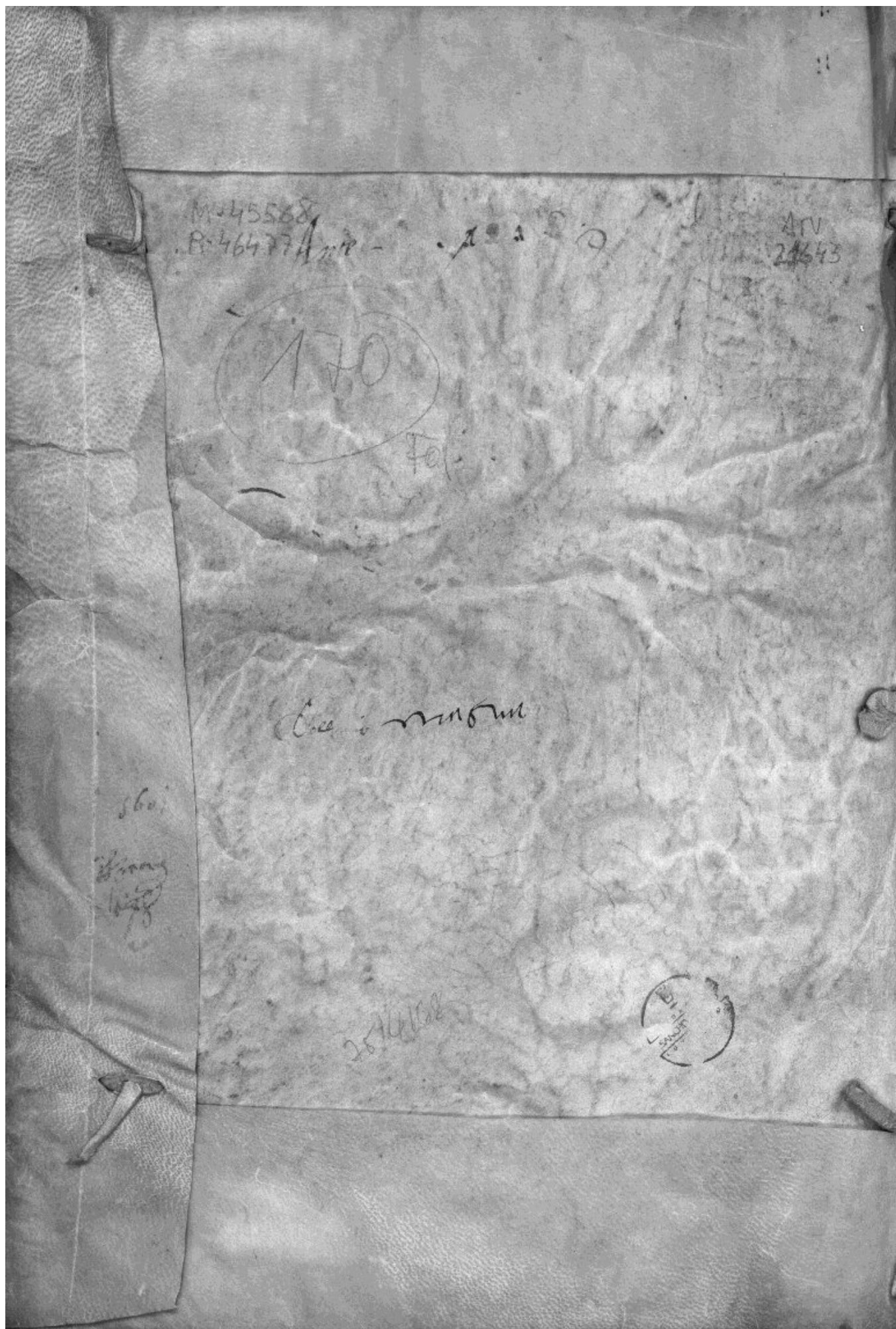

BARTHOLOMEI BVSTAMAN
ty Complutensis carmen in laudem
operis SICVLI.

Hispane quantum dederit Trinacria terræ
Nothinis, hoc Siculi nobile mōstrat opus,
Monstrat opus bello, mōstrat quoq; pace potētem,
Deniq; q; nulli post sit habenda solo.
Quosq; eadem dederit lector Tartesia Reges,
Noscere, & illorum grandia gesta potes.
Nomina, gesta, genus, magnatu n scēmata, census
Computat, atq; solum nobile quicquid habet.
Hesperiaē montes, amnes descripsit, & urbes,
Atq; hominum mores, scēmuncūq; genus.
Quales docta suo favitq; Minerva Lyceo
Belligeri ignaros Martis in arte viros.
Et quos summa fides Christo coniunxit Iesu,
Hinc Prælatorum magna caterua potest.
Quando igitur Siculus protraxit nomen Iberis,
Vincat hyperboreos deprecor ipse dies.

IOANNES OTHEVS.

Si cupis Hesperiaē res magnas noscere terræ
Hanc lege, quam Siculus condidit, historiā.
Hic tibi magnanimos Reges memorabit, & urbes,
Atq; boni tellus optima quicquid habet.
Et cum principibus numerat Comitesq; Ducesq;
Induperatores, Pontifices, Equites.
Quos habet enarrat fœlix Hispania sanctos,
Doctorumq; uirum nomina nota facit.
Virtutes etiam mulierum scripsit Iberas
Bellaq; feminea fortia gesta manu.

FRANCISCVS SANCTIVS.

Carina culta suo famam tribuere Maroni,
Et laudem meruit Tullius eloquio.
Crispus ob historiam longo celebratur in æuo,
Nec poterit laudes carpere tempus edax.
Non tamen antiqui tantis se laudibus ornent,
Nec solum ueteres garrula fama canat.
Aetas nostra dabit Crispum, Cicero, Maronem,
Sed non plus uno pro tribus illa dabit.
Fingere me credas Thebani ænigmata monstri,
Non facio, in nostro uera patent Siculo.
Crispus in historia, Maro carmine, Tullius ore
Ille est, sic igitur pro tribus unus erit.

Prologus.

LVCII MARINEI

SIGVLI PROLOGVS AD IMPERATO
REM CAROLVM ET ISABEL,
LAM IMPERATRICEM
CATHOLICOS HI
SPANIAE
REGES.

FFERVNT ALII SVIS PRINCIPIBVS, EX-
cellentes & Catholici Reges, aurum, argentum, cæteraq; metalla, alii
margaritas, gemmasq; preciosas. Alii suaues odores, thus scilicet &
myrrham. Nonnulli pantheras, tygres, elephantos. Alii camelos, mo-
nocerotes, leones, aliq; animalia siluestria. Alii equos & canes ad ve-
nandum. Alii vari generis accipitres. Alii psittacos & luscinas aliaseq;
canentes auculas, alii pationes, alii phasianos & attagines. Alii varia
pulchraque musices instrumenta. Tabulas alii pulchras imaginibus pi-

ctas. Alii speciosa domus ornamenta, peristromata scilicet, & aulae varis hominū & aliorum
animalium figuris, & antiquis historis contexta. Alii deniq; maris & fluviorum res meliores
terræq; fructus & arborū. Quæ quidē vel aspectu, vel odore, vel cantu, vel sono, vel gustu Prin-
cipis aures, oculos, animūq; delectant. Ego vero paupertatis alumnus & vestrae laudis admo-
dum studiosus, quoniam rebus aliis carebam, Malefati vestrae librum, quem in Hispania lan-
dem, vestrorūq; progenitorū memoriā scripseram, non pauperis fortasse, sed præditiis mu-
nus offero. Quem quidem si legeritis, Hispaniam vestram fere totam, & omnia quæ sunt in ea
memorabilia, non sine delectatione cognoscere facile poteritis. Annos namq; propè quinquag-
inta, quibus in Hispania sum cōmoratus, nulla mihi res fuit optatior, nulla maior cura, nul-
la frequentior actio, nullus deniq; labor iucundior, quā diligenter inquirere, ac cernere propriis
oculis res Hispaniæ memorabiles. De quibus magno studio conquestus, & bene perspectis, ali-
quid quā verissime scriberem. Quod quidem feci, ut & honestissimo meo desiderio satisfacere,
& Catholicorum Principum, ac totius Hispaniæ gentis, quæ patriæ suæ laudibus & honori ma-
xime student, gratiam demereret. Quapropter ut mihi rerum, quas eram scripturus, ratio pro-
babilis, certaq; cognitio constaret, primū multos antiquorū libros euoluere fuit necesse, ut ea
quæ scripsissem, autoritate doctissimorū virorum comprobata, vera esse crederentur. Hispaniā
deinde penē totam peragravi, res omnes diligenter inspiciens, & ea quæ mihi memoratu digna
visa fuere, memoriæ mandavi. De quibus hoc opus, quod vobis offero, DE O iuvante con-
feci. Quod etsi neq; scriptoris oratione, neq; stilo, multarum tamen rerum cognitione ac varie-
tate, quæ lectores inuitare solent, iuvare poterit. Quādoquidem non ea solum, quæ tellus Hispa-
niæ suapte natura producit, scripsimus, sed a primis etiam Hispaniæ cultoribus usq; ad tempo-
ra nostra Regum seriem, & res gestas, de viris illustribus vtriusq; ordinis, de sanctis & martyri-
bus Hispaniæ, de urbibus & oppidis, de cunctis deniq; rebus memoratu dignis. Quapropter
operi nostro de rebus Hispaniæ memorabilibus nomen indidimus. Accipite igitur, excellen-
tissimi Principes, Sæculi vestri chartarum intus. Quod quidem cum legeritis, non aspernati,
ut opinor, aliorum donis, quāvis preciosis, anteponetis. Sunt enim cætera omnia fortunæ bo-
na & mutabilia. Quæ nimirum paucis annis, ad alios atq; alios transferuntur. Munera vera, quæ
literarum monumentis offeruntur, immortalia sunt, & accipientium simul & dedicantium
memoriā in perpetuum conservant.

Prologus.

EIVSDEM SIGVLI PROLOGVS SECVNDVS
DE HISTORIAE LAVDIBVS AD
EOSDEM PRIN
CIPES.

MAGNA RES EST ET INAEESTIMABILIS HE-
roicae virtutis & rerum bene gestarum memoria, quæ tenacissimo lite-
rarum complexu, perpetuo cõseruatur, eminentissimi Principes. Earum
enim rerum, quas olim viri fortissimi magnifice gesserunt, & scripto
res clarissimi literis tradiderunt, perutilis ac necessaria cognitio, & per-
grata iucundaq; narratio mortalibus prodesse plurimum solet. Siquis
dem cum in veterum scriptorum libris illustrium virorum res incly-
te gestas, factaq; præclara non ingrata lectione cognoscimus, illorum
nimirum virtutes & laudes insignes admittentes non solum legimus libenter, verum etiam sum-
mis efferimus laudibus, & pro nostris viribus imitari quã maxime cõtendimus. Quod si ma-
gnorum virorum gloriam consequi non possumus, ex nostro tamen labore non paruum ca-
pimus fructum, si quos in magnis rebus æquare non valeamus, eorũ saltem virtutibus nitimur
inhærere. Quare meo quidem iudicio plurimũ debemus antiquis hominibus, & qui res præ-
claras egerunt, & qui rationem posteritatis habentes, vel suas vel aliorum res memorabiles no-
bis scriptas reliquerunt. A quibus nimirum maximas hæreditates accepimus, & amplissimũ
patrimonium. Nullus enim nobis esset vitæ cultus, nullus ordo rerum, nulla deniq; præterito-
rum temporum cognitio, nisi multis veterum virorũ monumentis & præclaris instrueremur
exemplis. His enim quid honestum, quid magnificum, quid laudabile sit in vita cognoscimus,
& aliorum nobis perspectis honoribus ad virtutem, ad labores, ad aliquid agendum præclare
laudabili semper æmulatione, & quasi agitati stimulis excitamur. Preciosa res est igitur ac poti-
us incomparabilis præteritarum rerum, Latino præsertim exulta sermone, narratio, quam his-
toriam vocamus, excellentissimi Principes. Quæ cum sit, vt prædicatur a multis hominũ vi-
tæ magistra, temporum testis, custos memoriæ, nũcia veritatis, nimirum magnis principibus,
& cunctis studiosis hominibus & oblectationis & utilitatis honestæ plurimũ cõfert. Cuius qui-
dem pergratis atq; iucundis lectionibus ac penè diuinis, nec in prosperis vnquã rebus, nec in
aduersis ab officio digredimur, sed omnes potius vtriusq; fortunæ casus pariter ferimus, animi
semper atq; vultus æquabilitate seruata. Magnis itaq; laudibus humanæ vitæ perlucidum spe-
culum celebrari debet historia. De cuius perspicuo fonte, velut ex omnium bonorum venerabilis-
si sacrario summi Reges & optimi Principes humanitatem, clemẽtiam, iusticiam, prudentiam,
consilia, cæterasq; virtutes imitantur. Magni Duces & strenui milites rei militaris vsum & for-
titudinem induunt. Provinciarum præsides perutiles colligunt ad gubernandum sanctiones.
Vrbium magistratus & Republicæ gubernatores exempla virtutis & humanitatis excerpunt.
Magnarum demum rerum negotiatores inuolatam fidem seruare & aliorũ societatem & ami-
citiã colere docentur. Enimvero nihil est vtilius historia, nihil hominibus necessarium ma-
gis, illis præsertim, qui sunt in excelsis rerum fastigio collocati. Nullum est enim virtutis exem-
plum, nullum memorabile factum ab orbe condito ad nostram vsq; tempestatem, quod nos
his historia non velut omnis antiquitatis pulcherrima facies ante oculos ostendat. Instituant,
non inficior, hominum vitam pulchre commodeq; satis Philosophiæ sanctissima præcepta,
sed multo pulchrius multoq; commodius historiæ lectiones. Monet illa quidem recte sancteq;
præcipiens, sed fronte admodum seuera summi boni speciem quandam & angustum callem
viãq; difficilem præ se ferens, a se plerumq; nonnullos magnitudine laboris auerit. Exem-
pla vero rerum, quæ celebrantur historia, siue q; illorũ virtutes & laudes, qui talia gesserunt, in
sublimi & illustri loco sitæ cernuntur: siue q; a scriptoribus, qui & ipsi quoq; magnos hono-

Amplius de la vida de Sancho el Sabio

Prologus.

res adepti sunt, efficacius explicantur, multo facilius atq; libentius amplectuntur, animisq; nostris tenacius inhaerentia firmitus retinemus. Sine quibus hominum vita in multis rerum varietatibus profecto non tutior esse posset, quā nautis amisso clauo fractisq; velis in pelago fluctuanti. Siquidem nemo potest praesentia recte disponere, nemo potest providere futura, nisi qui de praeteritis multa cognouerit. Nunquam igitur satis digne laudari poterit historia, de cuius amplissimo sinu cunctae virtutes, sicut ē mari magno fontes omnes oriuntur. Ex quibus, si verum fateri volumus, nimirum tanta studiosis hominibus commoda, tantaq; proueniunt utilitates, quantas ego vix possum longo sermone complecti. Nunc itaq; multis, quae mihi ad historiae laudem iure spectare videbantur, omissis, illud vnum dumtaxat repetam, quod supra memoravi, historiam rem esse praecalam atq; diuinam, & hominibus maxime necessariam. Hac enim ad omnes vitae partes, ad omnes tam publicas, quā priuatas actiones frequenter vitmur. Hac bona cuncta malaq; cognoscimus. Hac illustres homines illustriores fiunt. Hac omnis aetatis gesta referuntur. Hac absentes adsunt. Hac demum, quod omnium maximum est, mortui viuunt. Siquidem viuunt homines, semperq; viuunt, quorum literis prodita celebrataq; virtus emori historiam condidit, multo quidem maiori laude dignus videri debet, quā Pharius Giges, qui a nonnullis primam pingendi artem commentus perhibetur. Fuit alloquin peracuta pictoris & satis nobilis inuentio. Scriptoris vero diues & perutilis. Variis ille coloribus & penicillo tenuissimas lineas perducens, illustrum virorum partes exteriores, & formam corporis refert. Hic autem attramento calamoq; & perpetuis chartis virtutes & animi bona cuncta testatur. Latent illius opera, vel tabulis vel parietibus impressa, huius vero perpetuis commissis literarum monumentis, per vniuersum orbem ad omnes gentes deferuntur. Consumit illa vetustas, & temporis longitudo, sicut & alia multa. Hac immortalia sunt & perpetuo remanent. Haud enim Alexander Macedonum Rex nobis cognitus esset, quamuis ab Apelle celeberrimo sui temporis pictore diligenter pingi se curauerit, nisi res ab eo fortissime gestas, vel Graece Clitarchus, aliq; Graecorum plures, vel Curtius & Arrianus Latine conscripissent. Viuit igitur Alexander, viuit Caesar, viuit Hannibal, viuunt & alii quāplurimi Principes & fortissimi viri, qui sua virtute, rebusq; gestis vita digni fuere. Verū tamen nō pictura viuūt, quae est inanis & vacua, nō titulis & imagunculis vel argento vel auro percussis: sed sola viuunt historia, quae quidem eos a mortalitatis iniuria vendicauit. Legite igitur historiam, quā vobis offerimus, altissimi principes, ut qui fuerint vestri maiores, & quae fecerint, & res Hispaniae memorabiles, quae multae sunt & cognitione scituq; dignissimae, non ignoretis.

✠ iij

¶ Finis prologorum.

BALTHASAR COMES CASTILLO

nensis Summiq; Pontificis orator Siculo Cæsaris Historico. S.

B hinc triennium ventens in Hispaniam, præter sollicitudinem curamq; præcipuam meæ legationis ad Cæsarem nomine Summi Pontificis, magnum quoq; mecum desiderium ferebam, ut quæ in Hispania res essent insignes & scitu dignæ cognoscerem. Sum enim sciendi res peregrinas & memorabiles, Hispaniarum præsertim, quæ sunt à multis scriptoribus celebratæ, valde cupidus, & antiquitatibus maxime deditus. Verum enimvero hætenus ad eas perquirendas nullum mihi spacium superfuit. Tot enim curæ me premunt, tot negotia diu noctiq; fatigant, ut plerūq; mei ipsius oblitus esse mihi videar. Quapropter quoniam audio q̄ fueris Hispaniarum rerum memorabilium studiosus, q̄ diligens indagator, te rogo, vir doctissime, ut hac in re me adiuues & labore/tam difficilis inquisitionis leues, meoq; desiderio, quod æquum est, consulas, ne prorsus ignarus Hispaniæ rerum in Italiam reuertar. Res autem, quas ego potissimum scire maxime cupio, sunt numero ferè quatuordecim. In primis, quoniam duæ feruntur Hispaniæ; Citerior scilicet & vltior. Scire velim Citerior, quæ à Pyrenæis montibus initium capit, quousq; protendatur. Præterea quæ sunt in Hispania vrbes patriciorum Romanorum coloniarum. Item & vbi columnæ sint Herculis laborum metæ. Quis saltus Castulonensis, vbi Numantia fuerit, vbi Sagunthus, & an sint hodie, Vbi mons qui sacer appellatur, & amnis Letheus. Vbi Bilbilis Martialis patria. Vbi fons qui calculos dissoluit, & alius, qui sanguinis profluentis sistit. Vbi lacus profundus, qui pisces nigros gignit, & imminentem pluuiam magno murmure prænunciat. In qua regione pascunt equæ sylvestres, quæ vento cōcipere discunt. Has itaq; res abs te doceri Sicule velim. Quas etsi scio difficiles esse & multis altis vel doctissimis ignotas, vni tamen tibi, ut à quibusdam tuis familiaribus accepti, pro tua diligentia non dubito notas esse & pertractatas. Quarum quidem rerum noticiam per te consecutus/quasi tui nominis immortale monumentum mecum feram, tuq; autoritate fretus de Hispaniæ rebus, cum necesse fuerit, liberius loquar & verius. Vale magnum Siciliæ decus.

SIGVLVS BALTHASARI CASTILLO

nensi Comiti Romanicq; Pontificis oratori. S.

I dem mihi ipsi, quod tibi nūc est, desiderium fuit olim, magnanime Comes & orator excellens, magnæq; cupiditas incessit, non modo sciendi res Hispaniæ memorabiles, verum etiam scribendi. Quapropter & Hispaniam peragravi ferè totam, res omnes in ea memoratu dignas, quas apud Græcos & Latinos autores legeram, recognoscens. De quibus diligenter & bene perspectis cum scribere statuissem, multæ mihi magnæq; difficultates occurrerunt. Quæ quidem pertenuēs ingenti mei vires superantes, etiam cogitationibus & votis obstitērunt. In primis ipsius Hispaniæ magnitudo, multarūq; rerum, quas in terra mariq; producit, summa fertilitas. Admiranda quoq; principum gesta, maxima multorum Ducum & equitum militumq; fortitudo, viriles multarum mulierum animi, magnis sanctorum & martyrum numerus, & earum rerū maxime, quas à me requiris, non facilis inquisitio. Multa præterea nomina vrbium, fluminum, montium, & altarum rerum, quæ fuerunt à peregrinis & barbaris gentibus deformata. Quocirca longum nimis iter ingressus multumq; difficile, etsi pedem referre iam decreuerā & ab incepto desistere, multis me tamen amicis hortantibus ultra progressus sum meis & aliorum viribus adiutus. In quo multa, quæ mihi memoratu digna visa fuere, literis mandavi, voluminq; confeci. Quod, ut itinerarium meæ peregrinationis ad te mitto, quasi pignus obseruantia obsequii, quod tibi iure debeo. Vale.

BALTHASAR GOMES CASTILLONEN

sis Summū Pontificis orator Sicule Cæsaris

Historico. S.

TINERARIVM TVAE PEREGRINATIONIS

accepti, Sicule doctissime. Accepti inquam munus amplissimum, quod certe quantum valet æstimari non potest. Quo quidem sicut hætenus mihi nihil fuit optatius, ita nunc accepto nihil est preciosius. Pro quo tibi magnam habeo gratiam, quando referre nullo modo possum. Ego autem ex aliis tuis operibus, quæ mihi legere contigit, eruditionem tuam & scribendi genus facillimum solumq; clarissimum facile perspexeram, à multis etiam, qui tuo contubernio longaq; consuetudine vñ fuerē, probitatem, mores faciles & ingenti dotes audieram, sed liberalitatem & animi magnitudinem nōdum noueram. Quæ quidem hoc solo munere, quod mihi destinasti, cunctorum Regum munificentiam superauit. Ego siquidem rerum his septē noticiam, quam te rogaueram, nec amplius expectabam, tu vero pro larga tua liberalitate mihi plus centum quinquaginta milibus obtulisti. Quibus ego legendis, omnibus prætermis sis negotiis, nouem iam dies totos & noctes implendi, præter paucas horas, quas naturæ satisfaciens capiendo cibo somnoq; concedo, neq; defessus adhuc lectione tam longa, neq; sitatus. Iuuat enim me magnopere primū stilus orationis tuæ, qui vt amnis placidissimus fluit & sine murmure. Deinde plurimarum nouarumq; rerum lectoribus amabilis & pericunda varietas maxime delectat. Audirem me præterea facilius & attentius, dum lego, Regum series, & eorum res incite gestæ, per te breuiter & ornate composuisti. Inuitant insuper pulchræ urbium, montium, fluminum, & aliarum rerum descriptiones. Placet insuper mirum in modum nobis cunctisq; sine dubio placebit, qui literarum munere delectantur, ista tua de vitis in officio rei militaris & aliis in literis illustribus honorifica narratio. Placebit & plurimorum sanctorum martyrumq; numerosissimus catalogus, præcipuus laborum tuorum fructus. O felix Hispania quæ tot habet in cælo sanctos intercessores & martyres. Hinc nimirum principibus Hispaniæ tanta felicitas, hinc prosperi bellorum euentus, hinc felices omnium rerum successus, hinc deniq; magnæ & inopinatæ victoriæ proueniunt. O felix, inquā, Hispania te sui nata cultorē. Quæ quidē tuis laboribus & vigilis illustrata certe tibi plurimū debet. Cuius laudes & res memorabiles, quæ fuerant hætenus occultæ, per te posthac per vniuersum terrarum orbē circumferentur & publicabuntur. Debent etiam tibi Sicule non minus & ipsius Hispaniæ principes, magnates, equites, & omnes viri vel armis vel literis illustres. Quorum nomina resq; gestas tuus calamus æternitate donauit. Quid præterea tibi non debent omnes Hispaniæ ciuitates! Quarum res insignes & quæcunq; habent memorabilia tuis operibus in lucem proferentur, & vbiq; memorabuntur. Ego vero etsi non sum Hispanus, inter eos tamē numerari volo, qui tibi plurimū debent. Sic enim ratio, sic & tua merita postulant. Vale.

✠ iiii

Index rerum

INDEX
eorū que in hoc

opere scitu digna continen-
tur, digestus per ordi-
nem alphabeticū,
ut lectori in-
dagati fa-
cilis
que voluerit oc-
currant.

A.

Abila ciuitas Lusitanie. fo. viii.
Albatzinus Granate. cxiii.
Alcaçana quid interpretatur. eodem.
Alcazeria domus descriptio. eodem.
Alhambra. eodem.
Alcantara oppidum vbi situm. fo. viii.
Almoguera patria nobilium. fo. x.
Alphonfus castus secundus. xxxvii.
Alphonfus, qui Petro fratri successit, rex Ara-
gonum quartus. xliii.
Alphonfus rex Aragonum sextus, & Barce-
nonæ Comes. fo. l.
Alphonfus Rex Aragonum decimus, & Bar-
cinonæ Comes. lvii. et lviii.
Alphonfus cognomento benignus, Arago-
num Rex duodecimus, & Barcinonæ Co-
mes. fo. lxx.
Alphosus magnanimus Rex Aragonum de-
cimus septimus. lxiii.
Eiusdem sermo consolatorius ad Gabrielem
Surrentinum familiarem. eodem.
Eiusdem pulchra oratio ad Ferdinandū filiū
contra Florentinos proficiscentē. lxviii.
Eiusdem oratio ad Italie Principes in expedi-
tione cōtra Theucros, & quedā alia. lxxvi.
Alphonfi Portugallie Regis irruptio in Re-
gnum Castellæ. fo. cv.
Alphonfus Aragoneus quis fuerit. lxxv.
Sanctus Aemilianus Christi cōfessor. xxviii.
Amnes in Hispania cētū & quinquaginta. v.
Amnes qui cadunt in Iberum. eodem.
Ampositæ descriptio. lxxxix.
Eiusdem oppugnatio. fo. xc.
Animaduersio in Iudæos, qui post acceptū

baptisma ad ingenuitatem & pristinum suæ
legis ritum rediere. cviii.
D. Antonius sacrarium literarum Archa co-
gnominatus. xxxi.
Antonius cognomine Pius, Romanorum Im-
perator. cxxvii.
Aquila domus. xv.
Arbores frugiferae in Hispania. fo. llii.
Aranda duris. viii.
Archadius Imperator Constantinopolita-
norum. cxxviii.
Arma fortiora quomodo sunt. xix.
Asturcones equi. fo. llii.
Astura fluuius, à quo Astures populi. fo. vi.
Asturie duc. fo. x.
Asturica, quæ nunc Astorga dicitur. fo. xi.
Ategua, quæ nunc Marchena dicitur. vii.
Sanctus Attilanus. cxxvii.
Atlas cultor Hispaniæ. cxxviii.
Auca ciuitas, quam hodie Burgensem vocant,
singulari encomio extollitur. fo. xli.
De eadem vide folio. cxxviii.
B.
Bacchus fluuius iuxta Cordubā. fo. v.
Balnea & thermæ Hispaniæ. fo. llii.
Balnea quatuor apud Toletum valde saluti-
fera. eodem.
Baluaneda oppidum. cxxvii.
Barcino vrbs pulcherrima. cxxviii.
Eiusdem laus. lxviii.
Barcinonæ Comites & eorum origo. xlv.
Bartholomeus Vius, vir memoria maxime
dignus. lxxvi.
Bastani montes circa Granatam. cxxv.
Beiera oppidum, olim Culminarium voca-
tatum. fo. viii.
Bellon oppidum, quod nunc Taripha dicta-
tur. fo. vii.
Bellum contra Gothalanos gestum a Ioanne
Rege Aragonum decimo octauo. lxxvi.
Belli inter principes Catholicos, & rege Por-
tugallie gesti concordia atq; finis. cxi.
Bellum Granatense, quod Catholici reges ges-
serunt contra Mauros. cxlii.
Bellum, quod gessit Ioannes Rex Aragonū
cum Carolo filio, & populis Barcinonen-
sis Principatus. lxx.
Benauentum oppidum. fo. xi.

Memorabilium Hispanie.

Berengari⁹ Comes Barcinonē sextus. xlviij.
 Bethis fluitus nobilissimus, à quo Bethica
 prouincia dicta. fo.v.
 Bethica prouinciæ descriptio. vi.
 Bilbao. fo.x.
 Bilbilis patria Martialis. xlii.
 Bivarābla platea vrbis granatē describit. cxlii
 Boadelis Rex minor Granatæ. cxx.
 Boetius fons ad fluitum sanguinis sistendū
 utilis. fo. lliij.
 Borellus Barcinonæ Comes quartus. xlvij.
 Sanctus Braulius Episcopus Cæsaraugustas
 nus. folio. xxliij.
 Brigentiū beca, quæ nūc Ouetēsis dicitur. x.
 Briuega oppidum. eodem.
 Brygus quid sit. xxxliij.
 Bufragum. fo.x.
 Bulla quædam Apostolica. xliij.
 Burga fons vehementissimī calorīs. fo. lliij.
 Burgenis ciuitas. xxxliij.
 Bura mulier diues ac liberalis. cxxliij.
 C.
 Cacus Vulcani filius. vi. et. xxxliij.
 Calasi oppidi descriptio. lxxxv.
 Calatafutum. fo. xliij.
 Calagurrium. eodem.
 Callacia prouincia & eius vrbes. fo. x. et. xi.
 Calibs fluitus, à quo Calibes populi nomen
 habent. fo.v.
 Calpe mons. eodem.
 Calpophorus / & Abundus martyres His
 palenses. fo. viij.
 Calorum domus. fo. xv.
 Canaria vnde nomen accepit. cvi.
 Canariæ insulæ per Catholicos principes ac
 quisitæ. eodem.
 Canariorum ritus atq; mores. eodem.
 Canatus mons. fo. vi.
 Cunicus ager. eodem.
 Caroli magni laus. lxx.
 Caroli regis, qui fuit nepos Ferdinandi regis
 Catholici, aduentus in Hispaniā. cxxvii.
 Caroli Gallorum regis profectio in Siciliam /
 & de hinc in Hispaniam. fo. lviij.
 Carthaginensis prouinciæ ciuitates / & op
 pida. fo. xliij.
 Cartheia oppidum. fo. vi.
 Carthellanæ mulieris fidelitas. xcvi.

Cartusianorū domus in Hispania tredecim /
 & earum nomina. xxxliij.
 Casa Cereris oppidum / vbi situm, & quare
 sic dictum. fo. viij.
 Sancta Casilla. xxix.
 Casilla domus. fo. xv.
 Castrorum domus. eodem.
 Castella vnde dicta. fo. xlvij.
 Castellæ quædam dignitates. fo. xlvij.
 Castulo olim magna ciuitas. fo. viij.
 Casus memorabilis de quodā Mauro, qui se
 à Mahoma missum iactauerat aduersum
 Christianos. fo. cxvii.
 Catholicorum Principum munificentia & li
 beralitas. fo. cxxliij.
 Eorundem humanitas, fortitudo atq; patien
 tia. fo. cxxliij.
 Causa cōuersionis iudeorū in Hispania. cix.
 Causa belli Granatensis. fo. cxliij.
 Causæ regnandi regibus catholicis. cxxi.
 Cælia quid sit. xix.
 Cæltiberorum mores & descriptio. eodem.
 Cæliticum promontorium. fo. vi.
 Cæsaraugusta. xli. et. xxxliij.
 Cæsaraugustanorum martyrum magna mul
 tudo. xxviij.
 Cepha Maurus. fo. lliij.
 S. Centolla / & Helena martyres. xxxix.
 Cinga fluitus. fo. v.
 Classis magna, quā Catholici principes mis
 runt in Italiam cōtra Turcas. cvi.
 Claudius, Lupert⁹, & Victorius pueri mar
 tyres fortissimi. xxliij.
 Colonia Romanorum in Hispania. xliij.
 Comites Castellæ. xviij.
 Comites Portugalliæ. eodem.
 Compluti descriptio. ix.
 Compostella. fo. x. et. xxxi.
 Concha ciuitas. xliij.
 Conradini Imperatoris aduentus in Italiam
 contra Carolum. lv.
 Eiusdem ingressus in Romā & interitus. lvi.
 Cōcilia multa memorabilia in Hispania. xvi.
 Cōsiliū prudens & admirabile Ramiri regis
 Aragonum quinti. xliij.
 Consilium, quod Alphonso regi Portugal
 liæ dederunt sui famulantes super expedi
 tionem contra reges Catholicos, & quid

Index rerum

rex responderit. fo. ciii.
 Consilium, quod Boabdeli Maurorum regi
 dederunt sui consultores, pro dedicatione
 urbis Granatæ. cxviii.
 Cōuentus procerum super Castellæ regni gu-
 bernatione. fo. cii.
 Corduba ciuitas Bethicæ, vii. itē, fo. cviii.
 Cornelia domus, xv.
 Cottelia domus, eodem.
 Cosconia domus, eodem.
 Crux apparuit in vrbe Ouetana, xxxviii.

D.

Daroa ciuitas, xii. et, xxxii.
 Darrus amnis apud Granatam, cxiii.
 Dematum oppidum, xcii.
 Dertosa ciuitas, xlii.
 Eiusdem descriptio, xci.
 Sāctus Dominicus Calagurritanus, xxxi.
 Sācti Domīnici Calciatensis ciuitas miracu-
 lo singulari memorabilis, xxxii.
 Donia oppidum, fo. xi.
 Durus amnis, fo. v.

E.

Ecclesiæ cathedrales Tarraconensis pro-
 uincie, xlv.
 Eleemosinæ quæ distribuuntur in ecclesia To-
 letana, fo. ix.
 Sanctus Elemsus, xxxix.
 Eltonora generosa mulier, Comitiss Salina-
 rum filia, fo. xi.
 Eluera olim ciuitas apud Granatam, cxiiii.
 D. Emetherius, & Celedonius, atq; alii mar-
 tyres, xxv.
 Emerita Augusta Romanorū Colonia, vii.
 Sancta Engratia virgo & martyr, xxiii.
 Ennicus cognomento Arista, Dux Arago-
 niæ quintus, xli.
 Epistola Ioānis Aragoniæ regis ad Ferdinā-
 dum filium, xcix.
 Equalatū oppidū & res in eo geste, lxxxviii.
 Equæ Zephiræ quæ vento concipere dicuntur, fo. i.
 Erganicū, quod nunc Alcanticū vocāt, xli.
 Erythrus Hispaniæ cultor, xxxiiii.
 S. Eulalia virgo & martyr, xxii.
 S. Eugeni⁹ Archiepiscopus Toletan⁹, xxvii.
 S. Eurosia virgo & martyr, xxxix.

F.

Abulosa de Hercule, xliii.
 Facinus magnum & memorabile Iaco-
 bi Aragonum regis octau. lii.
 Facinus indignū cuiusdā equitis, cui nomen
 erat Aluarius Annus Lugus, cxxi.
 Facinus memorabile Raimundi Barcinonæ
 Comitiss, xlviii.
 S. Facundus, & Primitius martyres, xxx.
 Famis magna vis, xcix.
 Sāctus Faustus, Ianuarius, & Martialis mar-
 tyres, xxvi.
 Sanctus Felix, & Anastasius, & sancta digna
 martyres, eodem.
 Ferrariæ promontorium, fo. v.
 Ferdinandus primus rex Castellæ, xxxviii.
 Ferdināus rex Aragonum, xvi. Et Barce-
 lonæ Comes, lxi. et, lxii.
 Ferdinandus rex, & Isabella regina Catholi-
 ci Principes, fo. c.
 Ferdinandus Rex Vngariæ frater Caroli Im-
 peratoris, cxxviii.
 Fictilia Hispaniæ, fo. iiii.
 Ficta oppidum, fo. x.
 Sancta Florentina, xxiii.
 Sanctus Florentius martyr, xxvii.
 Fluminum nomina in Hispania, fo. v.
 Fonseca domus, fo. xv.
 Fontes in Hispania multi, liii.
 Fortun⁹ Garisii filius Aragoniæ Dux, xli.
 Fraga oppidum, xlii.
 Fresin⁹ natale solū Ferdinādi regis catholi. c.
 Sanctus Fructuosus, Eulogius, & Augurius
 martyres, xxxix.
 Sanctus Fructus, xxx.
 S. Froylanus episcopus Legionens. xxiii.
 S. Fulgentius episcopus Hastigitanus, eodē.

G.

Gaditana ciuitas, quæ hodie appellatur
 Calix, fo. vi.
 Gallitiæ prouinciæ reformatio, cvii.
 Gallitiæ regis verba ad filios suos, in discessu,
 quando eos in Hispania obsides apud Cæ-
 sarem reliquit, xxi.
 Gallorum ingens strages in Sicilia, lvi.
 Gallorum domus, fo. xv.
 Garisii Gometti facinus egregium, xxxix.
 Garisii Ximentius Dux contra Mauros pro-
 fectus, fo. xli.

Memorabilium Hispanie.

Garfias Eunice⁹ Aragonie Dux secundus eodē.
 Eiusdem nominis Dux sextus. ibidem.
 Garfias Sanctus cognomēto Tremulus Ara-
 gonie Dux octauus. fo. xlii.
 Gertones trigemini. xxxiii.
 Gerundie oppugnatio. lxxvii.
 Gibralfarum arx. cxvii.
 Gothorum aduentus in Hispaniam. xxxliii.
 Sanctus Gregorius. xxviii.
 Granate regionis & vrbs elegans & pulchra
 descriptio. cxiii.
 Granate vrbs deditio quo anno/ & quomo-
 do sit facta. cxtx.
 Græca vocabula, quibus Hispani vtuntur in
 sua lingua. xxii.
 Griffes Barcinonēsis comitat⁹ pfect⁹. xlii.
 Griffes cognomēto Pilus, primus Barci-
 nonæ Comes. eodem.
 Guadalupe. vii. et. xxxi.
 Guadalajara. fo. x.
 Guzman inde originem ducunt. xvi.

H.

H Adrianus Helius Romanorum Impe-
 rator. cxxvi.
 Hætrici Gothomani Ducis Methymn⁹ Sido-
 nia virt⁹ & liberalitas i bello Granatē. cxv.
 Hercules in Hispania regnavit. xxxliii.
 Hispanie nomina. fo. i.
 Hispanie situs & forma. eodem.
 Hispania caput orbis. ibidem.
 Hispania quib⁹ potissimū abūdet reb⁹. eodē.
 Hispanie metalla & res aliæ. eodem.
 Hispanie fruges & vina. fo. ii.
 Hispania omnis generis fructib⁹ abūdat. iii.
 Hispania pecoribus diues. eodem.
 Hispanie diuisio in tres partes. fo. vi.
 Hispanorū mores, ingenia, & habitus. xix.
 Hispanorū veterū cōstātia & fidelitas. xx.
 Hispanorū primæ linguae vocabula. xxi.
 Hispanorum laus in re militari. eodem.
 Hispanorum vrbāitas & diligentia in edu-
 candis liberis. eodem.
 Hispanorū sobrietas & aliæ virtutes. xxii.
 Hispanie & aliarum regionum primi cultor-
 res. xxxlii.
 Hispanie Pontifices, magnates, & officia in
 curia regum. xvi.
 Hispalus Hercules filius, a quo Hispaniam di-

ctam volunt. xxxlii.
 Hispalis egregia laus & descriptio. cviii.
 Homeri carmen elegans in laudē Hispanie. ii.
 Homo quando dicendus foelix. lxxiii.
 Honorius Imperator Constantinopolitano
 rum. cxxviii.
 Humanitas Catholicorū Principū. cxxliii.

I.

I Aca ciuitas. fo. xli.
 Iacobus Aragonum Rex octauus/ & Co-
 mes Barcinonæ. li. lii. et. liii.
 Iacobus Aragonum Rex vndecimus/ & Bar-
 cinonæ Comes. lvi.
 Iacn quid interpretatur. fo. vii.
 Iberi amnis origo. ii. v. et. lxxviii.
 Idubeda mons. fo. vi.
 D. Ildefonsus Toletanæ Ecclesie Antistes.
 folio. ix. et. xxlii.
 Ilerdæ laus insignis. fo. liii.
 Eiusdem descriptio. lxxxlii.
 Imperatores, quos dedit Hispania Romæ/ &
 Constantinopoli. cxxvii.
 Ingenia Hispanorū ad lras capeffendas. xxi.
 Inferna loca ludorum plena. fo. cx.
 Insignia regum Portugallie. fo. xl.
 Insule fortunatæ. fo. cvi.
 S. Ioānes p̄sbyter & cōfessor Christi. xxvi.
 Ioānis sobrari⁹ Alcagnicēsis carmen in opus
 Siculi elegans & festiuum. fo. xl.
 Ioannes Rex Aragonum decimus quartus/
 & Barcinonæ Comes. fo. lx.
 Ioānes Aragonie Rex decimus octauus. De
 huius ingenio & rebus egregie gestis mul-
 ta notatu dignissima a. fo. lxxvii. vsq⁹. xcix.
 Ioannes Dux Andiganensium. xci.
 Ioānes Cagnamati proteruitas contra Regē
 Ferdinandum Catholicū. cxxlii.
 Iria flauia, quæ nūc sancta Maria finis terræ
 dicitur. fo. x.
 Isabellæ Regine Catholice mores, religio, &
 studium in bonas literas. cxxi.
 Eiusdem progenitores & natiuitas. ci.
 Isabella Imperatrix Emanuelis Portugallie
 Regis filia Caroli Casari nupta. xl.
 Isabellæ Montanie fidelitas erga Ioannem
 Aragonie Regem. xc. vi.
 S. Isidorus Hispalensis episcopus. xxx.
 Sanct⁹ Iulian⁹ doctor/ & Archiepiscopus To

Index rerum

letanus.	fol. xxxix.	Maſoritū, quod vulgo Madrid appellant.	lx.
S. Iulita & Ciriſtus eius filius martyres.	xxv.	Mantricorum nomen & origo.	xvi.
Iulia Regia.	fo. vii.	S. Marci/ et, S. Nona.	xxiii.
Iudæorum ceremoniæ.	cvi.	Marchiones Caſtellæ.	xvii.
Iuſticia p̄ Catholicos Reges reſtituta.	cxlii.	Marcus Antonius cognomento verus Impe- rator Romanorum.	cxviii.
Iuſticiæ nouum genus (quod Hermandatū appellant) à Catholicis Principibus exco- gitatum in delinquentes.	cvi.	Marta Pactequa mulier audax.	cxl.
L.		Martini duo Reges, alter Aragoniæ, & alter Siciliæ.	fo. lxi.
Lacus cuiuſdam mira natura.	liii.	Maurorum aduentus in Hiſpaniam.	xxxvi.
Lagonius amnis.	fo. v.	Maurorum magna ſtrages.	xlvi.
Laetaniæ prouinciæ populi.	xiii.	Maurus quidā temerarius Scenolā Romano- rū imitatus qd designarit.	xxxix. et. cxvii.
Lapis ſpecularis cuiuſmodi eſt.	fo. i.	Mellicola primus Hiſpanos vſum mellis edo- cuit.	xxxliii.
Latronum domus.	xlvi.	Mentſa ciuitas Bethicæ primaria, nunc Iaen appellata.	vii. et. xxxlii.
Sanctus Lambertus.	xxxviii.	Merulorum domus.	xv.
D. Laurentius martyr.	xxiii.	Methymna Campi.	viii.
S. Laurian⁹ Archiepiſcop⁹ Hiſpalēſis.	xxiiii.	Methymna coeli.	fo. x.
Laus Regum Catholicorum.	xxii.	Methymna Roſeca.	fo. xi.
Laus eximia templi Toletani.	fo. ix.	Mezclita quid ſit.	cxvi.
S. Leander Epiſcopus Hiſpalenſis.	xxx.	Mintus fluuius.	fo. v.
Ledeſine balneū i Hiſpania mire virtutis.	liii.	Mirū de quodā lacu in monte Canato.	fo. vi.
Legatio, quam Rex Portugalliæ miſit ad Re- ges Catholicos, & reſponſio Catholicorū Principum.	c liii.	Miro Barcinonæ Comes ſecundus.	xlvi.
Legio Germanica.	fo. xi.	Moclinum oppidum.	cxvi.
S. Leocadia Toletana.	xxiii.	Molina oppidum antiquiſſimum.	xlvi.
Lepuzcua prouincia.	fo. x.	Monasterium nobile iuxta Burgenſem ciui- tatem, quod Huelgas vocant.	fo. xi.
Liberalitatis multa genera.	cxliii.	Montes Hiſpaniæ.	fo. v.
Liberalitas Caroli Francorum Regis.	cxv.	Mons Cacci.	fo. vi.
Liberi Ferdinandi, & Iſabellæ Regum Ca- tholicorum.	cxvii.	Mons Sacer.	eodem.
Lingua vetus Hiſpanorum.	fo. xx.	Mons Serratus.	eodem.
Lingua, qua hodie vtuntur Hiſpani.	xxi.	Mons Maior.	fo. viii.
Linum in Hiſpania optimū prouenit.	fo. vi.	Mons Iudæorum apud Barcinonem.	fo. v.
Logronum.	fo. xii.	Monſonium oppidum.	xii.
Loxa ciuitas.	cxvi.	Montangi Caſtellum.	fo. vii.
Lucii Flori Encomium de Hiſpania.	xix.	Moræ incendium miſerabile.	fo. ix.
Ludi & blaſphemię prohibiti à Catholicis Principibus.	fo. cx.	Morella oppidum vbi ſitum.	lxxxii.
Ludouici Impatoris adnēt⁹ i Hiſpaniā.	xlvi.	Mors Ioannæ Reginæ Aragoniæ.	xciii.
Lufitania prouincia deſcribitur.	fo. vii.	Mors Iſabellæ Reginæ.	cxv.
Luforibus multa mala incumbunt.	fo. cx.	Mors Ferdinandi Segis.	cxvii.
M.		Mors Ioannis Regis Aragoniæ, & de geſtis in ea.	fo. xcix.
Magnates Caſtellæ, Legionis, Anda- luſiæ, & Callectiæ.	xvii.	Mortis pulchra conſolatio.	lxiii.
Magnates Aragoniæ, Valentæ, Toletaniæ, & Nauarræ.	xviii.	Mulierum Hiſpaniæ antiquarum cultus.	xx.
Magnates Portugalliæ.	eodem.	N.	
		Naturæ magna viſ.	xlvi.

Memorabilium Hispanie.

Nebrisia venera cognominata. fo.vii.
 Nepotum domus. fo.xv.
 Nerva Romanorum Imperator. cxxvii.
 Nomenclatura ciuitatum & oppidorum Granata Regni. cxix.
 Nomina eorum qui de bello Granatensi scripserunt. cxiii.
 Nomina vrbis Granatae, & quare sic nuncupetur. cxliii.
 Nomina in Bryga terminalia. xxxiii.
 Nomina multorum procerum quorum fides in bello spectabilis fuit. cv.
 Nouerca raro amant prauignos. xlviii.
 Numisma repertum apud Indos Cesaris Augusti imagine sculptum. cvi.
 Nunilo & Alodia martyres Hispaniae. xxv.

O.

Odium perpetuum inter Gothalanos & Ianuenses. xlix.
 Officiorum multa genera in domo regia. xvi.
 Olana domus. xv.
 Olana oppidum. xxxiii.
 Olua vetus. fo.x.
 Oppidorum complurium nomina. vi. et. vii.
 Opiniones varie super nomine Granatae. cxliii.
 Oratio Guidonis ad Carolum pro Florentinis. fo.liiii.
 Oratio Dominici Firmani Cardinalis pro pace Italiae concilianda. lxxv.
 Oratio Praefulis Tarraconensis ad Ioannem Regem Aragoniae. lxxiii.
 Ordines Portugalliae. xvii.
 Orensis ciuitas nobilis. fo.x.
 Orius mons Hispaniae. fo.v.
 Orospeda mons. fo.vi.
 Osca ciuitas. fo.xii.
 Oset oppidum, ab Hispanis Vetus Hispalis vocatum. vii.
 Osomensis ciuitas. viii.
 Otogerius Golantes Germanicus. xlv.
 Oueta vrbis multis diuorum reliquiis conspiciua. fo.xxxi.

P.

Pactis sanctio inter Isabellam Castellae Reginam, & Alphonsum Portugalliae Regem. cxii.
 Padillarum domus. xv.
 Palatoa domus. xxxiiii.

Palentia nobilissima ciuitas. fo.xi.
 Panis multa genera. lxxxviii.
 Pastrana oppidum insigni fonte nominatum. x.
 Pax Auxusta, alio nomine, ciuitas Paccusis. vii.
 Pena fidelis. viii.
 Perpintanum oppidum. xlii.
 De huius obsidione vide folio. xcvi.
 Petracia Serrana. viii.
 D. Petrus cognomine Barchus. xxxiii.
 D. Petrus Praeful Osomensis. xxv.
 Petrus Sancti Regis secundi filius Aragoniae Rex tertius. xlii.
 Petrus Alphonsi filius, Aragonum Rex septimus, & Barcinonae Comes. fo.i.
 Petrus Aragonum Rex nonus, & Barcinonae Comes. lxi. et. lvi.
 Petrus cognomento Ceremoniosus Rex Aragonum. XIII. et Comes Barcinonae. lix.
 Petrus Vera missus ad insulas Canarias a Catholicis Principibus. cvi.
 Petrus Colonus. ibidem.
 Philippi Caroli Cesaris filii foelix natiuitas. xl.
 Pimentelorum domus. xv.
 Pincia, quod hodie Valladolid vocant. xi.
 Pisces in Hispania multi & varii. fo.iii.
 Piscis cuiusdam inaudita forma. eodem.
 Pyrenaei montes vnde dicti. ii. vide item. v.
 Placentia ciuitas. fo.viii.
 Plinius quid scribat de colonis a Romanis in Hispania conditis. xlii.
 Polancorum domus. xv.
 Polypus in Hispania captus mitrae magnitudinis. fo.iii.
 Pompilon metropolis Nauarrae. xii.
 Pontifices Castellae. xvi.
 Pontifices Aragoniae, Valentiae, Laletaniae, & Nauarrae. xvii.
 Pontificatus Portugalliae. eodem.
 Portugalliae Regis irruptio in Regnum Castellae. fo.cv.
 Portus ciuitas Portugalliae. fo.vii.
 Portus duo insignes. xlii.
 Praecepta salutifera. D. Isidori. xxx.
 Praelium gestum inter Carolum & Manfredum apud Beneuentum. liii.
 Praelium gestum ab equitibus Conradini aduersus Caroli exercitum. lv.
 Praelium nauale, gestum a Iacobo Aragonum Rege.

Index rerum

ge aduersus Federicum fratrem suum Regem Siciliae.	lib.	Salinae in Hispania.	fo. iiii.
Prælium apud Rubinatum.	lxxxvi.	Salis utilitas.	fo. iiii.
Præliū acre apud Calafum oppidū.	lxxxvi.	Salus amnis apud Cordubam.	fo. v.
Prælium apud Dematum.	xcii.	Salmantica ciuitas clarissima.	viii.
Prælium nocturnū inter Christianos, & Mauros apud Granatam.	cxv.	Saltus castidonēsis, Serra Morena dictus.	vi.
Prælium, quod apud Olimetū gestū est.	lxx.	Sancta Maria Roncilonis.	fo. xii.
Prælium apud Ilerdam.	lxxxiii.	Sanctius Garcias Dux Aragoniæ. IIII.	xli.
Ptholemeus, & Brutus Toleti conditores.	ix.	Sanctius Garcelius cognomine Auarco, Aragoniæ Dux septimus.	xlii.
Pueri cuiusdam mira constantia.	xix.	Sanctius cognomine Maior totius Hispaniæ Imperator.	eodem.
Pugna apud Azeniam.	lxxxiii.	Sanctius Aragoniæ Rex secundus.	xliii.
Q.		Sancti & martyres Hispaniæ.	xxii.
Q Verelæ oratorum Siciliae apud Iacobum regē Aragoniæ. XI.	fo. lviii.	Scylus flumens.	fo. v.
R.		Segouia ciuitas.	fo. viii.
Raimundus Borrellus Barcinonæ Comes quintus.	xlvi.	Seguncia nobilissima ciuitas.	fo. x.
Raimundus Berengarius cognomēto Vetus Barcinonæ Comes septimus.	eodem.	Septem res memorabiles Granatæ.	cxiii.
Raimundus Berengarius caput Stupæ appellatus, Barcinonæ Comes. VII.	eodem.	Septem peccata mortalia.	fo. cx.
Raimundus Berengarius Comes. IX.	eodē.	Sepulueda.	fo. viii.
Eiusdem expeditio contra Mauros in Insulā Balearum.	xlx.	Series Castellæ Regum.	xxxvii.
Raimundus Berengarius Comes Barcinonēsis decimus.	xlx. xlix. et. i.	Sermo, quem Ioannes Portugalliæ Regis filius ad patrem habuit.	fo. cxi.
Ramirus Aragoniæ Rex primus.	xli.	S. Seruandus, & Germanus martyres.	xxx.
Ramirus Monachus Aragoniæ Rex. V.	xliii.	Sicoris amnis.	fo. v.
Redditus ecclesiæ Toletanæ.	fo. ix.	Siculorum defectio contra Gallos.	lvi.
Reformatio sacerdotū vtriusq; sexus per Catholicos Principes.	clx.	Sigismundi Imperatoris aduentus in Hispaniam ad Regem Ferdinandum.	lxti.
Reges Portugalliæ.	fo. xl.	Sili Italici carmen in commendationem Saguntinorum.	fo. xx.
Reges Aragoniæ.	xli.	Silua domus.	fo. xv.
Regna per Catholicos Principes recuperata, & alia acquisita.	cxv.	Sisapona, quæ nunc Zamorensis vocant.	xi.
Religionis contemptus periculosus.	lvii.	Sosii oppidi descriptio atq; laudes.	fo. c.
Religionis magna vis.	lxv.	Spinartus pagus omnium totius Hispaniæ nobilissimus.	fo. viii.
Res gestæ à Catholicis principibus in conuētu Toleti, & itē in Methymna Cāpo.	cxv.	Stadium quantum continet.	fo. i.
Rubricatum flumen.	fo. v.	Stationes duodecim, quas Rex Ferdinandus disposuit in oppugnatione Malachæ.	cxvii.
Rupes Gallica.	vi. et xxxii.	Stratagema magnesium.	cxv.
S.		Stratagema aliud perquam pulchrum Mariæ uxoris Iacobi Aragonū Regis. VIII.	li.
Sacelli cuiusdam regis descriptio.	cxvii.	T.	
Sacræ ædes & loci in Hispania miraculis nobiles.	xxx.	Tagus amnis diues & amænus. v. et. ix.	
Saguntus Romanorū colonia in Hispania.	xli.	Tarraconensis prouincia.	xii.
Saguntinorum laus.	xx.	Tarraco à quibus condita.	xiii.
		Tarraconis oppugnatio.	lxxxii.
		Tauera domus.	xv.
		Taurus ciuitas laudata.	fo. xi.
		Tēpla à Catholicis principibus ædificata.	cx.

Memorabilium Hispanie.

Tetrasticha duo Siculi in laudem Alphonfi
Aragonel. cxxvi.

Theodosius Imperator Constantinopolitas
norum. cxxviii.

Theodosius Junior Archadii Imperatoris fi-
lius Constantinopolis Imperator. eodē.

Thormis fluuius. fo.v.

Tintinabulū Ramiri regis Aragonū. V. xliiii

Tirassona ciuitas. fo.xii.

Tituli & officia Castellæ magnatum. xvii.

Tituli, sigilla, & insignia regum Catholicos-
rum. fo.cvii.

Toleti ciuitatis ampla descriptio. viii. et. ix.

Toletanæ ecclesiæ Antistes. II. a rege. eodē.

S. Torquatus & eius socii. cxxviii.

Totila dei flagellum cognominatus. cxxv.

Tratannus, qui Vulpus Crinetus cognomina-
tus est Romanorum Imperator. cxxvii.

Troslum vel Turris Iulia. fo.vii.

Tubal cōditor Hispanie & rex p̄m̄. cxxiii.

S. Turibius Astoricæ Episcopus. cxxiii.

Tarris Lacuna. fo.x.

Tuitana ciuitas. eodem.

Turris Syllana. fo.xi.

Turris Cremata. eodem.

Turris Lobatonia. eodem.

Turtur piscis iocundissimi saporis & in His-
pania valde communis. fo.iii.

Turtur captus apud Salmanticam viginti li-
brarum. eodem.

V.

Valentiæ ciuitatis laudes. xlii.

Valeria domus. fo.xv.

V.

V.

V.

V.

V.

V.

V.

V.

V.

V.

V.

V.

V.

V.

V.

V.

V.

V.

V.

V.

V.

V.

V.

V.

V.

V.

V.

V.

V.

V.

S. Valerianus Episcopus CaesarAugustus. cxxiii.

Vallis apud antiqueram, quæ saltem mirabili

modo progignit. fo.iii.

Vallisoleti ingenua laus. fo.xi.

Valuassores Tarraconensis prouinciæ. xli.

Vandaluzia. cxxviii.

Vbeda, quam Villam dici putant. fo.vii.

Venetia vnde dicta. cxxviii.

S. Victor martyr. cxxiii.

S. Vincentius martyr. cxxii.

D. Vincentius theologus celeberrimus. cxxi.

S. Vincentius Ferrerius ordinis Prædicatorum,

qui Iudæis errores suos aperuit in

Hispania. fo. cix.

Victoria ciuitas nobilitatis & caput Alabæ pro-

uinciæ. fo.x.

Viche ciuitas. fo.xlii.

Vina Hispaniæ præcipua. fo.ii.

Viriatus dux Hispaniæ. xix.

Virtutes Hispanorum. cxxii.

Vitæ bona ciuitas Portugalliæ. vii.

Votus & Felix fratres heremitæ. xli.

Vrinæ magna vis inest. xix.

X.

X.

X.

X.

X.

X.

X.

X.

X.

X.

X.

X.

X.

X.

X.

X.

X.

X.

X.

X.

X.

X.

X.

X.

X.

X.

X.

X.

X.

X.

X.

X.

X.

X.

X.

X.

X.

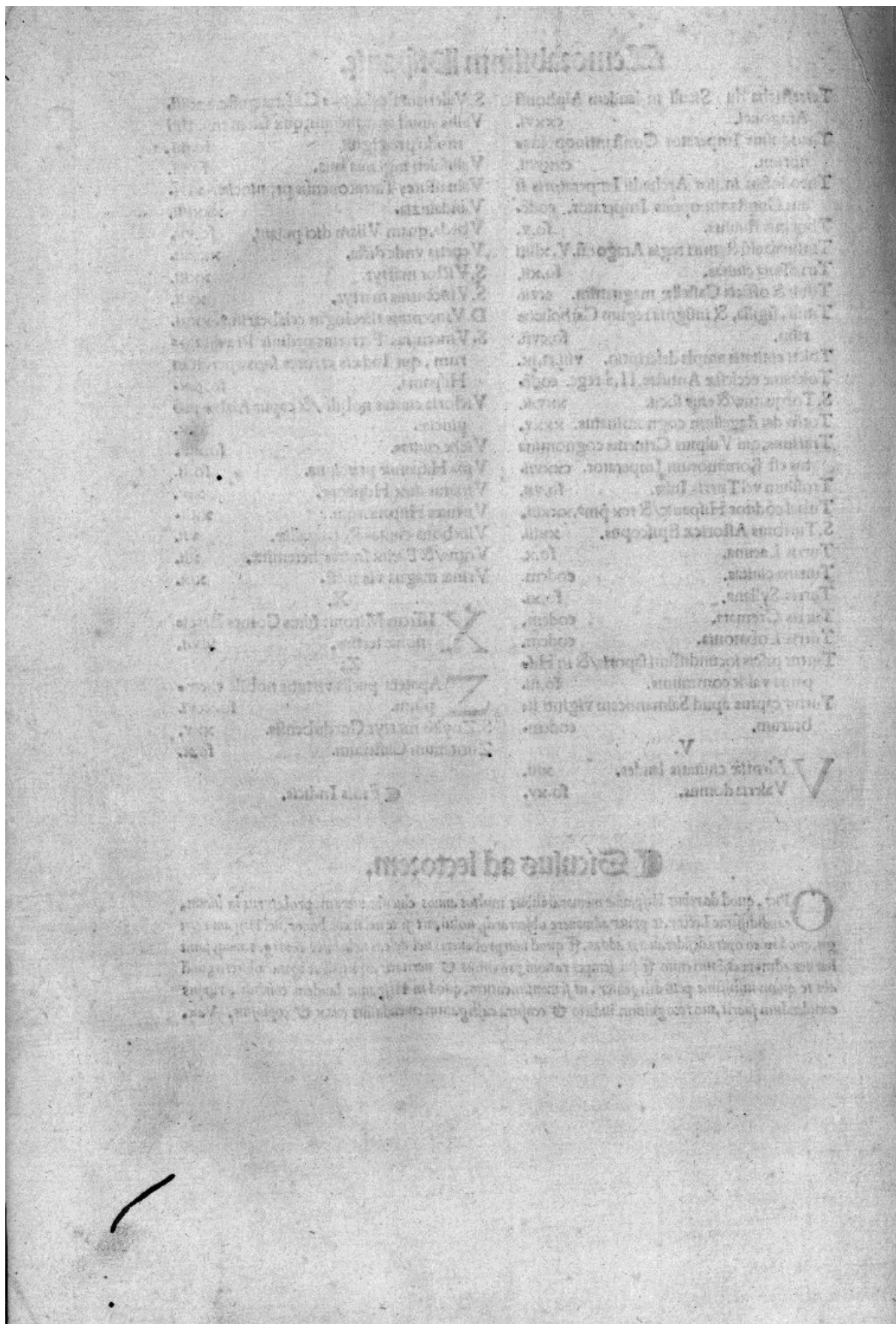
X.

X.

X.

¶ Siculus ad lectorem.

Opus, quod de rebus Hispaniæ memorabilibus multos annos elucubraveram, prolaturus in lucem, candidissime Lector, te prius admonere obsecraui, ut si te uel meus honor, uel Hispaniæ tan-
git, quod in eo opere desideraueris addas, & quod non probaueris uel deleas uel amice corrigas, meq; fami-
liariter admoncas. Sum enim & fui semper rationi proximus & ueritatis amicus. Fac igitur obsecro quod
abs te quàm iussissime peto diligenter, ut si monumentum, quod in Hispaniæ laudem condidi, rursus
excudendum fuerit, tuo recognitum iudicio & censura castigatum emendatius exeat & copiosius. Vale.

LVCII MARINEI SI

CVLI DE REBVS HISPANIAE
MEMORABILIBVS.

LIBER I.

DE HISPANIAE NOMINIBVS.

Hispania/ sicuti Plinius aliqz scriptores

Plinius.

tradiderunt, regio prima in solis occasu Europae terminos claudit. Quam ab Hispali vrbe etus insigni dictam fuisse, plures affirmant. Alii vero ab Hispano Herculis nepote nominatam volunt. Eandem Graeci Latiniqz ab Ibero amne dixerunt Iberiam. Sunt & qui non Iberiam, sed Iberam vocauerunt: vnde Ibericum mare dictum fuisse contendunt. Ceterum scripserunt nonnulli ab Ibero, quem secundum Hispaniae regem post Tubalem fuisse dicunt, Iberum amnem, & Ibe-

Iberia.
Ibera.

riam prouinciā fuisse nominatam. Quorum sententiam, cui nec repugnare, nec assentiri, aliorum iudicio relinquimus: Et de Ibero rege, ac de aliis tribus & viginti, quos ab initio Hispaniam cōdidisse ferunt, in alio loco dicemus. Hesperia quoqz ab Hespero stella Occidentali dicitur, vel ut alii volūt, & scribit Higinius ab Hespero Atlantis fratre, a quo etiam, fratris arma fugiente, Italia Hesperiae nomen accepit. Quapropter quum Hesperiam tantum dicimus, Italiam intelligimus, quum autem addimus vltimā, significamus Hispaniā. Ideoqz scripsit Horatius, Hesperia victor ab vltima. Diodorus autem Siculus, Hesperia non ab Hespero, sed ab Hesperii scribit eius filia dictam fuisse. Celtiberia insuper appellat a Celtis Galliae populis. Qui quondam de suis finibus egressi, quum ad Iberum amnem cōscendissent, de suo & finimnis nomine Celtiberiae prouinciā & Celtiberis populis nomē dedere. Quapropter dixit Lucanus, Profugiqz a sede vetusta Gallorum Celtae miscentes nomen Iberis.

Hesperia.
Iginus.

Horatius.
Diodorus.
Celtiberia.

Lucanus.

DE HISPANIAE SITV ET FORMA.

Hispania, cuius formam Iustinus quadratā depinxit, & extenso alii corio simile demonstrarunt, inter Africā & Galliam posita, Oceani freto Pyreneisqz montibus clausa, & si minor est ambabus, vtraqz tamen, ut multi scripserunt, est multo fertilior. Quae quidem neqz si cut Africa ardenti sole torretur, neqz ut Gallia ventis assiduīs fatigatur. Sed inter vtramqz media hyeme & aestate temperato sole pfruitur. Quo fit ut foelicibus & tempestiuis imbribz omni genere frugum fecundissima sit, ac nō incolis tantū suis, sed aliis etiā prouinciis, & Italiae ipsi cunctarum rerū copia sufficiat. Est aut Hispania terrae situ magna, populis frequens, & Oceano vndiqz, Mediterraneocqz freto cōclusa, praeter eam partem quae montibus Pyreneis, & Aquitaniae Galliae prouincię coniungitur. Cuius spacium est ster ferē quinqz dierum, id est milium centum quinquaginta. Totius autem prouincię longitudo, ut scribit Appianus, a Gadibus & Herculis colūnis ad Pyreneos montes ad milia stadiorum ferē decem protenditur. Latitudo vero ab Australi ad Septentrionale littus, hoc est, a Carthagine noua ad Lauretanū portum aliquanto est angustior. Vntuersae autem prouincię quae, ut dictū est, ab vtroqz mari montibusqz Pyreneis clauditur, ambitus milia stadiorum circiter quadraginta cōplectitur. Continet autē stadium passus centum viginti quinqz. Ceterū multi qui de terrarum situ scripserunt, Hispaniam caput orbis esse voluerunt: Siquidem Plinius in Europę descriptione, in ea, inquit, Hispania prima terrae est vltior appellata, eadē Bethica. Idē alibi terrae orbis vntuersus in tris diuidit partes, Europā, Asiā & Africā, origo ab occasu solis & Gaditano freto. Verū enīmuero, siue principiu sit Hispania, siue finis terrae, nihil refert. Hac igitur q̄stione seposita, cum de rebz Hispaniae, quas terra suapte natura producit, quaedam primum dixerimus, deinde de prouinciis eius, de vrbibz & oppidis, de primis incolis, de regibz & Imperatoribz, & eorū rebz gestis, de

Iustinus.

Hispaniae lō-
gitudō.
Appianus.

Hispaniae cir-
cuitus.
Stadium.
Hispania caput orbis.

L. Marinei Siculi. Lib. i.

sanctis & martyribus, de viris illustribus in rebus bellicis, & aliis virtutibus, de viris denique disciplinis excellentibus, more nostro summatim verèq; referemus.

DE BREVISUMMARERVM

quibus abundat Hispania.

Nimirum cum posita sit Hispania sub claro foelicitq; coeli tractu, quod clima Graeci vocant, p
uinciarum multas antecedit pulchritudine regionis, aeris salubritate, vètorum flatibus, aquarum
fontibus: amoenitate nemorum, motuum iugis, fertilitate soli, vbertate pabuli, arborum fructibus, armè
tis, gregibus, equis, portuosus maris littoribus, capis, pratis, iucundissimis fluminum ripis, venarum
tionibus, aucupis, piscibus, ite vino, oleo, melle, saccharo, vellere, lino, canabo, sparto, iſtico, rus
bia, minio, argèto viuo, alumine, sapone, vitro, lapide speculari, lapide subsidiano, iaspide nu
pina, rore marino, croco, cæra, pice, resina, cocco, serico, bōbice, marmore, alabaſtro, creta,
ferro, aere, plūbo, scoria, stagno, argento, auro, cæterisq; metallis, & rebus ad hominum vitā neces
sariis abundantissima semper est. Sed ad maiora trāeamus. Siquidē semper Hispania floruit, &
nunc maxime floret optimis principibus, fortissimis ducibus, animosissimis equitibus, bel
licosissimis militibus, vigilantissimis Pontificibus, obseruantissimis sacerdotibus, clarissimis
virorum & mulierum ingentis, magnaq; fortitudine, liberalibus studiis, mechanicis artibus & di
ligentissimis, fidelissimisq; seruiciis. Quid præterea dicā de multis & præclarissimis urbibus?
Quid de multis magnis & opulentissimis oppidis referā? Quid de sexaginta, & sex pontifi
catibus Hispaniæ, quos alio loco, nominatim recēsebimus? Vnius cuiusq; redditus cōputātes
Et eodē modo magnatū domus, & census referemus. Vidimus enim & numerauimus in His
pania principatus Centum sexaginta inter equites & Pontifices. Quid de conspiciis regū pa
latiis, de multorum magnatū, & equitū magnificis & pulcherrimis ædibus? Quid de aliis innu
meris, & publicis & priuatis ædificiis cōmemorem? Talibus itaq; rebus Hispania foelix est, &
a multis scriptoribus nō immerito celebratur. Cuius res memorabiles non solū legim⁹ apud
multos autores, sed etiam non sine admiratione perspeximus.

Plinius.

DE HISPANIAE METALLIS, ET ALIIS REBUS.

Lapis specu
laris.

Solinus.

DE rebus Hispaniæ Plinius multa magnaq; loquutus hoc addidit. Metallis, plūbi, ferri,
eris, argenti, auri tota ferē Hispania scatet, Citerior & specularibus lapidibus. Est autē
lapis specularis perlucidus, qui finditur in tenuissimas crustas, & speculi similitudinem habet.
Qui inspicientis imaginē refert, & varios colores. Hūc olim sola Citerior Hispania Romam
mittebat. Postea vero Sicilia, Cyprus, & Africa miserūt. Sunt & marmorū lapidicinq; vniuersę
Hispaniæ. Hęc Plinius. Solinus etiā inquit, reuersum ad cōtinentē res Hispanienses me vocāt.
Terrarū cōparāda optimis ē Hispania, nulliq; post habēda frugū copia, siue soli vberē, siue vi
nearū prouentus respicere, siue arborarios velis, omni materia affluit, quęcūq; aut precio am
biciosa est, aut vsu necessaria, Argentū vel aurū, si requiras, habet. Ferraris nunq; deficit, non
cedit vitibus, vincit olea, nihil in ea ociosum, nihil sterile. Quicquid cuiuscumq; modi negat
messē, viget pabulis. Etiam quę arida sunt ac sterilia rudentū materiā nauticis subministrat.
Non coquūtur ibi sales, sed effodiantur. Depurgant in miniū nitelas pulueris, hoc est auri mi
cas inter arenas repertas. Fucant vellera, vt ad ruborē merū deputent Cocci veneno, idest Coc
ci succo colorant & tingunt. Strabo scribit Bethicā fuisse gentis ad modū ditutis. Quę a Car
thaginēsis olim fuerit inuenta præsepibus vtens argenteis. Coelius etiā Rhodiginus de re
bus Hispaniæ scribens ait, Hispaniæ vero foelicitatē insigniter admiratū Possidoniu oratoria
quadā eloquentiē vi sese latius expādētē tradidisse ferūt, Hispaniæ subterranea non infernum
sed Pluton ipsum, idest opulentię Deū inhabitare, tāta est in eo terrarū tractu metallorum sce
cunditas. Apianus præterea refert. Hispaniæ terra quoq; ferax frumenti, vini, olei, auri, argen
ti, gemmarū, ac metallorum omnium: homines insuper bellicosissimos gignit, equosq; velocis
simos. Varro quoq; refert in Hispania nonnullas equas vento concipere. Quas a Zephro vō

Strabo.

Celius Rho
diginus.

Appianus.

Varro,
Equæ Zephi
rie.

De metallis Hispaniæ.

Sol.ij.

to, qui stare solet ab occidente Zebras Hispani vocant. Quæ quidem siluestres, campestresq; sunt, & indomitæ. Ego vero Varronē hoc scripsisse arbitror propter equorū Hispaniæ velocitatē. Qui non sine causa ex vento cōcepti vidētur, cū sint velocissimi. Cum præsertim scribat Iustinus hanc fabulā ex equorū fecunditate & gregū multitudine, nimiaq; pernicitate ortā fuisse. Non sunt præterea q̄ Strabo de rebus Hispaniæ scripsit omittenda. Cuius verba sunt hæc. At Turdetania, agerq; confunctus nulla in hoc genere virtutis rationē cōmendare volentibus abesse sinit. Nā aurum, argentū, æs, ferrū, nullibi terrarū, nec tantū, nec tā probatum generari hæcenus cōpertum est. Aurum enim non solū ex metallis effoditur, verum etiā fluit. Flumina namq; torrentesq; aureā deferunt arenā. Tot igitur, tantisq; naturæ donis, soliq; bonitate foelixa, & orbis terrarū optima æstimari potest Hispania. De cuius magnis diuitiis, vt ea, quæ Titus Livius, aliiq; cōplures auctores tradiderūt, omittā, ea tamen, quæ de metallis Hispaniæ Diodorus Siculus cōmemorauit, silentio nō præteribo. Qui de Hispani soli foelicitate, & rerū omnium copia, de institutis moribus, & hominū cultu multa loquitur, hæc addidit. Sequitur vt de argento, quod plurimū apud Iberos, optimūq; effoditur, quodq; multū vtilitatis incolis affert, scribamus. Dictū est a nobis in Herculis gestis, Iberiæ montes, qui Pyreni vocantur, & altitudine & magnitudine lōge alios excellere. Nā a mari quod ad meridiē iacet, vsq; ad Oceanum ferriē ad Arctos sitū Galliā ab Iberia diuidūt, per Celtiberiā quoq; protendūt stadiis tribus milibus. In quibus cū sint siluæ frequentes, ferunt, priscis tēporibus igne a pastoribus iniecto mōtanæ omnes regiones fuisse cōbustas. Quæ ex re asunt montes cognominatos Pyreneos. Ardente namq; continuis diebus igne plures ex montibus argenti puri riuuli flāmarum vi effluxere. Quod incolis ignotū, Phœnices mercatores vili rerū permutatione emptū in Græciam, Asiamq; ac nationes cæteras deferentes magnas, ex eo cōmercio opes cōtraxerunt. Adeo autē mercatores quæstus excitauit cupiditas, vt cū onustis nauibus superaret argentum amoto ab anchoris plūbo, argentū eius loco subderent. Hoc lucro Phœnices admodū opulenti facti plures colonias tum in Siciliam, propinquaq; insulas, tū in Libiā, Sardiniamq; atq; Iberiā destinarunt. Multis autē post sæculis cognito argento, Iberi quoq; metallis quærendis operā dedere, magnaq; optimi argenti copia reperta, ingens ex ea vestigal prodiit. Cū æs, aurū, argentūq; sint metalla præcipua, qui in reperiendo ære, dant operā quartā eius quod effodiunt porcionē capiunt. Eorum vero, qui in argento effodiendo occupantur, quidā tribus diebus Euboicū percipiunt talentum. Terra enim omnis argento referta est, vt mirabilis sit, & eius patriæ natura, & operariorum continuus labor. Nam qui primū his metallis reperiendis incumbēbant magnas contrahebant diuitias. In promptu enim est argentū terra abunde illud præstante. Postea vero cum Romani Iberiā subegissent, Italici qui lucri cupiditate id sibi opus sumpsere, maxime ex eo ditati sunt. Emptā enim seruorum copiā ad effodienda metalla deputant. Qui variis locis metallorū venas scrutati, ac alte, lateq; terra effossa plurimū auri, argētiq; eruūt, variis multorū stadiorum cuniculis sub terram actis. Multo facilior, quæstuosiorq; hæc cura, q̄ metallorum, quæ apud Atticos reperiuntur. Ibi enim multas in fodiendo impensas subeunt sæpius opinione frustrati, quū aut non inueniant quod quærant, aut inuentum ita parui sit, vt superetur a sumptu: apud Hispaniam vero, qui metallis incubunt repēndis ampliora spe percipiunt. Bonitate quippe soli glebas semper auro, argentoq; fertiles inueniūt. Vt pote omni terra metallis plena. In cuius etiam terræ laudē Iustinus hoc modo scripsit. Nō frumenti tantum copia magna est, verum etiam vini, mellis, oleiq; neq; ferri solū materia præcipua, sed & equorum perniciēs greges. Nec summa tantum terræ laudanda bona, verum & obstrusorum metallorum foelices diuitiæ. Sed de Hispaniæ metallis hæcenus. Cæterum res Hispaniæ, quas hæcenus memorauimus, non solum legimus apud auctores, sed etiam vidimus omnes præter aurum & argentum. Quæ quidem duo metalla præcipua, nunc Hispaniæ principes latere sub terra permittunt, & ab Indis maximis impensis & laboribus atq; periculis afferri iubent.

Iustinus

Strabo.

Diodorus.

Vnde Pyreni
mōtes dicāt.

Iustinus.

2. Marinei Siculi. Lib. i.

DE HISPANIAE FRUGIBVS ET VINO.

Q Vantum autem frugibus, cæterisque rebus abundet Hispania ex prænomiatis autoribus facile colligitur, ideoque in harum rerum narratione ero breuior. Habet itaque Hispania tota maximos, ac fertilissimos campos, & planities amplissimas. Quæ cum sereno cælo subiaceat, & Fauonio vento saluberrimo leniter ventiletur, in ea quidem non solis æstus ardēs, non frigoris horridū, sed omni tempore viget summa temperies. Vbi, teste Iustino, magna cæli salubritas per omnem Hispaniam, æqualisque aeris spiritus nulla paludum graui nebula inficitur. Huc accedunt & aureæ maris & assidui ventorum flatus, quibus omnem prouinciā penetrantibus euentilato terrestri spiritu præcipua omnibus sanitas redditur. Homerus omnium scientiarum parēs, & Hispaniæ fertilitatis atque salubritatis non ignarus in ea vitam hominibus diuturnam, victum facilem, & campos Elyseos esse multis carminibus cecinit. Quorum pauca hæc exponere placuit.

Iustinus.

Homerus.

Nulla est Hispana tellus felicior, in qua
Vita uiris facilis longissima tempora durat.
Non hyemis uis multa, niuis non ingruit imber,
Stridula sed semper Zephyrorum flamina mittit.
Ingens Oceanus, lenimina grata uirorum.
Semper ubi irrumpunt splendentia lumina solis.
Almæ telluri, noctem qui ducit opacam.
Inde recens radijs cum sol percusserit arua
Oceani lentas alti præfugerit undas:
Incidit Oceano lux fulgentissima solis
Nigram tem noctem, & madidantia sidera ducens.

Oris amnis
Iberi.

Que sit His-
paniæ terra
fertilior.
Hispaniæ ui-
na præcipua.

Hinc itaque per Hispaniam totam puenit omnium rerum magna fertilitas, & omnis ager usque eo liberabilis est, ut ex uino tritici modio, sepe triginta colonis restituatur, & nonnunquam quadraginta, in Bæthica præsertim, quæ quidem frugibus & cunctis rebus est admodum felix. Cui si tempore suo pluuia contingat Australis, est multo fertilior. Omnis denique Hispaniæ tellus a Gadibus usque ad amnis Iberi fontem, quæ ultra Burgensem urbem apud oppidulum, quod incolæ Fontible nominant, oritur: non solum lætissimas fruges, sed omnium quoque rerum copiam producit immensam. Hanc ego regionem, cuius longitudo ad mille & quingenta circiter milia passuum, & latitudo ferè totidem prætenditur, magnamque Hispaniæ partem continet, fertiliorē esse arbitror, quæ reliquas, & ratione celestis tractus, quæ, ut supra diximus, Græci clima vocant, & Fauonii uenti salubritate, quæ Græci Zephyro nominant. Qui quidem satis & arboribus uitæ præstat. Huius enim uenti statu prægnas Hispaniæ tellus non solum fruges luxuriātes, sed omne quoque leguminum genus, & optima uina fecundissime præbet. Cæterum etsi uino tota satis abundat Hispania, pauca tamen, quæ præcipua sunt, & ab odore, colore, & gustu maxime præstant, a locis ubi largissime leguntur nominabo. Legitur itaque uini albi optimique maxima copia apud oppidum nomine Sancti Martini vallis ecclesiæ, & in oppido Matrigali, ite in Guadalcana oppido Bæthicæ prouinciæ, in quo etiam rubeum legitur quod optimum. Vinum præterea Tarraconense ab antiquis scriptoribus fuit maxime commendatum, in Ribadanta apud Calæcos, & in oppido Caparico Portugalliæ. In Ocania quoque & Yepes bona leguntur. In quibus et Lucanum in Bæthica, si non primum, secundum tamen obtinet locum. Sed inter candida uina, quod in oppido Oliuari legitur, non est silentio dignum, sed memorabile. Rubeum uero, quod in Hispania plurimum legitur, quod in oppido: quod Arenas appellant, funditur: cæteris multo melius habetur. Post hoc autem in regione Toletana ferè tota maxima est uini copia, & præcipue in Scalona, Mantua Carpentana, quod oppidum Madrid appellant, in Xetapho, Pinto, Valdemoro, Casarum, Turrislaconæ, sed hoc copia magis quam bonitate laudabile. Quibus præterea uinum oppidi quod vulgo Santorquatum dicitur, minime cedit. Sunt & in aliis ciuitatibus & oppidis, in Tauro scilicet, Cantalpino, & Catalapetra uina quæ magno habentur in precio. Salmanticense quoque uinum est suauissimum, apud puteum præsertim, quæ Amarillum vocat.

De arboribus pecoribus venationibus et piscibus. Fol. iij

DE ARBORIBVS ET FRUCTIBVS.

ARboribus Hispania fructus ferētibz, & altis plena est, & omnis generis fructibus abundans. Quorū arbores nō solū labor hominū, & industria conferuit, sed ipsius etiā terrae bonitate natura producit. Nemus enim vidimus vnū, prēter alia multa, apud oppidū nomine Montis maioris, in quo quercus, castaneas, ilices, nuces, corillos, cerasos, prunos, pīros, ficus, labruscas, & omne genus arborū fructificans sola natura plātauit. Arbores altitudinis ingentis & amplitudinis. Nam iuxta oppidū Beieranū, vbi nemus est amoenissimū, castaneae arboris ambitū mēsi sumus pedū cerciter quadraginta. Fructus autē arborū numero plures, & forma grandiores habet Hispania. Pirorū multa sunt genera, sed quatuor prēcipue aliis omīssis, quae sunt odore, gustuq; suauissima, nominabo. Apianū, quod muscatū vocant, & est omnium pirorū minimū. Vinosum, Pintū, & aliud quod sine regula dicitur in Hispania. Malorum quoq; gēra duo sunt ceteris longe meliora. Quorū alterū Camusiū, & alterum Regiū vocat Hispania. Sed inter meliores Hispaniae fructus meo iudicio, pulchrū est & excellentius illud, quod Hispani Melocotonū vocāt. Propterea qđ sit ex malo Persico & Cidonio, hoc est ex duracino & cotonio, quod Hispani mēbrillū vocant. Quid prāterea dicā de multis oliuis Hispaniae: Hispalensibus prāsertim, quae magnitudine iuglandes excedunt. Quid de Cordubae ficibus & oliuis etiā referā? Est Hispania quoq; vt supra diximus nemoribus, vinetis, oliuetis, moretis, pinetis, ilicetis, & palmetis, ad modū diues. Ceterū palmas, citros, & citrios, quas nārangios Hispani vocant, non multas vidimus in Hispania, nisi Cordubae, Hispali, Valentiae, Barcinonae & apud Placentiam Citros dumtaxat, & Citrios. Sunt & in aliis locis Cantabriae maritimis, Callectae, & Portugalliae. Vidimus etiā Toleti citrios fructū ferētes. Est insuper in Hispania frequēs, & altissima cupressus. Cuius materia suauissime redolet. Sed iā de fructibus, & arboribus Hispaniae finē faciā, cū pauca Strabonis verba retulero, Qui de rebus Hispaniae multa loquitur, quāta, inquit, ex Hispania, ex Turdetania prāsertim exportādarū rerum copta sit, maxime declarat nauigiorū magnitudo, & numerus. Ingentes enim onerariae naues isthinc Puteolos nauigant, & Ostiā Romanorū nauale permeant. Quibus oleū non vbertate modo, sed etiā bonitate prācipuū. Itidem vinum, magna vis tritici, cæra, pīx, mel, grana, purpureae, & minū plurimum euehunt, ac piscium salsamenta.

Strabo.

DE PECORIBVS HISPANIAE.

Est Hispania p̄terea & pecoris oēs generis diues, gregibus & armētis plena, adeo vt mugitus balatusq; nemora, siluae, mōtes, prata, cāpi, saltus vbiq; resonēt. Oves imprimis innumeras habet Hispania. Siquidē multos in Hispania pastores nouimus, quorū vnusquisq; ouitū triginta milia possidebat. Quapropter lanas mollissimas non Hispaniae solum populis, sed externis etiā gētibus oues abundātissime suggerūt equos quāoptimos alit Hispania, sed Bethica plures, Lusitania velociores, Asturia fortiores. Quos veteres Asturcones appellabant. Leones autem camelos & elephantos non nouit Hispania, nisi cicures & aduectos aliunde.

Asturcones equi.

DE VENATIONIBVS ET AVCVPIIS.

Venationes Hispaniae neq; quadrupedum animalium, neq; volatiliū defunt. Siquidē montes & siluae, dāmas, ceruos, apros, vrsos & planities cāpiq; lepores vbiq; gignūt. Cuntulorū vero, qui & lepuleuli vocantur, albi nigriq; & maculosi reperiuntur, multitudo ingens adeo vt magnā nōnūq; vastitatē satis & plantis afferant. Aucupantur prēterea in Hispania p̄ter alias aues, grues, anfares, anates syluestres & fluuiales. Perdices & palumbas, quas torquatas appellāt, innumeras. Sed attagines pauciores & ē Sicilia nup allatos. Aglae q̄q; ciconisq; ardeae, accipitres maiores atq; minores ceteraq; aues plurimē in Hispania n̄ificāt.

DE PISCIBVS HISPANIAE.

Nuncaūt qm̄ satis in Hispania venati sumus, i eadē q̄q; piscari volumus. Prīmūq; rete lacuum in mare, & deinde i amnes & riuulos, in q̄b; amoenissime copiosissimeq; sine dubio piscabimur. Sūt em̄ in Hispania nō solū maria, sed etiā riuus fluminaq; admodū pisculēta. Nā cū sit

A iii

L. Marinei Siculi. Lib. i.

- Strabo.** Turdetania, ut Strabo refert, copia mediterranea, æquale quoque maritimā ex pelagi bonis inuenies. Ostrea namque & cochilia omnia tū multitudinē tū amplitudinē omni ex parte exteriorē mare supat, precipue cū fluxus ac refluxus hic augeant. Qui causā, ut par est, magnitudinis ac multitudinis propter inundationes existunt. Eundē se habet in modū circa Cetaria grana & Balenas, quibus resstantibus nebulosæ cuiusdā colūne visio lōge cernētibus offert. Quid Congri, quod Murenæ, quāto nō is maiores capiunt? Quid alia cōplura huius generis edulia? In Cartea vero vidimus Celtas, id est murices & purpuras librarū decē. In exterioribus autē locis Murenā & Cōgrū minarū supra octoginta. Polipū talēti pōdo. Duorū autē septas cubitorū & similia. Frequēs autē Thynnus magnus & pinguis horsum impellit. Hæc & his plura de maritimis Hispaniæ piscibus Strabo. Magna copia suis tēporib⁹ in Hispania est pisciū quos Saualos Hispania vocat. Itē Salmonū & mustellarū quæ a petris, quas labunt, Lapetræ vocant. Legimus in Hispania Polipū olim captū fuisse tantæ magnitudinis, ut eius caput ostensum Lucullo quindecim amphorarū capax fuerit. Grines quiduis utroque brachio cōprehēderint, caliculi instar peluū vrnā equauerint: Reliquiæ eius miraculo asseruatæ, septingenta pondo pepēderint. Catex in Hispania pisces, qui in mari Septentrionali & occiduo multo meliores habent, quā qui Mediterraneo & Australi capiunt. Cuius rei causam esse arbitror mare frigidius, in quo pisces multiplīcant & maxime pinguescunt. Quapropter quod pisces apud Catabros, Astures, Callicos & Portugaleses ad Gades usque capti sunt, sapore ceteros lōge pstant. Sunt præterea in Hispania pisces maiores, qui non oua, sed animalia pariunt. Valētiæ siquidem piscē vidimus, quē piscatores ē mari captū portauerāt, & torculari magno locauerāt aque pleno, crassitudine & lōgitudine magnæ mulæ. Cuius caput, os, nares, oculi bouis esse videbant, propter cornua quibus carebat. Māmas habebat muliebres, & manus māmillis appositas. Vuluā quoque mulieris. Quā postero die vidimus parientē pisciculū sibi psimilem lōgitudine triū pedum, & crassitudine colli canis Gallici. Quem die quarto post partū mater fame, ut opinor, coacta deuorauit. Quā rem ne quis cōmenticiā putet, vidit etiā mecū vnā Rex catholicus Ferdinādu: viderūt & alii cōplures equites. Abūdat Hispania duobus anni mēsis optimis piscibus, qui Bisuci nominant. Sunt & alii in Hispania pisces excellētēs Meri scilicet, Solli & quos Aguias Paladares appellant. Multa nobis de marinis Hispaniæ piscibus occurrēbāt, quæ cū Scōbris, quæ multitudinē mare cōplet Hispani, ut pauca de fluuiatilibus dicamus, præmittimus. Sunt enim in Hispania ferē tota flumina multa valdeque pisciosa. Capitur itaque in multis Hispaniæ amnibus piscis aureis maculis insignitus. Qui etsi notissimus est vbiq⁹, quæ tamē nomine vocetur ambigif. Ego vero eū esse arbitror, quē Turturē Iuuenalis appellat, quo cariturū dicebat Vrsidium: Quandoquidē nomen hoc turturis multarū gētiū vulgari sermoni maxime cōuenit. Nā & Hispani Truchā, & Itali Siculiq⁹ Troctā vocāt. Piscis est autē non modo iucundissimi saporis, sed optimi quoque nutriti. Quos medici senibus & etiā ægrotis libentissime cōcedūt. Cuius in Hispania magna est multitudo & magnitudo ingēs. His namque plarga captura non diuites modo, sed etiā pauperes vescuntur vilis emptis. Qui et si in multis Hispaniæ fluminibus capiunt, illi tamē qui apud Legionem fluminis Orbigonis, Benauentū, Burgos, Molinā, Nelā, Manūliā, Barchū Abulæ, & in amne, quous paruo, cui nomen est Corpus hominis, multo meliores habent, quā ceteri. Turturē captū vidimus in ripa Thormis apud Salmaticā librarū. xx. Pariūt etiā plures amnes Hispaniæ multos marinis assimiles, qui a gemina barba, quā in labro habēt inferiori, barbones appellāt.

DE HISPANIAE SALINIS.

DE Salinis Hispaniæ scripturus, de salis ipsius prius admirabilē virtute pauca dicā. Qui bus apud homines non minoris fortasse æstimationis, quā panis habebitur. Panis enim, carnes, pisces, & quodcunque ciborum genus præter arborum fructus & herbas absque sale comestum non solum non cōcoquitur in stomacho, sed etiam putrescūt & homines necāt. Qui pfecto sine sale diutius viuere nequaquam possent. Est igitur sal res humanę vitę maxime necessaria. Quare non immerito primus mensis apponitur, Qui & comedendi appetitus excitat

De salinis balneis & thermis.

Sol. iiii

sine quo gustui gratum nihil esset, & cibus omnis discumbentibus fastidiret. Non igit sine causa veteres bonos mores & voluptates honestas dulcesq; sermones sales appellauerunt. Ceterum in quanto honore sal fuerit, multa quidem antiquorum monumenta declarant. Qui salē non cibis & mēsis tantum, sed etiam sacris adhibebant. Vnde ait Ouidius. Ante deos homini quod cōcōllare valeret, Far erat & puri lucida mica salis. Et Vergilius. Sparge molā sale. Sal etiā p̄ter vsum mēsa multis quoq; medicamētis adhibet, & languētia hominū corpora mirifice iuuat. Quin etiā nō viuas modo, sed mortuas etiā carnes conseruat. quem p̄terea si quis mane singulis diebus sub lingua diu liquecat tenuerit, teste Plinio, sine dubio dentes à putredine & omni corruptione seruat intactos. Ex quo v̄s̄tatū est vulgare puerbium: Nihil sale & sole humanis corporibus vtilius. Nō igit ratione caret, quod ferunt Ancū Martium regē populo Romano cōgiari loco salem distribuere consueuisse. Cum Marcus etiā Varro sale veteres pro secundo cibo & pulmentaritis vsos affirmet. Apud nos autem sal est multo maioris excellentiæ. Quoniam nos per lauacrum baptismatis à morte perpetua liberat, nostroq; redemptori Christo cōiungit, & infusa sapientia mētibus nostris eodem nomine copulat. Salē itaq; prouida natura, hoc est Deus Optimus Maximus magnum donū maximēq; necessariū mortalibus dedit, & per omnes ferē prouicias toti orbis terrarum & in multis Hispaniæ locis largissime distribuit. Sunt enim in Hispania multa salinarum genera. Nam sicuti scribit Solinus in Hispania sal nō modo coquit, verū etiā plurimū effodit, hoc est & sit et gignitur. Fit em̄ in multis Hispaniæ locis ex aquis haustis & puteis, vt apud Seguntiam. Ex quo regibus magnum vectigal exigitur. Gignitur autem in extremis maris littoribus ceteris candidior. Sunt & montes Hispaniæ natiui salis vt apud Ribagorciam in quibus lapidicinarum modo sal ceditur, & arborum modo postea pullulat ac renascit. Apud oppidū Antiquerā vallis est amenissima, cuius lōgitudo est passuū mille & quingētorum, & ex omni parte clausa mōtū iugis: quæ vallis hyeme pluuiaribus aquis implet, & in formam magni lacus efficit. Cuius aquæ calore solis in salem cādidū cōuertunt. In Atēcæ valle salinæ sunt aquarū. Sūt & in oppido Salinarū salinæ memora biles, & altæ in oppido, quod Salinas de Oro dicit, & apud Nouanos Nauarræ populos.

DE BALNEIS ET THERMIS.

Inuenies in Hispania balnea thermasq; admodum salutiferas. Quæ quoniam multa sunt de quibusdā breui sermone referemus. Primūq; de balneo quod experiri nobis contigit. Est itaq; balneū in ripa Thermis amnis, quod ad hunc modū se habet. A Salmatica ciuitate passuum milia circiter octo mōs est, ex quo latitās aqua per sulphureas venas deorsū fluit, & prope flumē erūpit. Quæ tāti caloris est, quantū manū & nuda corpora ferre possunt. Cuius aquæ virtutē cū Maurus, vt ferūt, nomine Cepha expertus esset, eā clausit ædificio testocq; lapideo cooperuit, quo & melius vim suam conseruaret, & infirmi curari cōmodi possent. Aedificiū autē quod aquā sistit, piscinæ formā efficit. Ad quod aqua pueniēs vbi p̄stare nequit, inferius crescit ac surgit in altū, & aucta gurgitē p̄bet. In quo homines ad pectus vsq; mergunt, & velut in pelago natāt. Qui vbi languescere incipiunt aquæ calore ad viscera vitalia penetrant, statim egrediuntur, seq; linteis inuoluunt, & pallis laneis coopti sudādo dormiendoq; purgant omni morbo, & p̄cipue scabie. Huic autē balneo Ledesma oppidū, cui p̄pinquū est, nomen dedit. Ad hūc etiā modū balneum vidimus apud oppidū Betarā, nisi q̄ huius aqua de gelido ac feruēte semp̄ nūoso monte p̄ subterraneos meatus ad planitiē descendit, vbi vicus est lōgus, qui ab ipsius balneis nomē accepit. Verū hic vim duplicē natura demonstrat. Sūt enim balnea duo diuersarū aquarū, quæ nō multū inter se distāt. Quorū alterū calidioris, & alterū frigidioris est aquæ. Quarū altera bibentes, altera vero lauātes homines mirifice iuuat. Hinc p̄terea nō lōge abest lacus nō vtilis min⁹ q̄ admirabilis. Qui & turtures, pisces subnigros, & excellētes gignit & futurā pluuiā turbineq; magno aeris sonitu p̄nunciat. Adeo vt etus murmur q̄ tauri mugit⁹ sepe numero ad duo de viginti milia passuū fuerit auditum. Apud Callicos p̄pe Minti fluminis ripā & Orense ciuitatē balnea multimoda & fōs orit⁹ noīe Burga in

A iiii

Ouidius.

Vergilius.

Plinius.

Prouerbiū

Ancus Mar

tius.

Marcus Var

ro.

Solinus.

Nota sal facta
ex aquis puteisSal ex p̄luuiis
q̄ agnis et
calore solis

Cepha.

Nota p̄p̄rietas
et salutaritas
vici et ædificij

Ledesma.

Balneū apud Betarā

Mira lacus

natura.

L. Marinei Siculi. Lib. i.

*Qua in Balneo
equit' et suis de
billa m.*

altū scaturies feruentior aqua sub igne. Adeo ut in eo & oua coquant, & fues immerſi facile de-
pilentur. Sunt p̄terea balnea valde ſalutifera in multis Hispaniæ locis, ut Hiſpali, Cordubæ,
Granatæ, Valentiæ, Alhamæ, cuius virtute Gallicus etiā morbus (ut aiūt) pellitur. Toleti fuerūt
olim balnea quatuor infra muros ciuitatis valde ſalutifera, quæ nuper deſerta ſunt & neglecta.
Propterea q̄ homines in eis lauari non audebant, neq̄ ingredi: quoniam lauabantur in illis
puſtulis & Gallico morbo laborantes. Cæterū legi ego in quadam hiſtoria, regem quendam
Caſtellæ Toleti balnea p̄hibuiſſe diruiſſe, tuſſiſſe. Propterea q̄ multorum malorum cauſa erāt.
Qua de re ſcripſimus alio loco. Sunt & alterius Alhamæ balnea apud Vobercam.

DE HISPANIAE FICTILIBVS.

*Talauera Antea
el bra*

Conſictū in Hispania quoq̄ fictilia variū ḡnris, & vaſa lutea vitreaq̄ pulcherrima. Quæ
quidē etſi pluribus in Hispaniæ locis conſpicua ſingūt, ea tamen quæ Valentia, Mur-
ciæ, Sagunthi, Elboræ, quæ nūc Talauera dicit, & à me Talabrica vocata eſt in alio loco: Itē
Malachiæ, Toleti, Monteſe, Tauroli ſunt p̄cipua, ſunt & cæteris pulchriora. Vitria vero Bar-
cinonæ, Cataphali, Caſpæ precioſa ſunt & perlucida ſunt, & in aliis multis Hispaniæ locis ſa-
tis pulchra, quæ cauſa breuitatis omittimus.

DE HISPANIAE FONTIBVS.

*Multi fontes
apud Grana-
tam.*

*Fōtes plures
in agro Xeri-
cio.*

*Fons apud
Cauram.*

Fons Boetius

*Sancti sanguinis
et impet' aqua
sancti*

*Fons apud
Antiqueram
luberrimus.*

Hiſpaniæ fontes, qui ſermē ſunt innumerabiles, ſilētio præteriſim: ſed p̄paucos, quos
vidimus memorabiles, breui narratione referemus. Omnes enim ciuitates, oppida, pa-
gi, rura, ſilue, montes, valles, domus deniq̄ quāplurimæ fontibus abundant. Siquidem apud
Granatam urbem, ut in bello Granatensi ſcripſimus, in quinq̄ & viginti milia paſſuū ſex &
triginta fontes oriuntur. Et in agro Xericii in regione Pacis Auguſtæ fontes ſcaturiunt quin-
genti ſupra mille. Quibus cum aliis omnibus omiſſis, de cuiusdam in Luſitania p̄uincia mi-
rabili natura mentionem faciemus. In paruō itaq̄ Luſitaniæ oppido, quod vulgo Villam nos-
tram vocant, diſtatq̄ à Gaura ciuitate paſſuū milia circiter vndecim, fons oritur ab aliorum
fontium natura longe diuerſus. Siquidem non ſolum oritur, ſed etiā occidit. Oritur autem
kalendis Maiis, & ad kalendas vſq̄ Nouēbres aquas Villanouans abunde diſfundit. Poſtea
verō occultatur latetq̄ hyeme tota, & ad ſtatutum tempus, hoc eſt ad kalendas Maias renaſci-
& accolæ reuiſit. Quod quidem ſingulis annis fieri cōpertum eſt. Sunt & in multis Hispaniæ
locis, in Collecta præſertim, fontes æſtate frigidiſſimi. Sunt & in altis partibus fontes memo-
rabiles. Quorum paucos, qui mihi nunc in mentem veniunt, recēſebo. ¶ Supra itaq̄ Bur-
genſem ciuitatem ad paſſuū milia circiter viginti verſus Orientem, pagus eſt, nomine Boe-
tius, ſub altiffima rupe poſitus. Ex qua fonticulus eſſuens in planiciem apud pagum præno-
minatum deſcendit, & duos in lacus ingreditur. Quibus tām vim ſalubritatis & virtutis in-
fundit, ut omnes fluxum ſanguinis patientes, cum hac aqua lauantur, ſtatim liberentur. In ius-
go autem montis, vnde fonticul⁹ oritur, ædes eſt ſacra, Sanctæ Caſildæ dicata. De qua ſancta
alio loco ſcribemus. Non minoris virtutis eſt fons egregius in Bethica prouincia iuxta oppi-
dum Antiqueram. Nam ſi lotis fons Boetius ſanguinis p̄fluuium ſiſtit, potis Antiquarius cal-
culos diſſoluit. Ideoq̄ à petra, quam extrahit per vrinam, cognominatus eſt. Apud oppidum
autem, quod Caçares vulgo dicitur, fontem vidimus vberriſimum valdeq̄ conſpicuum, & aliū
huic ſimillimū prope arcem, quā vulg⁹ Saſſas appellat. In Xatina quoq̄ oppido nobili, quod
eſt inter Ortolam & Valentiam, fontes conſpiciuntur Viterbiis fontibus aſſimiles. Gaudet &
oppidum Paſtrana fonte ſuo pulcherrimo. Hæc de fontibus hactenus.

DE HISPANIAE FLVMINIBVS.

Iberus amnis

Amnes in Hispania, præter alios, centum quinquaginta numerauimus. De quibus non
niſi quosdam præcipuos & inſignes nominabimus. Et in primis Iberus nobis occur-
rit. Hic enim & fama celebris eſt, & ut Solinus, Strabo & Plini⁹ ſcribūt, nauigabili cōmercio

De fluminib⁹ ⁊ fontibus Hispaniæ.

Fol. v.

flues. Et Hispaniæ, vt supra demonstraui⁹, nomen dedit. Oritur autem apud Cantabros iuxta paruum oppidū, quod supra Fontibile nominaui⁹, & per multos Cantabriæ, Nauaræ, Aragoniæ & Laletaniæ populos ad Dertofam vsq; ciuitatem quadringenta sexaginta milia passuum fluens multis auctus fluminibus in Mediterraneū littus tam violenter ingredit⁹, vt quinquaginta passus in mare profusus dulcis hauriatur. Qui præter alios multos amnes & Cantabria defluentes, Basam, Cadoram, Tironem, Naterillam, Fruegam, Letiam, Melcerum, Egam, Argam, Aragonem quoq; duos, qui Aragoniæ provinciæ, vt alio loco diximus, nomē dedere. Et apud Cæsaraugustā, Gallicum, Torium: & ab altera ripa Salonem, Congedū, Veronem, & vltius lapsus Gīngam, Sicorim, atq; alios ad se recipit. Cuius aqua vel ad bibendum vel ad lauandum perutilis in cadis ad regiones alias transfertur. Ea siquidem man⁹ albi⁹ res & facies molliores fiunt, & pota corpora saniora. Sed redeo ad Sicorim, vnde Sicanos et Sicaniam dici quidam voluerunt. Scribunt enim olīm in Hispania citeriōri populos, qui iuxta Sicorim erāt, ortis inter se dissensionibus, victos patriam deferentes in Italiam migrasse, & inde in Siciliam profectos. Quam cum homines iam defessi & quietem quæretes totam penē vacuam inuenissent, animaduersa terræ fertilitate, ibi cōsedi⁹. Est igitur Sicoris nobis iure memorandus, quem Lūcanus non immerito inter primos Hispaniæ amnes cōmemorauit. Nā & aureas defert arenas, & potus est valde salubris. Barcelona quoq; ex altera parte flumen habet Rubricatum à rubeis arenis nominatum. Ex altera vero altud, quod incolæ Beson vocāt. Ego vero Betholonem dicerem. Gīngam quoq; etsi per plumbeas arenas defluit, maiorib⁹ tamen amnibus annumeratur. Apud Vascones autem Calibs oritur, cuius aqua ad ferri tēperamentum plurimum valet. Adeo vt Hispani non alia arma, nisi quæ temperata huius amnis aqua fuerint, approbent. A quo flumine, vt Iustinus ait, populi quoq; Calibes appellantur. Per Galleciæ populos Minius labitur, amnis quidem non famæ minoris. Qui ex Oluca ciuitate profluens, oppidum Portum marinum cognominatum duas in partes diuidens, Pōtem bellarium & Orensem ciuitatē, multaq; Galleciæ oppida perlabitur. Cui non cedit alius amnis propinquus, quem Scylum Callecti vocant, memorabilis. In eadem regione nascitur Astura amnis non parui nominis. A quo Astures populi denominantur. Limia præterea flumen est nō paruum, & Callecti propinquum. Quod cum Durio miscetur, nomen amittit. Eodē modo Pisorga, Relança, Relanconius, Carriō & Duraton⁹ amnes memorabiles. Quibus & aliis Duri⁹ auctus inter Hispaniæ primarios amnes & celebriores connumeratur. Qui oritur, vt Plinius & Strabo scribunt, apud Cantabros iuxta Numantiam: & Asturiam à Vectonibus, & Lusitaniam à Gallecis determinans, & in occidentem profluēs Oceanum, Zamore ciuitatis moenia radens longo tractu ad mare discurrit, & apud urbem Portugalliæ, quæ Port⁹ appellatur, ingreditur. Huic se Thormis immiscet fluminis aquæ valde salubris, qua vtitur Salimārica, & à quo cognominatur Alua. Amnis quoq; iuxta Valentiam fluit, qui Turia dicebatur, & à Ptolomeo Turulus fuit appellatus. De quo sic Claudian⁹ meminit: Floribus & roseis formosus Turia ripis. Cæterum Tagus, vt ait Plinius, ob aquas admodum salubres & arenas auriferas multis Hispaniæ fluminibus antefertur. Per quem materia multa vehitur. Qui à scriptoribus & poetis maxime celebrat⁹. Vnde ait Iuuenalis: Tātū tibi nō sit opaci omnis arena Tagi. Cuius ort⁹ est in altissimis Aragoniæ provinciæ iugis apud urbem Albarracinum, vel vt alii volunt oppidum Securiū, quod etiam Fritas appellant. Hic amnis multis in locis nauigio traiecit⁹, & vbi Toleti moenia penē tota circuit, & oppidum Elboram, quod nunc Talabricam vocant, Alcantaram & alia pertransiens longiori lapsu Lagonio nomē auferens apud urbem Vlixbonam in occidentem cadit Oceanum. Lagonius vero priusq; soluat Tago tributum Gauræ ciuitati ceterisq; multis oppidis aquā ppinat & cāpos irrigat. Oritur & in Amecitaniano agro Anas, vt scribit Plini⁹. Qui etsi pisces pter anguillas, q̄ sūt optimē, iutiles gignit, fama tamē & natura est memorabilis. Quippe qui modo se fundit in stagna, modo in angustiis resorbet, ac totus in cuculis latet, & quasi nasci se p̄ gaudet. Hic etiā, vt Strabo meminit,

Ortus amnis Iberi.

Amnes q̄ cadūt in Iberū.

Sicoris amnis

Flumen Rubricatum.

Betholo.

Ginga.

Calibs.

Iustinus.

Minius.

Scylus.

Astura.

Limia.

Duri⁹ amnis

Thormis.

Turia.

Claudian⁹.

Tagus.

Plinius.

Iuuenalis.

Lagonius.

Lacini⁹ amnis

Anas.

L. Marinei Siculi. Lib. i.

non longe oritur ab ortu Tagi. Vnde in occasum fuit & apud Emeritam Augustam longissi-
mo ponte lapideo transitur. Inde sese stetit in austrum. In eisdem fere locis oritur etiam Be-
this eodem Strabone dicente. Qui etiam Sciren dicitur. Qui inter Anā, & Tagum magnitu-
dinis est eiusdem. Et a sui primordio, sicut Anas in occasum vergens inde in astrum declinans
per Cordubam & Hispalim Bethicæ provincie vrbes insignes, in idem litus excurrit. Verū
enim vero Bethis amnis nobilissimus est magnæq; utilitatis. Quapropter a scriptoribus ma-
xime celebratur. Quod quidem declarat in eo semper nauigiorum multitudo tāta, quāta vix
in vilo portu maris inuenitur. Apud Hispalim præsertim. Quæ quidē res causa est, & magni
cōmerciū, & multarum diuitiarum. Cuius etiam aqua ad inficiendas lanas plurimū valet. Quā
Martialis. Martialis hoc modo cōmendauit. Bethis oliuifera crinem redimite corona, aurea qui nitidis
velleria tingis aquis. A quo etiam, vt Strabo & Plinius asserunt, Bethica provincia nomen ac-
cepit. Et Seneca quoq; refert, nomenq; terris qui dedit Bethis suis. Ingressitur autem Bethis
Seneca. mare plerūq; magno impetu. Sunt præterea iuxta Cordubā amnes duo non ignobiles. Quo-
rum alter autore Bocatio Bacchus, alter Falsus nomen habet. Inferius autem, & in extremum
Bacchus. Occidentem labitur Oceanus. Amnes in Hispania, vt supra dictum est, centum quinquaginta
Falsus. vidimus. In quibus pontes vltra septingētos numeratiūmus. Ex quibus duos insignes suspexi-
mus, & memorabiles / Segouensem scilicet, qui potius arcus & aquæ ductus dici potest. Per
Oceanus. quem aqua profluens ciuitatem ingreditur, & per omnes fere domos diuiditur, & in puteis
æstiuo tempore frigidissima cōseruatur. Alter est Alcantaræ. Qui quidem sunt, & altitudine, &
opere, & artificio mirabiles. At qui cum Hispaniæ fluitos omnes cōplecti & enumerare cum
causis difficile sit, his veluti præcipuis ac notioribus traditis, Avocedalum, Aredam, Clerum,
Elicitum, Eueninum, Floxium, Isam, quem Herculi gratum fuisse ferunt, Florium, Lerium,
Menobam, Milum, Nebim, Saliam, Sucrinem, Tagarem siue Tadarem, Ticram, Larnū, Sua-
ronem, Arenam, Logoiā, Xaramam, Lethem, Beoutum, qui Galliam diuidit ab Hispania,
Thicin, Rubricam, Taraxon, Sorabim, Tamarim, Henarem, Corpus hominis, Tatuntiam, &
complures alios silentio transeo, ne nominandis fluminibus fastidio leuius afficiam. Et quo-
ntiam Darrum, Xenilem, & alios Granatę regni fluitos memorabiles in historia, quā de bel-
lo Granatensi scripsimus, nominauimus, de fluminibus hætenus.

DE HISPANIAE MONTIBVS.

NVnc de montibus Hispaniæ scripturus, a Pyrenæo principium sumam. Hic enim & al-
titudine, & longitudine longe alios excellit, nam vt ante Diodori Siculi testimonio de-
monstrauimus, à mari, quod ad meridiem iacet, vsq; ad Oceanum feruē ad Arctos situm
Galliam diuidens ab Iberia, per Celtiberiam quoq; stadiis tribus milibus protenditur. Qui,
vt Pomponius scribit, in Britanicum procurrit Oceanum. Quantum autem sit metallis di-
ues, & arborum fructibus cæterisq; rebus fertilis, satis in principio diximus. Vnde autem Py-
renæus nomen acceperit Diodori Siculi autoritate planē demonstrauimus. In Tarraconensi
autem provincia iuxta Barcinonem ad maris Balearici litus mons est altior, quem nonnulli
Mōs apud & vere fortasse montem Iouis esse opinantur. Ego vero Iudæorum potius appellarem. Pro-
Barcinonē. pterea q̄ illic olim Iudæi sepeliebantur. Quorū plures adhuc ex magno lapide tumuli signaq;
cernuntur. Cum præsertim Barcinonenses hunc montem Montui, & Iudæos Iulos appellaue-
rint. In vertice autem montis summoq; iugo turris est, vnde speculator dū linteo velo, quæ
si vexillo, & noctu facibus nauigiorum aduentum Barcinonæ ciuibz ostendit. Mons autem
constitus est vineis, & arboribus, & omni genere fructus abundantissimus. Deorsum apud Tar-
raconem Promontorium est teste Pomponio, quod Ferraria dicitur. A noua autem Carthage
milia passuum circiter quinquaginta Calpe mons est eminentissimus. Qui quāuis ambi-
tu paruius est, altitudine tamen æreus. Ad vnius radices oppidum est eiusdem nominis. In Bar-
cinonis quoq; regione montes alii conspiciuntur. Ex quibus vnus, qui mons Orlus dicitur,

De montibus.

Sol. vi.

& proprio situ, & ædificio cuiusdã castelli videt̃ inexpugnabilis. Itẽ alius celeberrim⁹, qui Serratus mōs ratur appellatur, & si ascensu lapidosus & asper, Marię tamen virginis venerabili tẽplo, de quo suo loco dicemus, à Christianis continue frequentatus. Pomponius etiã scribit tria in Lusitania p̃montoria, vnum iuxta Anam flumen, quod quia lata sede procurrens paulatim se suaq; latera fastigiat & tollit in altũ, Cuneus ager appellatur. Alterum sacrum, Magnũ vero alterũ quod plurimum maris occupet. Verum id Plinius & Strabo Artabrum vocauere, q̃ magno cacumine in mare protenditur, & Hispaniam ad occiduum finiens, maria, terras, cœlum q; diſterminare videtur. Quod Olisiponenſe quoq; dicitur à maritima & opulenta ciuitate. Prope optidum nomine Sancti Ioannis Pedis portus, mōs est altissimus vndiq; fontibus vberimus & ferro quod in eo plurimum optimumq; effoditur, valde diues. Cuius ascensus est passuum milia circiter vndecim. Refert Bocatius in vltiori Hispania montẽ excelsum esse nomine Ganatum: in cuius vertice lacum summæ & inextricabilis pfunditatis colore nigrum. De quo in colæ miranda cõmemorant, Dicũt enim si quis in eum lapidem vel durum aliquid iecerit, magnam protinus oriri tempestatẽ, in Oceanum Cœliticum promõtorium procurrit excelsum, quod ab altitudine Cœliticũ dictum credunt. Erinuntus eminet in Lusitania, Gris vero citerioris Hispaniæ mons assidue ferẽ maris vnda verberatur. Mastoria Medulũq; montes à Bocatio produntur. Et in Gallecia mōs celebris, qui Sacer appellatur. De quo paulo post dicem⁹. Inter Lusitaniam, Bethicã, & Tarraconem surgit Solorius, Sulurius insuper, qui vt Bocatius est autor, à singularitate nomen sortitus est. Quoniam solus omnibus altior videatur, aut scilicet radius in eo appareat anteq; alibi oriatur. Ab vrbe Tirtassona mons non longe distat à Calatrone Vulcani filio, quẽ ab Hercule interemptum fuisse fabulantur, nominatus est & fama notissimus. Apud Callicos mons est Sacer appellatus, vt ait Iustinus, quẽ ferro violari nefas erat. Sed si quando fulgure terra procissa esset, detectum aurum velut dei munus colligebatur. In Lusitania præterea mons celeberrimus à Salmantica quadraginta ferẽ milia passuũ distat, quem Rupem Gallicam vocitant. Qui ob sacram & insignem ædem Dei genitricis, magnũq; religionis cultum à plurimis assidue populis frequẽtatur: & ab his maxime, qui Salmanticæ literis incumbunt. Ii enim quotiãtis dies immunes & à lectionibus vacuos huc proficiscuntur. Cæterum de hoc tẽplo atq; aliis Hispaniæ locis religiosis latius postea scribem⁹. In Mediterranea autẽ regione duos mōtes insignes apparent. E quibus alter Idubeda a Canabris originem ducens ad Mediterraneũ littus protẽditur. Alter Orospea medio ex agro modo in occasum, modo flectens in Austrum siluam prope Carthaginem & Malachæ regionem attingit, ibiq; finitur. In medio autem citerioris & vltioris Hispaniæ saltus est Castulonensis altitudine longitudinẽq; memorabilis. Qui nunc vulgo Serramorena dicitur, & Mariani montes latine vocantur. Apud Granatam Bastani sunt altissimi mōtes. De quibus in hystoria belli Granatenſis scripsimus. Sunt præterea & alii permulti Hispaniæ montes & in maris littorib⁹, & in mediã regione atq; lateribus, præsertim apud Astures & Callicos populos. Qui et si sunt memorabiles, eos tamen quia nominibus carent, quẽ vt arbitror, longissimo æuo & scriptorum incuria à memoria recesserunt, relinquimus. Item nemora ingentia, lucos frequentes, siluas amœnas, lacus magnos & pisculentos. Stagna immẽsa atq; paludes causa breuitatis omittimus. Ne quis tamen montuosam aut asperam putet Hispaniam. Nam maiores quidem planicies habet, Siquidem longissimas per Hispaniam vias confectimus, in quibus ne lapillum quidem inuenimus. Restabat nobis dicendum de sparti, iunct, canabi, & lini copia. Nã Spartarios, iuncarios, linarios & canabinos habet Hispania cãpos. Hinc enim spartum in Italiam Romamq; mittebant Hispani. Ex quo Romani Sportulas faciebant, vt inquit Iustinus. Et Strabo testis est propter sparti copiam in Hispania spartarium campum fuisse nominatum, & à iuncto plurimo Iuncarium. Linum vero plurimum optimumq; in Hispania legitur. Ex quo tenuissimæ candissimæq; telæ conficiuntur. In quibus texẽdis omni arte lini ficii mirabilis Hispanarũ mulierũ industria solertiãq; perspicitur. Cæterũ lini ficii palma Lus

Serratus mōs
Tria promō
toria.

Cuneus ager

Mons altissi
mus.

Bocatius.

Mōs Canat⁹

Miranda de
lacu.Cœliticum
promõtoriũ.

Mons Sacer.

Mons Caci.

Rupes Galli
ca.

Idubeda:

Orospea.

Saltus Castu
lonensis.

L. Marinei Siculi. Lib. ij.

stania, & lanificii Carthaginensis provinciae mulieribus tribuitur. Sed de rebus quae in Hispania vi terrae & hominum industria procreantur haecenus. Nunc autem, ut polliciti sumus, primum de Hispaniae regionibus, de ciuitatibus & oppidis, deinde de primis Hispaniae cultoribus, postremo de regibus, de viris illustribus in officio rei militaris & scientiae, atque de rebus aliis memorabilibus conscribemus. Ceterum cum & longo aeuo, & Barbaricae gentis aduentu Hispaniae ciuitatum & oppidorum nomina mutata sint & corrupta, si qua non satis latine nominauerimus, impetrata a lectoribus venia, quoad poterimus diligenter operam dabimus, ut a nominibus, quibus nunc oppida vulgariter appellantur, non longe discedamus. Multa siquidem ad aurium iudicium formabimus, & quibusdam fortasse suum nomen antiquum restituemus, ut non omnia barbare, sed aliquid quoque latine scripsisse videamur. Ceterum lectores obsecro, ut si quid in hoc opere desiderauerit, mihi clementer ignoscant. Qui quidem mirari non debebunt, si homo non Hispanus res omnes Hispaniae memorabiles, quae sunt penes infinitae, non comprehenderit.

LIBER SECVNDVS

DE HISPANIAE DIVISIONE CIVITATIBVS ET OPPIDIS.

Pomponius
Mella.

Appianus:

POMPONIVS Mella vir Hispanus & scriptor excellens, Hispaniam omnem diuisit in partes tres: Tarraconensem, Bethicam, & Lusitaniam. Alii vero, quorum ego ordinem sequar, Callectiam addiderunt & Carthaginensem, quam nonnulli Carpentariam dixerunt. Appianus Alexandrinus Tingitanam, quae in Africa est, Hispaniae provinciam esse voluit, propterea quod olim a Bethica iura petere consuevit. Ego vero hac seposita, de quinque reliquis, & a Bethica primum scribere incipiam. Illud vero hoc loco non omittendum putavi, ut quoniam duae sunt Hispaniae: Citerior scilicet, & Vterior, sciat lector inter utramque terminum esse Saltum Castulonensem, quem Marianum montem latine, & Serram Morenam vulgo vocari supra diximus.

DE BETHICAE PROVINCIAE
DESCRIPTIONE.

Bethicae longitudo.

Argantonius.

Carteia.

Bethica provincia, ut supra dictum est, a Bethi flumine, eam mediam secante (teste Plinio) nomen accepit. A Turdulis etiam siue Turdis populis Turditaniam dicitur, & a Vandalis, ut quidam volunt, Vandalia seu Vandalusia nuncupatur. Incipiens autem Bethica a Gadibus & Herculis columnis ad Saltum Castulonensem, & a Meridie maris littora longissimo tractu circueus penes ad Carthaginem nouam protenditur. Ex alia vero parte flumine Ana a Lusitania diuiditur. Cuius longitudinem quadringentorum sexaginta quinque, latitudinemque ducentorum quinquaginta & septem milia passuum Marcus Agrippa prodidit. Nunc autem quoniam de Hispalis & Cordubae rebus in Historia, quam de regibus Catholicis scripsimus, debetam mentionem fecimus, & quia in belli Granatae descriptione centum regni Granatensis oppida, quae Bethicae provinciae ferè sunt omnia, nominauimus, reliqua nunc eiusdem provinciae oppida breuiter prosequemur. Initium itaque est Bethicae provinciae Gaditana ciuitas, quae Galex nunc appellatur, portu maris & Herculis columnis temploque memorata. Vbi quondam, ut Plinius & Marcus Tullius scripserunt, Argantonius annos octoginta regnavit, & centum vixit & viginti. Sunt & alia ante Gades oppida maritima. In quibus oppidum est nomine Palus, Capicium, Nebrissa, Chypion, Xericum, quod ego Mundam esse opinor. Item Sanlucar Barometum connumerantur, & Rota, Chyclana, Conil, Barbatum, Algecira, Zibaltar in maris littoribus apparent. Post autem Zibaltar Cartheda est Carthefos a Graecis appellata, Plinio Stra-

L. Marinei Siculi. Lib. ij.

stania, & lanificii Carthaginensis provinciae mulieribus tribuitur. Sed de rebus quae in Hispania vi terrae & hominum industria procreantur haecenus. Nunc autem, ut polliciti sumus, primum de Hispaniae regionibus, de ciuitatibus & oppidis, deinde de primis Hispaniae cultoribus, postremo de regibus, de viris illustribus in officio rei militaris & scientiae, atque de rebus aliis memorabilibus conscribemus. Ceterum cum & longo aeuo, & Barbaricae gentis aduentu Hispaniae ciuitatum & oppidorum nomina mutata sint & corrupta, si qua non satis latine nominauerimus, impetrata a lectoribus venia, quoad poterimus diligenter operam dabimus, ut a nominibus, quibus nunc oppida vulgariter appellantur, non longe discedamus. Multa siquidem ad aurium iudicium formabimus, & quibusdam fortasse suum nomen antiquum restituemus, ut non omnia barbare, sed aliquid quoque latine scripsisse videamur. Ceterum lectores obsecro, ut si quid in hoc opere desiderauerit, mihi clementer ignoscant. Qui quidem mirari non debebunt, si homo non Hispanus res omnes Hispaniae memorabiles, quae sunt penes infinitae, non comprehenderit.

LIBER SECVNDVS

DE HISPANIAE DIVISIONE CIVITATIBVS ET OPPIDIS.

Pomponius
Mella.

Appianus:

POMPONIVS Mella vir Hispanus & scriptor excellens, Hispaniam omnem diuisit in partes tres: Tarraconensem, Bethicam, & Lusitaniam. Alii vero, quorum ego ordinem sequar, Callectiam addiderunt & Carthaginensem, quam nonnulli Carpentariam dixerunt. Appianus Alexandrinus Tingitanam, quae in Africa est, Hispaniae provinciam esse voluit, propterea quod olim a Bethica iura petere consuevit. Ego vero hac seposita, de quinque reliquis, & a Bethica primum scribere incipiam. Illud vero hoc loco non omittendum putavi, ut quoniam duae sunt Hispaniae: Citerior scilicet, & Vterior, sciat lector inter utramque terminum esse Saltum Castulonensem, quem Marianum montem latine, & Serram Morenam vulgo vocari supra diximus.

DE BETHICAE PROVINCIAE
DESCRIPTIONE.

Bethicae longitudo.

Argantonius.

Carteia.

Bethica provincia, ut supra dictum est, a Bethi flumine, eam mediam secante (teste Plinio) nomen accepit. A Turdulis etiam siue Turdis populis Turditaniam dicitur, & a Vandalis, ut quidam volunt, Vandalia seu Vandalusia nuncupatur. Incipiens autem Bethica a Gadibus & Herculis columnis ad Saltum Castulonensem, & a Meridie maris littora longissimo tractu circueus penes ad Carthaginem nouam protenditur. Ex alia vero parte flumine Ana a Lusitania diuiditur. Cuius longitudinem quadringentorum sexaginta quinque, latitudinemque ducentorum quinquaginta & septem milia passuum Marcus Agrippa prodidit. Nunc autem quoniam de Hispalis & Cordubae rebus in Historia, quam de regibus Catholicis scripsimus, debetam mentionem fecimus, & quia in belli Granatae descriptione centum regni Granatensis oppida, quae Bethicae provinciae ferè sunt omnia, nominauimus, reliqua nunc eiusdem provinciae oppida breuiter prosequemur. Initium itaque est Bethicae provinciae Gaditana ciuitas, quae Galex nunc appellatur, portu maris & Herculis columnis temploque memorata. Vbi quondam, ut Plinius & Marcus Tullius scripserunt, Argantonius annos octoginta regnavit, & centum vixit & viginti. Sunt & alia ante Gades oppida maritima. In quibus oppidum est nomine Palus, Capicium, Nebrissa, Chypion, Xericum, quod ego Mundam esse opinor. Item Sanlucar Barometum connumerantur, & Rota, Chyclana, Conil, Barbatum, Algecira, Zibaltar in maris littoribus apparent. Post autem Zibaltar Cartheda est Carthefos a Graecis appellata, Plinio Stra-

Bethice prouincie descriptio.

Fol. vii.

bonis dicentibus. Item Bellon, quod nunc Taripha dicitur, hic est & promontorium Iunonis. Sunt & alia multa oppida quorum nomina me latent. Præter Calpe, quod vidimus sub alto monte situm, & Abilæ, quod in Affrica est, oppositum. Nebrissa vero Venerea cognominatur, quam ego à Libero patre dictam fuisse arbitror. Quod nomē ipsum videt ostendere. Nebris enim hinnuli, hoc est ceruini pulli significat pellem: qua Bacchi sacerdotes induti sacrificare solebant. In agro autem Turditānorum & in ripa Bethis Hispalis est vrbs admodū celebris. De qua, vt supra dixim⁹, plenus alibi scripsimus. Vbi quondā Calpophor⁹ presbyter & Abūdius sub Maximiano crudelissimo tyrāno martyriū passi fuerūt. Hispalis ex aduerso, vt scribit Plinius, Offet oppidum habet, olim Iulia Costātia cognominatū, & nūc ver⁹ Hispalis appellatur. Inferius autē Horta est optimo vino memorata. Sūt & i hac regione oppida multa & memorabilia. Guadalcanaliū, Constantina, Alaniz. Caçallia, Maçanilia, Añalcaçar, Veas, Luque Vbeda, quæ quidem oppida sunt omnia magnis rebus & multis ac p̄cipue frugibus et optimo vino memorata. Ex alia vero parte, Carmona, Vtrera, Molares, Coronil, Alcala Guadaira, Spera, Arcus, & Methymna Sidonia cognominata reb⁹ oibus ad hominū vitā necessariis abundantissima. Ornant & hanc prouinciā plures etiam ciuitates & insignes populi diuites & campis frugiferis memorabiles. Et præcipue Astigi, quā ego eā esse reor, quā incolæ nunc Ecitā vocāt, vbi fuit olim, teste Plinio, conuentus iuridicus. Et oppidum Ategua, quod nunc Marchenam vocant. Item Mairena. In Bethis autem ripa Corduba est vrbs insignis & antiquissima Marcelli opus, teste Strabone, & Colonia patricia, dicente Plinio. De cuius rebus memorabilibus alio loco scripsimus. Sunt & hui⁹ regionis multæ magnæq; vrbes oppidaq; nobilissima. Ex quibus nobis occurrunt Vahenenses, quorum patria Iulia regia dici potest ex antiqua inscriptione in eo loco reperta. Item Caprenses, qui Gabienses dicebantur, Montillani, Aquilareses, Rabulenses, Mons maior, Castrum amnis, Porenenses, Arqutanti, Anduglarenses, Vbedenses, sed Vbeda eam esse opinor, quæ in Cæsaris cōmentariis Villa dicitur. Hic est & Baecia ciuitas nobilis, Alcaleses, qui regii cognominantur. Item sunt Antiquarij in alto loco positi, & fonte aquæ salutaris, quæ calculos, vt alio loco diximus, dissoluit, nominati. Sunt & Archidonenses, Cañetenenses, & Oliuarenenses, Osunates, Stepenenses, Fons Oueionensis, Acecanti, Lorani, & oppidum Palma non solum nomine clarum, sed etiā pulcherrimis mulieribus nobilissimum. Sunt & Feriani, Benalcaçareses. In fine autem Bethicæ prouinciæ Castulo est, quæ fuit olim magna ciuitas. Vnde, teste Luito, fuit vxor Hannibalis nomine Helce. Cæterum Castulonis hodie quota pars superest, quæ vulgo Castiona dicitur. In Lusitaniæ confinibus & apud Anæ fluminis ripam Pacensis ciuitas colitur, quæ Pax augusta dicitur. A qua Xericium alterum oppidum cognominatur: in cuius agro fontium maximus numerus, vt alio loco scripsimus, oritur. Cæterum mihi nunc in mentem venit ciuitas nō obliuione quidem, sed memoratu digna, & inter Bethicas vrbes primarias merito reponēda, quæ Mentefa dicitur, & ab incolis nunc Iaen appellatur. De qua Maurus quidam mihi consultus, & non indoctus Iaenem gazam & rerum copeam significare respondit. Cuius sententia mihi probabilis videtur & vera. Est enim ciuitas nobilissima & Christi sudario, quam Veronicam vocant, celeberrima. Sita est sub alto colle cincto muris & propugnaculis. Quæ fontes habet amcenos & fertilissimos campos hortis & fructibus abundantissimos.

DE LVSITANIA PROVINCIA.

Lusitania, quam Plinius à Lusit Liberti patris & Lysa Panēq; præfectis eius nomen accepit scribit, ab Occidentali freto Orientem versus apud Iberum amnem & Hispaniæ fere medio Tarraconensi prouinciæ coniungitur. Alij vero Lusitaniā dictam volunt à Luso, qui fuit vnus de primis Hispaniæ regibus, vt postea demonstrabimus. Est autem Lusitania ea pars Hispaniæ, quæ tribus fluminibus, Tago, Durio & Ana continetur. In cuius fere medio sita est Toletana ciuitas in vmbilico toti⁹ Hispaniæ, Magna quippe est Lusitaniæ prouincia.

Nebrissa.

Calpophor⁹
& Abundi⁹
martyres Hispaniæ.Vbeda.
Carmona.Astigi.
Ategua.
Corduba.Iulia regia.
Gabienses.Villa.
Baecia.Palma.
Castulo.
Helce uxor
Hannibalis.
Pax augusta.

Mentefa.

Lusitania
et riod

L. Marinei Siculi. Lib. ij.

Vlixbona ciuitas.

Portus ciuitas.

Eboracohibricaciuuitates
BragaLamegus ciuitatesAlcantara.
Emerita Augusta.

Casa Cereris

Turris Iulia
Montangi.

Guadalupus

Oropesa.
Talabrica.

quæ à Bethica flumie Ana, & à Gallecia Durio diuisa i lōgitudinē ad passū milia circē quin gēta, & latitudinē.ccc.&l. ptendit. In qua mlti sunt & nobilissimi ppli. De qb⁹ aliquos insignes & nobiliores Hispano sermone magis q̄ Latino, qm fieri aliter nō pōt, nominabim⁹. Et quā Lusitanie puincia Portugalie regnū caput est, inde scribere incipim⁹. Vbi ciuitas est insignis & memorabilis. Quam quidam regiam nominarunt, & ab aliis Vlixbona dicta tur. Quam etiam Strabo vocauit Vlixeam. Quæ quidem vnā cum Mineruæ templo Vlixis indicabat errores, & illuc exercitum delatum. Est autem Vlixbona ciuitas maxima & opulentissima, atq; vna ex vrbibus totius Hispaniæ primariis, & portu maris & Tagi fluminis ostio diues. Sita est in ædito loco, & tres habet colles. Quæ, teste Plinio, Salacia quoq; fuit appellata & Iulia felicitas Romanorumq; colonia. In ostio autem Durii, qui vt supra diximus, inter Lusitaniam fuit & Galleciam, ciuitas est celebris nomine Portus. Quæ, si non fallor, à Gallis in Hispaniam nauigantibus hoc nomen assumpsit, & Gallorum portus appellatur. Sunt & Eboracohibricaciuuitates, quæ nomen antiquum retinent. Sunt & aliæ duæ ciuitates Braga scilicet & Lamegus. In maris autem littoribus sunt Matulenses Valēcia cognomine Minia Villa comitis, Auerones, Gezimbriani. A quibus remoti sunt Pons Lunæ, Guimaranenses, Lamarantini, Trancofones, Chauenses, oppidum magnum nomine Sanctarena, Braganciani Villa regalis, Valdixani, Frexo cognomine Spadacincta, Tomarenenses, Eboramontani, Telbenenses, Almedani, Mōfortenses, Piñelenses, Muxagatani, Penedones, Tcutugaleses, Turris vetus, Abrantenses, Cetubalenses, Tauilenses, Oppidū Pharum, Castrum marinum, Ossōno ba qui nunc Siluēsis dicitur. Quam non longe abesse arbitror à Sacro promontorio, quod nunc Sanctum Vincentium vocant. Oppidum Visoncium, quod nunc Viseum dicitur. Siluensis diocesis populus est nobilis nomine Portus marinus. In quo Ioānes summus Pōtēfex consensu Portugalie regis ordinem nouū equitibus, qui Christo militaret, instituit aduersus Mauros per vltiorem Hispaniam discurrentes. Cuius militiæ prefectus maior est Abbas Alcohaliani monasterii Cisterciensis ordinis Vlixbonensis diocesis. Qui & conscribens di & exautorandi militem facultatem habet. Sunt præterea Portugalie regni populi memorabiles Arroiolēses, Portillini, oppidum Stremuciū, Borba, Villa Deliciosa, Mons Arlus, & Iurris moenia, quod oppidum vulgus hodie Geromeña vocat. Campus maior, oppidum nomine Mons Fortis & Oretondum. Sunt & alia oppida Portugalie regni, quorum nomina mihi non occurrunt, ideoq; transim⁹ ad alia. Relicto itaq; Portugalie regno, quod vt supra diximus, est prouinciæ Lusitanie principū, Alcantara est in ripa Tagi oppidū Pōte conspicuo nominatū. Ad dexterā est Emerita Augusta vetustissima ac nobilissima quondā in margine Anq, quæ fuit, vt alio loco diximus, Romanorū colonia, & pter alios honores & res in ea memorabiles arcu lapideo & ponte longissimo celebris, & antiquis ædificiis memorabilis. Hinc ad milia passuum fere triginta distat oppidū nobile Tagi versum, quod hætenus Castrū Cæsaris appellandū censui, vulgare sequutus opinione. Nunc autē Casam Cereris dicendum arbitror. Propterea q̄ in eo Cereris imago nuper inuenta est spicarum manipulum manu tenens. Est autem oppidum magnum & cuiusdam fontis, de quo ante scripsimus, vbertate conspicuum. A quo non longe distat aliud oppidum, quod Trofilum vocant, & ego Turrem Iuliam dicerem. In hac regione Montangi Castellum cernitur excelsum. Quod oppidum magnū fuit olim, & magna Galabria dicebatur, Metellinum atq; multa habuit municipia. Paulo autem superius oppidum est nomine Guadalupus, quod luporum flumen à nonnullis interpretatur, in quo est venerabile templum Dei genitrici dicatum, & multis magnisq; miraculis notum. De quibus alio loco dicemus. Est & oppidum nomine Deletosum, cum Bilbitanis & Almarenisibus. Inter Tagi vero accolæ, quos supra memorauimus, sunt Boracenses, Arro totani, q̄ Porcitan cognominant. Sūt & Labrocēses albo vino diuites. Inferius Valētini sunt de Alcātara vulgo cognominati. Quib⁹ ppinqui sunt Alburq̄quitani & pōs ab Archiepō cognominat⁹. Itē Oropesani, Talabrici, q̄ Elborēses q̄ dicunt, & oppidum Sancta Olalia,

De Lusitania prouincia.

Fo. viii

Maquetant, Scalonenſes atq; alii populi plures Orientem verſus, de quibꝫ poſtea ſcribemus. Nūc enī ad alias huius prouinciæ vrbes & oppida memorabilia, q̄ ſunt inter Tagū & Anā, veniēꝫ. Eſt itaq; in Lagonii fluminis ripa Gaura ciuitas, Quæ ex vno latere Ciuitatenſes, & ex altero Galitiēſes habet. Quibus Placēcia pulcherrima ciuitas, magno eſt ornamēto. Cuius ciuitas cæteriꝫ arborū fructus, panisq; candidiſſimus ſemp abundat. Habet autem Placencia oppida amoeniſſima. In quibus eſt Xarabiciū nemoribꝫ & arborum fructibus placiſſimū. Item Paſaronem in conualle ſacens velut altare in teſtudine templi, ſicubꝫ, citriſ & aliis arborum fructibus abundantiſſimum. Eſt & oppidum Capera Romanorū ædificiū, & balneis, de quibus ſupra ſcripſimus, valde notum. A quo non multum diſtat Mōs maior in ripa fluminis, quod Corpus hominis appellatur. De cuius fructibus & aliis rebus alio loco ſcripſimus. Huic propinquum eſt oppidum Beſara, quod olim Culmenarium dicebatur, eſt autem multarum rerum fertilitate foeliciffimum. Sunt & in hac regione populi multi nō ignobiles. In quibus pōs Cōguſtus, Ceſpetofant, qbz proximi ſunt Bonillēſes, qui Serrani cognominantur. Item oppidum Petraſicta & vici duo nobiles. Quorum alter Villa Liberalis, & alter Villa Torus appellatur. A quibus intercapedine prope paſſuum viginti milium diſtat Abila ciuitas memorabilis turribus & propugnaculis tuta, diuicꝫ Vincentii martyrio foelix, & multarū rerum copia ſemper abundans. Thormis habet oppoſitos Barcenſes, Saluateranos, Aluanos Thormitanos cognominatos. Quorum caput eſt & domina Salmantica clariſſima ciuitas omnium virtutum diſciplinarumq; genitrix, equitibus & literatis alumnis illuſtris. In qua eſt omniū rerum ſumma fertilitas. Hinc omnes ferē Hiſpaniæ vrbes & populi tanq̄ a domina leges, inſtitutiones & iura petunt. Hinc ad curiam regiam conſiliarii, iurecōſulti, theologi, medici, & cuſcuſcuꝫ ſcientiæ doctores & magiſtri proficiſcuntur, ex collegio p̄fertim, quod Iacobus Añatus Hiſpalenſis Archiepiſcopꝫ cōdidit & cenſu magno dotauit. Et nō minus poſt hac ciuitas hac illuſtrabitur alio collegio, quod nūc Alphonſus Fonſecus archiepiſcopus Tolitanus ædificat. Pro quo excolendo magna & cura & diligentia q̄ri tubet homines in omni genere literarum doctiſſimos. Ad hoc præterea literarum gymnaſium & omnium virtutum emporium quamplurimi non Hiſpani ſolum, ſed aliarum quoq; nationum literis operam daturi conueniunt. Qui ciuitatem per ſe nobilem atq; diuitem, multo clariorem & opulentior rem faciunt. In qua quidem noſtris temporibus eorum qui literis operam dabant, milia ſeptē recenſita fuere. Multa præterea de rebus huius nobiliſſimæ ciuitatis mihi ſeſe offerebant, quæ prætermitto, quoniam ſunt a me in alio opere memorata. Cui ſinitimi ſunt Ledefmani balneis noti, & Villorant cāpis fertilibus & aquis abundantes. Poſthæc ſunt Arcualenſes, Olimetani raphanis & aliis rebus hortēſibꝫ nominati. Fons Tiberii: & Matrigalēſes albo vino diuites, aliq; populi non ignobiles. In quibus eſt Methymna cognomento Campus. Hæc eſt ſæptus incendium paſſa eſt, ſoli tamen vbertate nundinis & mercatorum cōmerciis ditiffima ſemper eſt, & honorificis priuilegiis a tributis & vectigalibus immunis. In qua neq; rex habet officiū, neq; pontifex ſacerdotium. Quæ quidem res mali potius q̄ boni cauſa eſt. Propterea q̄ in cōferendis ſacerdotiis & magiſtratibus incolæ plerūq; crudeliſſime digladiant. Quare meo quidem iudicio Methymnæ cultores ſapientiſſime ſanctiſſimeq; ſibi ſuiſq; poſteris conſulerent, ſi ſuis regibus officiū conferendorum, & Romanis Pontificibus beneficiorum ſuum ius & facultatem renuntiarent hac conditione, vt officia & beneficia ſuæ patriæ non niſi propriis Methymnæ naturalibus & magis idoneis ac p̄merentibus conferri poſſent. Sic enim & equites militiæ munus libentius atq; diligentius exercerent laboresq; tolerarēt, & ſacerdotes honeſtius viuētes vigilantius literis & diuinis officiis incumbērēt. Atq; etiā vtriq; Deo optimo Maximo, ſuiſq; principibus ſeruſet multorum malorū cauſas euitarent. Quod quidem ſi vel noſtro, vel ſuo proprio conſilio fecerint, eos proſecto non p̄nitebit. Immunitates autem Methymnæ & honores, quos in expugnatione Rondæ promeruit, in eius honorificentiffimis priuilegiis continentur. Cuius panis & vinum inter meliora totius Hiſpaniæ ele

*p̄iora
 nita*

Gaura ciuitas.

Placencia ciuitas.

Capera. Mons maior

Beſara.

Abila ciuitas

Alua Thorminitana.

Salmantica ciuitas.

Iacobꝫ Agnatus.

Alphonſus Fonſecus.

Arcualo.

Olimetum.

Methymna

Campi.

L. Marinei Siculi. Lib. ii.

menta non immerito cōmendamus. Hinc Orientē versus sunt Collareses pinetis & fontib⁹ abundantes. Sunt & Pontidonia, Tutela Durio cincta penē tota. Supra sunt Oliuarense albo vino & lapide speculari crocoq; diuites ab amne Durio passibus circiter mille remoti. Quib⁹ proximi sunt Portillani, & oppidum Traspinetum. Supra quos oppidum est nomine Peña fidelis arce alta pulchraq; conspicuū. Item Curellani suo qsq; castello defensi. Sunt apud amnem Durium Aranditani ab eodem Durio cognominati Roani nō ignobiles, & oppidum nomine Sancti Stephani cognomento Gormacium in alto loco positum, & inferius Osomensis ciuitas cū suo Burgo. Quam Plinius, ni fallor, Vxumam vocat, & vir quidam doctissimus, vt a discipulis eius acceptimus, Os outum nominauit. A Durio quoq; non longe distant Soriani, quos quidam Numantinos esse opinantur. Quæ magnos habet ac fertilissimos campos, vbi multas esse sacras ædes accepimus. In hac quoq; regione Sepulueda sita est fide nobilis à Catholicis principibus honorifico priuilegio & immunitate donata. Sita est autem in excelsio loco rupibus asperis & fluminibus circumdata. Hic est & pagus maximus nomine Spinarius, omnium pagorum totius Hispaniæ nobilissim⁹. Et cū eo alii duo velut eius suburbani, quorum alter Villa Castina, & alter Reacia nomē habet. Ab alto autē latere Petraccia est, quæ Serrana cognominatur, & vt quidam volunt, Traiani Caesaris patria. Hinc ad passuum milia septē situm est Toroganum, Camera Segouienensis episcopi cum arce munitum, & nemore multæ venationis amœnum. Quod oppidū fuit olim multo mai⁹, habet enim propē se ædificia multa diruta & solo æquata. Quapropter existimatur expugnatum fuisse. Versus autem Orientē sunt Aguillonenses fertilitate diuites, & Tese⁹ populus in ædito loco positus, non minus abundans, & castello fortissimo defensus. Horum autem & altiorū populorū Segouia mater est nobilissima ciuitas, Hispanorum regum simulachris illustris & ædificiis pontēq; summa arte constructo memorabilis. In qua quidem ciuitate plures sunt equites, nobiles, mercatores, diuites, & venerabiles sacerdotes. Est præterea ciuitas lanificio diues, sunt in ea multę sanctorū ædes, & deuotissima monasteria. Sita est ciuitas in alto loco, & vndiq; turribus & validissimis ædificiis munita. Abundat multis rebus ad vsum vitæ necessariis, quę de multis partibus in eā deferuntur. Neq; minus abundat aquis per pontem & aquæductus aduectis, & in quamlibet domum profusis. In cuius regione oppidū est nomine Sancta Maria niuis. Item Iscar & Cocca populi diuites & optimo pane ceterisq; rebus notissimi. Isdem bonis abundat oppidū, quod vulgo Martín Muñoz hospicioꝝ dictē, & Motatum. Hic est & oppidū Guadarrama sub monte positū, quod Tabulatam vocant, quæ casis paruulis abundat. Nunc autem descendere oportet ad oppida, quę sunt in regione Toletana memoratu dignissima. Quę sunt hæc scilicet vt ab inferioribus incipiamus. Ciuitas Regalis vbertate soli felix, Almagrum, quod magnæ vrbis similitudinem refert Malagonium, Hieuanes, Orgacium, Atofrinum, raphanis & herbis hortenſibus abundans, Gueruini naxis memorati. A quib⁹ parum distant Galuini, Illescani, & Castellum Aquile in altissimo loco positum, Cretaceo agro ditissimum. Qui populi cū aliis q̄ plurimis Toletanę ciuitati parent, & res omnes necessarias subministrant. Quib⁹ amplissima ciuitas opulentissima est. De qua nunc scripturi sumus longiori narratione. Sunt enī in hac ciuitate multa memorabilia. Quapropter vt alto loco diximus, sita est Toletana ciuitas in medio Lusitanę prouincię, & in vmbilico ferē totius Hispaniæ in alto atq; aspero loco ambulatuq; difficili propter ascensus atq; descensus. Cuius maiorem partem Tagus amnis circumſit, & belli tempore ab incursionibus hostium defendit. Reliqua vero pars, quę ad Arcticū polum spectat, muris validissimis, & centum quinquaginta turribus tuta est valdeq; munita. Ceterum quoniam de rebus Toletanę ciuitatis memorabilibus multi multa scripserūt, ego pauca breuiter attingam. Est itaq; Toletum multorū iudicio hui⁹ prouincię, q̄ cæteras Hispanię regiones vbertate soli cœliq; serenitate præstat, caput & reliquis Hispaniæ vrbib⁹ primariis decori & ornamento maximo. In ea siquidem magnus est equitum numerus, & illustrum virorum splendor maximus, ciuiumq; frequens & maxima multitudo. Est ciuitas hæc non equitibus

De Lusitania prouincia.

Sol. ix.

vibus modo nobilibus & viris primariis illustris, verum etiam sacerdotibus venerabilis & discipulis liberalibus exculta artibusq; mechanicis & officiis adornata, mercatorumq; comertis ad modum diues, & præsertim lanificio & serico. Quibus duobus officiis lanæ scilicet & Serici viuunt in hac vrbe hominum milia fere decem. Est præterea Toletana ciuitas ad modum diues multis & magnis mercatorum comertis. Quæ hinc ad omnes fere populos Hispaniæ deferuntur. Quæ res causa est vt hæc ciuitas rebus omnibus abundet, quas afferunt multi, qui veniunt, vt res alias venales ad alios populos deferant. Hac itaq; rerum comutatione continuoq; comercio res Toleti sæpe vilis venduntur q̃ in locis vnde vehuntur. Est aut ciuitas diuisa in regiones tres & viginti, Quas nobilitat & illustrat amplissimū & pulcherrimū tēplum. Quod meo iudicio sacras omnes aedes & forma conspicua & magnificis ædificiis sacerdotumq; ministeriis & ditissimis ornamentis antecedit. In quo tēplo fenestræ specularis cōplures & imagines pulcherrimæ variis coloribus admirabiles & antiquas historias referentes conspiciunt. Vbi per lucida specula septingenta quinquaginta numerauimus. Est præterea templum non solum magnū, pulchrum, splendidum, sed etiā opulentū. In cuius sacellis, quæ capellæ vocantur, & sunt numero plures, altaria sunt ornatissima. Est opere p̃ciū & res admirabiles videre singulis diebus & p̃cipue festis huius ecclesiæ sacerdotes supplicantes, nūc aureis, nūc argenteis, modo sericis, ali quando purpureis, & nonnūq; gemmatis ornamētis & p̃ciosissimis indutos, rē diuinā celebrantes, & horas canonicas concinentes. Huius ecclesiæ antistes in Hispania secundus est a rege, non dignitate solum & autoritate, verū etiam populis, vestigalibus & potentia. Sub cuius imperio, præter alios minores populos, oppida nobilissima ac memorabilia septedecim gubernantur, quæ nominatim recensuimus. Ex quibus magnus ecclesiæ Toletanæ redditus exigitur. Cuius summa est, vt accepimus, anno quolibet ducetorum milium ducatorum. Sunt in hoc Sanctissimo templo portæ numero sex, tres ad occidentem, duæ ad meridiem, & vna ad septentrionem. Quæ sunt omnes grandes & pulchræ laminis æreis adornatæ, multisq; sanctorū simulachris & imaginibus, & antiquis historiis conspicuæ. Sunt & pulpita duo pulcherrima atq; ditissima. Est & altare, in quo diuus Illephonus celebravit acceptis ornamentis ad sacrificiū necessariis, a Virgine Dei genitrice. Sed quid præterea dicā de Sacratio & de magnis diuitiis & sanctorum reliquiis, quæ in eo sunt admirabiles? Quid de sacellis & altaribus huius tēpli, quæ capellæ vocantur, adornatissimis? De ea præsertim, quam Cabilidū vocant, aureo tecto & omnium pontificum, qui hactenus huius ecclesiæ fuerunt, imaginibus ornatissima. Distribuitur in hac ecclesia multæ pauperibus elemosinæ singulis diebus, & octo minæ cocti panis hominibus probis & inopia laborantibus. qui mendicare erubescunt. Antistes præterea triginta pauperibus quotidie largitur elementa. Qui magnas etiam confert elemosinas viduatis pauperibus, & orphanis virginibus maritandis cæterisq; multis hominibus necessitate coactis. Sunt in hac ciuitate monasteria multa monachorum, montaliū, & beatarū intra muros & extra, omnia ordinis obseruantie. Numerauimus in hac vrbe fora venalia septemdecim. In quibus omnium rerum copia semper abundat. Sunt & hospitalia duo, quorum alterum redditus habet ducatorū milia quinq; quibus infirmi curantur, & infantes expositi aluntur, q̃rū quidē semper magnus est numerus. Alterum vero cuius redditus est prope duo milia ducatorum, in quo curantur homines qui pustulis & Gallico morbo laborant. Est & aliud memorabile, vbi degunt & aluntur homines sensu carentes. In quo præterea duodecim senes & vita probi, qui labores ferre & victum quærere nequeunt, aluntur. Atq; alia quæ causa breuitatis omittimus. Vt eos autem propter domorum frequentiam dēsitateq; plures habet angustos. Qui propter ascensum ac descensum sunt ambulatu difficiles. Cæterū domus magnæ sunt & intus pulchre res ac commodiores, quam foris & extra videtur. Quarum milia fere quatuor quadratis impluuijs vtuntur, & plærq; puteis. Sed venio nunc ad alia, quæ sunt extra urbem & memora tu digna. Facit enim Toletum scilicet & opulentum Tagus amnis diues & amœnus. Qui Toletanis pisces optimos propinat, hortos irrigat, materiā multā ē nemoribus longe distatibus

Toleti tēplū
magnū, pul
chrum & op
ulentum.
Speculorum
numerus.

Toletanæ se
dis antistes se
cūdu a rege.
Ecclesiæ To
letanæ reddi
tus.

Ecclesiæ por
te.

Diuus Ille
phonus.

Elemosinæq
distribuitur
in ecclesia To
letana.

Fora uenalia.
Domus hos
pitales.

Multæ Tole
tanæ domus
impluuijs
utuntur & pu
teis
Tagus am
nis diues &
amœnus.

L. Marinei Siculi. Lib. ij.

euehit. Cuius aqua, q̄ per aureas arenas deferē, est valde salubris, & Toletanos hortos irrigans causa est, ut fructibus & herbis hortensibus tota ciuitas abundet. Vtraq; siquidem ripa fluminis Orientē versus hortis & arboribus ad passuū milia ferē quinq; fertilissima est, & ad Occidentem tantūde. Ad meridiē vero & Septentrionē p̄ter vineas multas, sunt etiā amygdalorū & aliarum arborū quasi nemora succidissima. Seruiūt Toletanæ ciuitati tanq̄ dominę multis & variis rebus oppida multa, pagorūq; maximus numerus. Qui quidē ciuitatē diuitē faciūt & rebus omnibus abundantē. Alia p̄terea multa de rebus Toletanę ciuitatis memoratu digna mihi veniebant in mentem, quæ causa breuitatis omitto. Cæterum de conditore Toleti affirmare certi nihil possum. Tametsi non desunt, qui ab Hercule conditum fuisse fabulant. Quorū sententiā, quoniam sine teste loquuntur, mihi certe non satisfaciūt. Cum præsertim librum legērī antiquissimum, sed sine principio & sine nomine eius qui scripserat, i quo mihi multa vera esse videbantur, ubi Toletum à Ptolomeo & Bruto cōditum fuisse scriptum erat, Sed à quo Ptolomeo & à quo Bruto non declarauit. Est autē Toletū ædificiū antiquum. De quo Plinius & alii scriptores meminerunt. Vbi fuit olim magnum theatrum extra muros ad partem Septentrionalem. Quod etiam nunc etiam dirutum & quasi complanatum est, eius tamen vestigia formaq; cernuntur. Quod opus Romani magis q̄ alie gentes vllæ facere consueuerunt. Post Toletum autem Orientem versus oppida sunt & populū memorabiles. Hiepes albo vino diues, Ocanta chitotecis memorata. Sunt & Lilienses, Laurētī Balbi ingenio & eruditione memorabiles. Inter Illescanos & Cōplutenſes duos nobilissimos populos velut in triangulo positum est oppidum magnum & relatione dignum. Quod alii Madritum, alii Maioritum, alii Mantuam Carpentanā vocant, & Madrid vulgus appellat. Est autem in optimo loco & sub claro cœlo situm, & non modo populosum et cultoribus plenum, sed etiam multis equitibus nobile, Regumq; domicilium frequens: propterea q̄ multis & magnis rebus abundat, et cōditibus magnę familiæ capacibus. Hic est saluberrimus aer, ubi Carolus Imperator diebus paucis commoratus morbo quartanę, quo diutius laborauerat, liberatus est. Habet hoc oppidū terminos amplissimos, et fertilissimos cāpos, quos Matricios lumbos appellant. Qui quidem sunt frugibus et vino ceterisq; rebus abundantissimi. Sunt et silicum lapidicinæ, qui veluti in gentia saxa cernuntur in ædificiis. Quapropter hoc oppidū Hispanus poeta Ioannes Mena vir doctus et ingeniosus igne cinctum esse suis elegatissimis carminibus cecinit. Quod et si ciuitas non est, ciuitatis tamen instar habet. In quo sacræ sunt ædes numero viginti, præter alias quæ sunt extra muros. In cuius circuitu turres numeramus octo et viginti supra centū. Est præterea foelicissimum Sancti Damasi Summi Pontificis meritis. Qui Maioritānū fuisse perhibetur à multis. Habet etiā nūc alunum virū sanctissimū nomine Isidorum, qui fuit agricola vir sanctissimus, pro cuius meritis et operibus Deus multa miracula i vita eius, et post mortem bonis hominibus ostendit, quæ nos in magno volumine legimus. In huius oppidi confinibus vndiq; populi sunt optimi vini et aliarū rerum copia ditissimi. Sunt enim Morani gladiis et forcipibus nominati. Qui nuper incēdiū miserabile passi fuerūt. In quo duo milia ferē hominū in ecclesia, quo confugerant, cōbusti fuere. A quibus Oreta non multū distat ædificium vetustissimū. Almonazilium, Mascaracēses, Boroxenses copia salis abundantes, Valde morani, Pintū, Xetafum. Itē oppidū nomine Sancti Martini cognomēto Vega, & Turrigū cognomēto Velascū, quod ego Turrē Iulā vocare soleo. Vidimus hic & Pugnō Rostrū arce tutum, Chinchonenses, Baraienses, & Sanctoiquaciū, quæ quidem oppida sunt vini copia & suauitate foelicia, sed Sanctoiquaciū meo gustu reliquis vino rubeo multo foelicius. A Maiorito autē ad passuū milia circiter viginti Cōplutū est in loco plano positū apud amnē, quē Hena rem vocāt, oppidū rege omnīū qbus humanus vsus indiget, copia fertilissimū. Quod nuper Frāncisc⁹ Ximeni⁹ Hispaniæ Cardinalis magnis operibus & līrarum gymnasiis nobilitauit. Et nūc a disciplinæ p̄fessorib⁹ doctissimis studiosq; iuuentutis ingenis & cōcionib⁹ indies magis excolit. Ideoq; in huius oppidi laudatione sum breuior. Illud tamē vnū nō omittā, quod

Ptolomeus
& Brutus
Toleti conditores.

Maioritum.

Aedes sacræ
uiginti.

Turrium numerus.

Sanctus Damasus.

S. Isidorus.

Incēdiū Morani miserabile

Cōplutum.

Damasus PP.

S. Isidorus

Incēdiū Morani miserabile

Franciscus Ximenis Card.

De Callectia prouincia.

Fol. r.

multi referunt, & ipse cognoui. Quod hic populus adeo suis prouentibus & omnibus rebus abundat, ut nullis aliunde bonis indigeat. Est autem supra Cōplutum Guadalaiara ciuitas. Cuius nomen multi lapidū flumen significare dicūt. Quæ ciuitas multis rebus abundat, & est duarum magnificis ædibus illustris, & Mendociæ domus frequentissima sedes. Habet autem Complutū à latere Septentrionali Thalamæcam, q̄ mensē formā refert, & est muris vndiq; cincta, crebrisq; turribus. A qua nō lōge distat Turris Lacuna inter plures vineas & fertiles campos exposita. Cui ppinquū est Vzeda, & paulo superius oppidū Buitragū syluis & dēsis nemorib⁹, in quibus Hispaniæ principes venari solēt, memoratū. Sunt etiā in regione Cōplutēsi oppida multa nō ignobilia. In qbus Pastrana colif insigni fonte nominata. Enzina pitris regis & grādiōribus diues. Itē Briuega i alto loco posita, castello fortis, aquis abundans & omnibus rebus amoenissima. Oppidū Fista idē bonis & cōmodis gaudens, & Zuritanū castellū, quod Tag⁹ abluuit, & à canibus, p qbus magnū vectigal exigif, cognominatur. Hic est Almoguera nobiliū domus. Quæ nō agricolas admittit, neq; pastores. Oppidum Bermingi malis Sidonitis abundans. Sunt & Tindillanti, Mōdegicq; ppinqui ē nūdinis & feris diuites. Itē Plicēses, & alia multa oppida, quæ lōga nomēclatura defatigatus p̄mitto. Lusitania nāq; puincia, ut supra diximus, magna est, & Orientē versus vsq; ad Tagi, Durii, & Anæ fontes p̄tenditur. In qua est Seguncia nobilissima ciuitas venerabili tēplo, castello & duobus collegiis memorabilis, & multis rebus abundans. Quā nōnulli Sagunthū esse falso putauerūt. Nā quæ sit Sagunthus postea docebimus. Hinc apparet Methymna Cœli i loco, vnde nomē accepit, eminetissimo sita. Tres in hac regione populi mihi nūc in mentē venire, qui p̄mittendi nō sunt. Almacianus in ripa Durii fluminis positus, Mōs Acutus cāpis fertilibus abundas, & Cocullutus insigni domo memorabilis. Sunt & Moronēses, Gomarani, Sironēses, Agreditani, Aquilarēses, & Ceraueria balneis salutaris memorata, quo causa valetudinis ex Cornago, Alpharo, Prexano, Iāguā nō lōge distantibus populis homines cōplures lauātū saepe proficiscunt. His autē Lusitanæ puinciæ populis cōmemoratis, ad Callectiā transibimus, vbi multas ciuitates & oppida & res memorabiles visuri sumus atq; scripturi, quanta breuitate poterimus. In cuius prouinciæ descriptione nonnihil erit, quod ut opinor, lectores iuuare poterit.

Guadalaiara

Briuega.

Almoguera.

Seguncia.

Methymna
Cœli.

LIBER TERTIVS

DE CALLECTIA PROVINCIA ET EIVS VRBIBVS ET OPPIDIS.

CALLECTIA, quā alii Galleciā, & alii Gallaciā vocant, puincia est ingens, & à Græcis, si Iustino credimus, fuit habitata. Propterea q̄ post Troiani bellī finē Teucrū morte Atacis fratris inuisum patri Telamonto, cū nō reciperet i regnū, Cyprū cōcessisse, atq; ibi urbē nominantique patriæ Salaminā cōdidisse. Inde vero accepta opinione paternæ mortis, patriā repetisse. Sed cū ab Eurisaco Atacis filio accessu phibere, Hispaniæ littoribus appulsum, loca, vbi nūc est Carthago noua, occupasse, atq; inde in Callectiam transisse, positisq; gentibus & prouinciæ nomē dedisse, ibiq; duas vrbes cōdidisse. Quarū alterā eam esse at bitror, quā nūc Callecti Noīā vocāt, & antiquissimā esse dicūt. Alterā vero Noelā. De qbus vrribus Plinius etiam meminuit. Sed redeo ad puinciæ descriptionē. Quæ habet à Meridie Lusitanīā, cui contermina est. A qua, ut ante demonstrauimus, Durio flumine diuidit, & ab Occidente ad Septentrionem & Oceanū p̄tinet, ad Orientē q̄q; solē p Astures, Catabros, & Vascones Gallic Aquitaniæ coniungit. Est autē prouincia cū æris & plumbi copia diues, tū vero Mintio, quod etiam vicino flumini nomen dedit, auroq; ditissima, adeo ut aratro frequenter glebas aureas excinat.

Iustinus.

De Callectia prouincia.

Fol. r.

multi referunt, & ipse cognoui. Quod hic populus adeo suis prouentibus & omnibus rebus abundat, ut nullis aliunde bonis indigeat. Est autem supra Cōplutum Guadalaiara ciuitas. Cuius nomen multi lapidū flumen significare dicūt. Quæ ciuitas multis rebus abundat, & est duarum magnificis ædibus illustris, & Mendocæ domus frequentissima sedes. Habet autem Complutū à latere Septentrionali Thalamæcam, q̄ mensē formā refert, & est muris vndiq; cincta, crebrisq; turribus. A qua nō lōge distat Turris Lacuna inter plures vineas & fertiles campos exposita. Cui ppinquū est Vzeda, & paulo superius oppidū Buitragū syluis & dēsis nemorib⁹, in quibus Hispaniæ principes venari solēt, memoratū. Sunt etiā in regione Cōplutēsi oppida multa nō ignobilia. In qbus Pastrana colif insigni fonte nominata. Enzina pitris regis & grādiōribus diues. Itē Briuega i alto loco posita, castello fortis, aquis abundans & omnibus rebus amoenissima. Oppidū Fista idē bonis & cōmodis gaudens, & Zuritanū castellū, quod Tag⁹ abluuit, & à canibus, p qbus magnū vectigal exigif, cognominatur. Hic est Almoguera nobiliū domus. Quæ nō agricolas admittit, neq; pastores. Oppidum Bermingi malis Sidonitis abundans. Sunt & Tindillanti, Mōdegicq; ppinqui ē nūdinis & feris diuites. Itē Plicēses, & alia multa oppida, quæ lōga nomēclatura defatigatus p̄mitto. Lusitania nāq; puincia, ut supra diximus, magna est, & Orientē versus vsq; ad Tagi, Durii, & Anæ fontes p̄tenditur. In qua est Seguncia nobilissima ciuitas venerabili tēplo, castello & duobus collegiis memorabilis, & multis rebus abundans. Quā nōnulli Sagunthū esse falso putauerūt. Nā quæ sit Sagunthus postea docebimus. Hinc apparet Methymna Cœli i loco, vnde nomē accepit, eminetissimo sita. Tres in hac regione populi mihi nūc in mentē venire, qui p̄mittendi nō sunt. Almacianus in ripa Durii fluminis positus, Mōs Acutus cāpis fertilibus abundas, & Cocullutus insigni domo memorabilis. Sunt & Moronēses, Gomarani, Sironēses, Agreditani, Aquilarēses, & Ceraueria balneis salutaris memorata, quo causa valetudinis ex Cornago, Alpharo, Prexano, Iāguā nō lōge distantibus populis homines cōplures lauātū saepe proficiscunt. His autē Lusitanæ puinciæ populis cōmemoratis, ad Callectiā transibimus, vbi multas ciuitates & oppida & res memorabiles visuri sumus atq; scripturi, quanta breuitate poterimus. In cuius prouinciæ descriptione nonnihil erit, quod ut opinor, lectores iuuare poterit.

Guadalaiara

Briuega.

Almoguera.

Seguncia.

Methymna
Cœli.

LIBER TERTIVS

DE CALLECTIA PROVINCIA ET EIVS VR-
BIVS ET OPPIDIS.

CALLECTIA, quā alii Galleciā, & alii Gallaciā vocant, puincia est ingens, & à Græcis, si Iustino credimus, fuit habitata. Propterea q̄ post Troiani bellī finē Teucrū morte Atacis fratris inuisum patri Telamonto, cū nō reciperet i regnū, Cyprū cōcessisse, atq; ibi urbē nominantique patriæ Salaminā cōdidisse. Inde vero accepta opinione paternæ mortis, patriā repetisse. Sed cū ab Eurisaco Atacis filio accessu phibere, Hispaniæ littoribus appulsum, loca, vbi nūc est Carthago noua, occupasse, atq; inde in Callectiam transisse, positisq; gentibus & prouinciæ nomē dedisse, ibiq; duas vrbes cōdidisse. Quarū alterā eam esse arbitror, quā nūc Callecti Noīā vocāt, & antiquissimā esse dicūt. Alterā vero Noelā. De qbus vr̄bibus Plinius etiam meminuit. Sed redeo ad puinciæ descriptionē. Quæ habet à Meridie Lusitanīā, cui contermina est. A qua, ut ante demonstrauimus, Durio flumine diuidit, & ab Occidente ad Septentrionem & Oceanū p̄tinet, ad Orientē q̄q; solē p̄ Astures, Catabros, & Vascones Gallicæ Aquitanæ coniungit. Est autē prouincia cū æris & plumbi copia diues, tū vero Mintio, quod etiam vicino flumini nomen dedit, auroq; ditissima, adeo ut aratro frequenter glebas aureas excinat.

Iustinus.

L. Marinei Siculi. Lib. iij.

dant. Cæterum quoniam prouincia hæc præter alias regiones multos etiã Legionis & Castellæ regiui populos continet, de singulis harũ regionum partibus sigillatim conscribemus. Et primum regionis ipsius, quam nũc Galleciam dicimus, ciuitates & oppida nominatim recensebimus. Incipit itaq; prouincia, quæ Callectia dicitur, ab occidentali freto & Durii fluminis ostio. Et iuxta Nerium promontoriũ Iria flauia est, quæ nũc Sancta Maria finis terræ dicitur. Sunt & in maris littoribus Corunia portu celebris. Patronũ pregrinantibus notissimũ. Ferrolani, Betancium, Muxia, Ares, Corconiontũ, Villanoua darocia. Item Cambados, Redõde la, Bigones, Ribadeant, Nautani, Luarchani, Pons vetus, Geani, à quib; Murant remoti sunt. Nofani, Rialones, Ocarrienses, Ogouenses, Caniani, Batonenses. Sunt & ciuitates, quarũ Metropolis est Compostella, quæ nunc à Sancto Iacobo nominatur, eiusdem Sancti misteris & omnium Christianorum votis frequentata. Ad quam se conferunt magni principes atq; reges totius Christianitatis magna munera ferentes, Sed de huius Sancti miraculis & rebus ciuitatis memorabilibus alio loco scribemus. Huius prouinciæ est Orensis ciuitas nobilis, & nota balneis salutaribus. Et Oluca vetus cognominata ciuitas antiquissima, quæ fuit olim maxima, & murorũ amplitudine memorabilis. Item Villamator, & Tuitana ciuitas & altera Mondanetana nomine nobilis utraq; & memorabilis. Sunt & Ribadanienses optimo vino albo diuites, Cherogani, Mons fortis à Lemo cognominati, Chantadani, Pons Belsarius, quo transitur Minus. Caldelani, Mons regius in alto loco positus, Villanoua, quæ dicitur infantium, Allaricenses, Sarriani, Portus Marinus, quẽ Minus duas in partes diuidit. Millitum, Arzuasni, Oterones regii, Castrũ regium, Castrum viride, Castellũ altẽmirẽ, Villa franca campis frugiferis & aquis amœna. Cacanelones, Põferratani, Mons Sacer, in quo castellum est altissimũ, & iuxta Minus ortum pagus est magnus, quem Callecti Fomianam vocant. Continet autem Callectia prouincia, vt supra diximus, alias regiones, Asturias scilicet & alias, quas encartaciones vocant. Itẽ Vizcaiam & Guipuzcuã. Quæ quidem & si sub vno fere nomine Vasconũ continentur, tamen separatim de singulis & vna quaq; conscribemus. Asturiarum itaq; primum ciuitates & oppida, quæ memoratu digna sunt, nominabimus. At qui scire necesse est Asturias esse duas. Quarum altera dicitur Ouetenis, & ad Callicos pertinet, altera uero ad Cantabros & Sanctillanenses, à quibus nomẽ accepit. Verum enim vero de populis harũ regionum describendis ero breuior. Vereor enim in his explicandis abundare nominibus, ne propter nominum inconsonantiã inuocũda vel potius molesta reddatur ipsa descriptio. Apud Astures itaq; Brigentium beca est nobilissima ciuitas, quæ nũc Ouetenis appellatur. In qua mauris olim per Hispaniã discurrentibus multa Christianorum bona tẽplorumq; ornamenta & sacrę res ad seruatae fuere. Quibus & cruce, de qua scripsimus alio loco, merito gloriatur. Sed de rebus huius ciuitatis memorabilibus & religionis miraculis scribem; alias. Huius autẽ regionis populos, Plinius, Strabo, Polibius, aliq; scriptores alios Vaceos, alios Carpentanos, alios Vectones, alios alitis nominibus appellarunt, In quibus sunt Aulenses, Ripasillani, Gigtonenses, Villa deliciofa, Planenses, Tangedani, Rupes Europæ, Prauiani, Gradetani, aliq; multa memoratu haud facilia. Ideoq; transimus ad alia, quæ sunt Vasconiarum regionis, quam nunc Vizcaia vocant. In quibus sunt Bilbaonenses portu maris illustres. Sunt & alia oppida maritima Bermeum, Portugaletũ, Lequetium, Durangũ, Vrdunia ciuitas nobilis sub altissimo monte posita. Helorritũ, Arratia, Zondaroa. Supra est prouincia maior Aquitanie Gallie prouinciæ cõtermina, quam Lepuzcuam vocant. In qua sunt Vergarenenses, apud quos Ondarcia domus est primaria. Mondragones, Ognates, oppidũ Segura, Villa franca, Tolofani, Hernaniũ. In maris littoribus Sant Sebastiani, Guetarienses, Cumasani, Motricones, Deuani, Palagenses, Fons Rabia, Gallis obstaculum & perniciēs, Sanctanderi ani, Lauretani, qui populi sunt omnes bellicosissime gẽtis & omnium rerũ copia præcipueq; piscibus abundantes. A maris autẽ littoribus remota est Victoria ciuitas nobilis & totius Alabę prouinciæ caput. Apud quam sunt oppida multa quorum est vnum Lãda patria Ochoe catholicorum regum thesaurariũ, Vbi Itẽ

De Callectia prouincia.

Fol. xi.

Ondarriani, Elgoituarenfes, Platea Vergaria, Delgueta Vergaria, Azcotiani, Azpeltiani, Heluarenfes, Salinae Legnicis, Villa regia, Gelfonates, Zarauzani, Villa bona. Reuertemur nunc ad altos Callectiae prouinciae populos. Qui etsi sunt eiusdem prouinciae, non tamen Callecti, sed Castellani dicuntur. Incolunt itaque Durium amnem, praeter alios populos, qui sunt ad occidentum Portugalliam versus, Sisapona ciuitas nobilis & antiquissima. Quae nunc Zamorensis appellatur. Quae frugiferis campis & amne Durio fertilissima est, & sanctorum reliquis foelix. In eadem ripa Durii Taurus est ciuitas in alto loco planoque sita. Quam nonnulli à Gothis conditam fuisse fabulantur, & Capum Gothorum vocant. Quos ego quoniam sine teste loquuntur, non secus falli puto, quam eos qui Zamoram Numantiam esse dixerunt. Nam quae fuerit & ubi Numantia, paulo post ostendemus. Est autem Taurus ciuitas, ut ad eam redeamus, rubeo vino nominata, frugibus & arborum fructibus abundans. Cuius mulieres staturam corporum Romana rum mulierum vultumque referunt. Habet praeter alios Durium appositos Tordefillanos. Quorum patriam, quae memorabilis est, ego Turrem Syllanam nominarem. Sunt autem Tordefillani campis frugiferis diuites, & regia domo magnifica, Villalarenfes, qui finitimis soli fertilitatem non inuident. A quibus non multum distant Septimacini, fortes in armis & fide nobiles, alioque vino caeterisque rebus necessariis abundantes. Quibus propinquum est oppidum omnium quae sunt in Hispania maximum ac nobilissimum, quod Hispani Valladolid appellant, & multi viri non indocti Pinciam nominant. Huic oppido quas urbes & ciuitates antepponam non inuenio. Est enim in optimo loco situm in Pisuergae fluminis amoenissima ripa, liberalibus disciplinis & mechanicis artibus excultum. Aedificiis, sacris aedibus, coenobis, & duobus collegiis ornatissimum. Mercatorum commercis & omnium rerum copia ditissimum. Victis, plateis, muris, portis illustre, Campis, fluminibus, hortis, fontibus amoenissimum. In quo praeter alias res memorabiles, forum est venale amplissimum & pulcherrimum. In cuius ambitu, qui passus septingentos amplectitur, tricentas & triginta ianuas, & fenestrarum tria milia numerauimus, & omnia vidimus officia. Huic foro coniunctus est vicus conspicuus, qui ab argentariis opificibus Argētarius dicitur. Quapropter etsi ciuitas non est hoc oppidum, multis tamen ciuitatibus etiam primariis non immerito praefertur. A regibus Hispaniae praesertim, qui hoc oppidum quasi domicilium placidissimum frequentant. In quo omnes fere Hispaniae magnates aedificant & libentissime commorantur. Hinc Orientem versus Cabeçoniana sublimis arx aspicitur supra fluminis eiusdem ripam. Vnde non longe distat oppidum Donia, soli fertilitate diues, & Catholicorum Regum coniugio memorata. Item Palentia nobilissima ciuitas in amnis Carrionis margine sita, ubi quondam literarum gymnasium fuisse memorant, quod postea Salmanticam translatum fuit. Sunt autem in Palentina dioecesi sacerdotia gentilitia, quae Iurispatronatus appellant, quadringenta. Hanc ego ciuitatem eam esse coniecto, quam Plinius, Pomponius, & Strabo Pallantiam vocant, & à rege Palatoo conditam fuisse plures opinantur. Est autem ciuitas campis frugiferis & omnium rerum copia fertilissima. In eadem regione Turris Cremata colitur & Palenciola, Turris Mormogia, Turris altera cognomēto Lobatonia. Quae quidem omnes frugibus caeterisque rebus abundat. Sunt in eadem regione Villalonenses feris diuites & Gōca, Villalpandū, Maioricani, Valdereses, Sagauni, Bezerrilenses, Mansillani, Barcalenses & Oppidū nobilissimū Benauentū omnium rerum copia ditissimū, aquis abundans, & pulcherrimis aedibus, quas Rhodoricus Pimētellus comes magnanimus aedificauit, illustre. Sunt et Castrū Mucii, Frumestani et Carrionenses, qui comites cognominantur, Amuscani, Villa viridis & Asturica ciuitas nobilis, quae nunc Astorga dicitur. Sunt Herrerenses, Aquilareses, quibus cognomēto est Capus, Melgarenses, qui Ferramētales denominantur. Balmasedani, Paretani Nauēsis dicti, Aquilareses alii, Methymna Rosca cognominata, quae omnium rerum copia semper vberissima, nundinarumque commercis & feris admodum diues. Cui propinquum sunt Valdenebritani, qui prius fuit olim multo maior, & omnium rerum copia foelix. A quibus non multum distant Villabraxina, Turris sumi, & Petracia cognomēti capus, Petri à Platea viri docti melius discipuli patria foelicissima. Itē Villa Gar

Sisapona.

Taurus.

Turris Syllana.

Pincia.

In platea ianuaru numero fenestrarum.

Donia.

Palentia.

Benauentum

Asturica.

Methymna Rosca.

L. Marinei Siculi. Lib. iij.

Legio Ger-
manica.

Auca ciuitas.

cię Vronia olim diutius à Mauris obsessa & acriter oppugnata, non expugnata tamē, sed inui-
cta pmanit. Est & oppidū Villa Iacobi nominatū. Quib⁹ qdem magno est ornamēto legio
Germanica eius puincia regni caput. Quæ nūc Legionensis ciuitas appellat. Est aut nobiliss-
sima ciuitas & tēplo pulcherrimo memorabilis, & multis vrbib⁹ ecclesiæ suæ mirabili ædifi-
cio merito pferenda. Nā & si tēplū, quod ætate nostra ciuitas Hispalensis ædificat, alia omnia
magnitudinē pstat, si Toletanū cunctis aliis diuitiis ornamētis & specularibus fenestris est illu-
strus, si deniq; Cōpostellanum fortioribus ædificiis & Sancti Iacobi miraculis, & rebus aliis
memorabilis est, Legionēse tamē artificio mirabili meo qdem iudicio omnib⁹ est antepone-
dum. In cuius clauetro facellū est in quo iacet reges septē & triginta, & vnus Hispaniæ Impera-
tor. Est pterea Legionensis ciuitas cū aliis rebus, qbus abundat, tū vero multorū sanctorū reli-
quiis & meritis admodū foelix. Quantū aut bellicosi fuerint Legionēses & fidei catholicę cul-
tores, in ea narrat historia, quæ festū cōtinet de duodecim virginib⁹ Beatę Mariæ virginis sin-
gulis annis offerendis. Cuius rei memoria die Augusti quindecimo solēniter in Legionē cele-
bratur. Eiusdem prouinciæ sunt Castrēsē a Cæsare cognominati, & Villafandini, atq; alia op-
pida, quorū nomina me latēt. In quibus ciuitas est insignis & antiquissima. Quā Burgensem
nūc vocant, & Masburgi dictā fuisse quondā legimus. Quæ dicebatur & Auca, quod nomē
mibi vero similis esse videt. Propterea q etiā mōtes apud eandē vrbē nūc Ocani dicunt, &
Aucani melius dicerentur. Tametsi Plinius non Aucam, sed Ceucā nominauit. Est autem Bur-
gensis ciuitas, vt diximus, antiquissima, multisq; rebus insignis & inter primarias vrbes totius
Hispaniæ merito referenda. Cuius incolæ non ociosi, non circūforanei sunt, sed omnes nō mo-
do viri, sed etiā foemine labore manū suarum victū quærun, & honestissime viuūt, & alii me-
chanicas artes, alii disciplinas liberales exercent. Mercatores, qui ciuitatē opulentā faciūt, fide-
les sunt & liberales. Sacerdotes diuini cult⁹ & rerum sacrarum studiosi diuinis officiis & litera-
rum studiis diligenter incumbunt, Magistratus & reipublicę gubernatores cōmunibus com-
modis rectissime prudentissimeq; prospiciunt. Sic itaq; cunctis ciuitatis ordinibus officium
suū libere recteq; faciūt tota ciuitas indies auget, indies magis illustrat. Equites, q plures i
ea sūt & potētes, immunitates, leges, & priuilegia, qbus ciuitas gaudet, cōseruare ac tueri dilige-
ntissime student. Est pterea ciuitas magnis & pulchris nec min⁹ cōmodis ædificiis adornata.
Foris venalibus, plateis, vicis, pontibus, tēplis, cœnobitiis, amnibus exulta. Cuius ecclesiā ma-
ior intus & extra opere est & ædificio mirabilis. In qua res diuina sæpenumero celebratur can-
toribus & organis in quinq; facellis inter se distantibus, nec aliis altis perturbatibus. Ex facel-
lis vero & sacrariis, quæ multa sunt, illud vnum Castellæ Comestabilis conspicuum atq; disti-
ssimum non ecclesiæ solum Burgenfis, sed etiā cunctis ciuib⁹ magno est ornamēto. Sunt
& extra urbem domus hospitales, quæ regiæ dicunt, insignes & memorabiles et maximi cen-
sus. Quarum institutiones et ordines viuendi, qui sancti sunt & maxime laudabiles, causā bre-
uitatis omitto. Dicam tamen breuiter de monasterio monialium et sanctissima domo, quoniā
res est insignis & memorabilis. Quam domum Huelgas vocant Hispani. Cuius maxima
sacerdos sub imperio suo diligentq; custodia centum quinquaginta monialibus imperat &
sanctissime consult. Quæ quidem moniales sunt omnes equitum nobiliumq; principum fis-
liæ & familiæ generosę. Præest etiam hæc sacerdos, quam Abadesam vocant, aliis septendecim
monasteriis & oppidis quatuordecim nō ignobilibus atq; aliis minorib⁹ quinquaginta. Con-
fert pterea sacerdotia multa sacerdotib⁹ & census cōmendatarios viris. xlii. cōtribuit, & alia be-
neficia & officia & suis populis magistratus & gubernatores elegit. Est aut nunc sacerdos ma-
ior huius domus generosa mulier Elionora Sarmēto Iacobi Sarmēti Salinarū Comitissæ filia.
Quæ quidem, excepta Regina, ceteras omnes Hispaniæ foeminas primarias antecedit. Hæc
sacerdos primā suscepit alūnam Mariā Oltuanā Ioannis Garcie Secretarii Cæsaris filiā. Aedi-
ficauit autem hanc domum & opus ingēs Rex Sanctus, qui ppter opera, quæ fecit mirabilia
cognomen Amati promeruit. Est itaq; multis magnisq; rebus memorabilis. Cuius homines

De Callectia prouincia.

Fo. xii

sunt humanissimi & aduenas maxime diligunt. Sūt & fidelissimi suis principibus, & hospites patientissime tolerant & honorificentissime tractant. Post autē Burgensem urbem populi multissimi sunt, & nonnullae ciuitates memorabiles. Vidimus enim Beloratēses in amoenissimo cōualle iacentes. Et oppidum Frias, oppidum Ezcarat, Cauientes, Ceresanos, Bruescanos, quos Brisdascanos Ptolomaeus appellat, & Plinius Viridastanos. Est autē oppidum forma quadratum, quod quatuor clauditur portis. Ad cuius similitudinem Catholici principes apud Granatam oppidum nomine Sanctam Fidem condiderunt. Habet ciuitas Burgenſis ad meridiem oppidum Lerma, & aliud quod Sancta Maria capī dicitur, vterque populus frugibus & vinetis admodum diues. Et in Sancta Maria campi templum vidimus magnum & venerabile. Quod quidem quacūque ciuitatem quantumlibet nobilem decoraret. Habet praeſerea Burgenſis ciuitas ad Orientem & Septentrionem populos memorabiles, scilicet Oriatenses & Quintanillēses capis frugiferis diuites. Item Pnacornini, Sagiani, Methymna Pomaria, & Frias aliud, Villa maior Sarmenorum domus, & Mendocia apud Catabros nobilissima domus, ex qua plures Hispaniae magnates cognominantur. Ad Orientem vero & apud anem Iberum ciuitas est nomine Sancti Dominici Calciatensis gallo & gallina candidis, de quibus alio loco scriptum est. *Sanctus Dominicus Calciatensis.* *Logroniū.* gronitum oppidū magnum & memorabile omniumque rerum fertilitate plenum, cuius homines fide bellicaque virtute nobiles immunitate nuper & honorifico privilegio ab Imperatore Carolo donati fuere. Est autem Logronium capis frugiferis, vinetis, arborum fructibus, venationibusque fertilissimū. Quibus propinqui sunt Calagurritani, quorum virtutes & fidem *Calagurriū.* Caesar Augustus expertus eorum salutis suae causa custodiam elegit. Est autem Calagurritū antiqua ciuitas, unde ut quidam volunt, Quintilianus originem duxit. Nunc autem & si magna Nauarreg pars prouinciae Tarraconensis est, hic tamen eius populos, qui proximi sunt Cantabris exponemus. Ceterum quoniam Nauarreg fertilitas & omnium rerum copia nota est, & de vnaquaque re scribere longum esset, eorum populorum nomina, qui nobis relatu digniores videntur, memorabimus. Est itaque regni Nauarreg caput et primaria ciuitas Pompilon, a Pompeio Magno cōdita, teste Strabone. Quae nūc Pampilona dicitur, et Pompeopolis pulchrius appellaretur. Est autē ciuitas magna, nobilis, et opulenta. Stella quoque nobilis est, et titulo ciuitatis decorata. Itē Tutela apud Iberum anem terrae fertilitate diues. Sunt Bicastillonēses, Lerinates, Pons Reginae, Medigorriani, Raguenſes, Baſiolenſes, Artaxona, Nitrāditi, Falcēses, oppidū Peralta, Vianenſes, Mendautani, Arcus, Sefmani, Andoſillani, Sāctadrianenſes, Azagrani, Marsellani, Villa Frāca, Cadreitani, Balterrani, Arguetani, Corelani, Cintrueningones, Cascātini, Gortenses, Phatallani, Olitani, Caparofum, Sanctacareses, Mellidani, Carcastillonēses, Cafedani, oppidū Gallipensitū, Ayuarēses, oppidū Sanguesa, et Lumberritani, quae duo nomina retinent antiqua. Aoyzones, Vrozones, Ifauenses, Ochangautani, Roncesualles iuxta montē Pyreneum, ubi Roldanus pugnans sitū extinctus phibeſ. Est et Sancta Maria Rōcilionis religionē diui Augustini celebris. In cuius templo multa sunt memorabilia de duodecim Gallorum patribus, quae causa breuitatis omittimus. Est et oppidū nomine Sancti Ioannis pedis portus cognominatū in altissimis montis iugis positū, cuius montis ascensus est passuū milium circiter duodecim et vndique fontibus vberriſſimus et multis rebus fertilissimus, in quo ferrum plurimū effoditur. In iugo praeterea montis planities est et capus amoenus et omni tempore viridis, est et templū venerabile cognomine Caieta. Itē oppidū nomine Sancti Pelagii cū duobus palatiis ingētiibus et cōspicuis. Quorū alterū Oltramontū, et alterū Lusa nomen habet. Sunt et Garenſes, Licondones, Lafacani Nauarrae populi non ignobiles et alius nomine Sancti Stephani.

DE PROVINCIA TARRACONENSI.

Tarraconēsis prouincia, cui Tarraco ciuitas clarissima nomē dedit, regiones duas amplissimas cōtinet. Celtiberiā, scilicet nūc a duobus annibus per ea fluētib⁹, quae nominantur Aragoes Aragonia dicitur, et Laletaniā, quā vulgares Cataloniā dicunt. De quibus separatim sigillatimque

L. Marinei Siculi. Lib. iij.

Cesar Augusta.

conscribemus. Et primū ciuitates Aragoniæ, quæ sunt numero decem, & oppida cōplura nominabimus. Et in primis Augustam Cæsaream, quæ metropolis est, & Aragoniæ regni caput cuius conditorem fuisse legimus Iubam, à quo Saldyba fuit appellata, hoc est Iubæ domus. Postea vero tempore Cæsaris Augusti, qui sua virtute & munificentia, vt Suetonius scribit, omnium regum & ciuitatum gratiam promeruit, Saldyba repudiato priori nomine Cæsaris Augusti nomē assumpsit. Sita est autem Cæsar Augusta in ripa fluminis Iberi in loco plano, Ex quo Iberus amnis insigni ponte lapideo longo latoq; traicitur. Urbis autem situs solæ calcei formam refert. Portas habet quatuor ad totidem partes mundi spectantes. Est & validissimis muris cincta crebrisq; turribusq; tuta. Ceterum ciuitas nunc multo maioris est incolatus. Sunt enim extra muros priores q̄ plurimæ domus, & quasi altera ciuitas, quas Cæsar Augusti ni populationes, appellant. Sunt præterea & fora venalia, templa intra muros urbis & extra cōspicua. Tota ciuitas est ædificiis, plateis, vicis adornata. Rerum omnium copia fertilis, equitibus nobilis, bonarum artium disciplinis exulta, mercatorū cōmerciis diues, mechanicis officiis decorata, campis, hortis, & arborum fructibus abundantissima. Magno Sanctorū martyrumq; numero, de quibus alio loco scribemus, felicissima. Quæ deniq; nostris temporibus, vt in sacris literis legim⁹, inter nobilissimas totius Hispaniæ vrbes notissima, tãto inter ceteras Christiana religione præfulget, quanto præ ceteris celebrior habetur ex nomine. Sunt in hac vrbe res quæ memoratu dignissimæ, domus scilicet hospitalis inter alias Christianitates insignes merito reponenda. Et altera prope urbem in campo amœnissimo satis grãdis & insignis, quæ dicitur Altapharia, de qua scripsimus alto loco. Hinc Orientem versus Isca ciuitas est, quæ nunc Osca dicitur, literarum gymnasium & disciplinis nobilissima. Tiriassona ciuitas apud montē Cacti, quam à Tiriis & Ausoniis conditam fuisse nonnulli opinantur. Est autē ciuitas antiquissima & campis vberimis diues & rebus omnibus abundans. Item Iacca quæ iacet in conuallibus, vnde nomen accepit. Inferius autem ciuitas est Calataiutana celebris, & vbertate solis frugiferisq; campis & omnibus rebus fertilissima. Quam nonnulli Bilbilim esse dicūt Martialis poetæ celeberrimi patriam. Quod ego nec affirmo, nec reprobo. Est & Teruela ciuitas nobilis, & Daroca sacris corporalibus memoratissima. Item Boria ciuitas non ignobilis, & ciuitas alia nomine Sancta Maria Albarrazinenis multis & magnis reb⁹ abundans. Est & ciuitas Barbastrensis arcibus ferreis, quos balestas appellant, nobilis & aliis rebus abundans. Ex oppidis autem, quæ multa sunt, Erganicium, quod nunc Alcanicium vocāt, primum nobis occurrit, oppidum quidem pluribus rebus amœnissimum, & Ioannis Sobrarū Ludouiciq; Itueri præclaris iugenis optime celebratum. Post hoc Exea ab equitibus cognominata. Itē Ixar & Monsonium rerum fertilitate ditissimū, & Aragoniæ regum conuentibus maxime celebratum. Sunt & alii populi, qui pagorum cōmunitates appellantur. Quorum capita sunt Calataiutana ciuitas, Turuela, Daroca, & Albarracina, quas supra memorauim⁹. Hic est oppidū Fraga supra Gīngam flumē positum in aspero loco & ambulatu difficili, sed Gīngæ fluminis ripis & hortis amœnissimum. Sunt & Aiusani, Saranieuani, & Tamaritani populi non ignobiles. Item Alagoni, Sadauanenses, Magalloneses, Alquecarenenses, & oppidū Sosium Ferdinandi Regis natale solum. De quo plura scripsimus alto loco. Oppidum nomine Sancti Stephani Littera cognominatum. Sunt & Almudeuareñses, Mosquexulani, Boleani. Item oppidum nomine Campi Franqui, Loharrenses, & aliud oppidum Vnumcastellum nominatū. Sunt præterea eiusdem prouinciæ populi non ignobiles. Qui & si nō magni sunt incolatus, sunt tamē memorabiles. Ideoq; nonnullos, qui nobis occurrunt, nominabimus. Est itaq; inter Castellæ & Aragoniæ regnum oppidum nomine arcus. A quo non multum distat Mons regalis primum Aragoniæ populus hortis & campis amœnus. A quo nō longe abest oppidum Haricia, & Citina vterq; populus, rebus necessariis abundantes, & amœnitate locorū delectabiles & hilares. Apud amnem autem Solonem posita est Alhama sub altis rupibus & balneis feruētibus memorata. Est in eadem ripa Voberca latens in conuallibus amœnissimis hortis, fructibus, &

Osca.
Tiriassona.
Iacca ciuitas.
Calataiutana

Teruela.
Daroca.
Albarracina
Barbastra.
Erganicium.

Monsonium

De populis Laeta. prouincię.

Fol. xiiij.

amne Salone diues, & venatione varii generis animalium. Hinc Cæsar Augustā versus Atecani sunt, & Terrerenses in itinere viatoribus liberalissime seruientes. Post autem Calataiutum Fretinum est Ferdinandi regis conceptu memoratum. De quo scripsimus alio loco. Post Fretinum Cæsar Augustam nobis euntibus Almunia populus aliquanto maior cæteris prænomi natis occurrit, & Mola minor optimo melle nominata. In aliis quoq; partibus huius regionis alii sunt populi, quorum notiores, qui nobis occurrunt, memorabimus. Ab Oſca ciuitate distat oppidum Alerue passuum milibus quindecim, in loco fertili positum cum arce munitū. Sunt & alii populi minores eiusdem ditionis, quorum nomina causa breuitatis omittimus. In alia vero regione sunt etiā populi memorabiles, Xarquitani, à quibus Aranda cognominat, Mesonēses arce tuti, Epulani in ripa Solonis, Neguellani, Arandicani, Micradani & Pinates in amnis Iberi ripa, & Riglani. In alia regione sunt Guesani, Muniesanēses, Segurani, Alaconēs.

DE POPVLIS LALETANIAE PROVINCIAE.

Huius prouincię, quam principatum vocant & comitatum ciuitates sunt numero decē. Quarum Tarraco caput est. Propterea q̄ ceteras dignitate præcedit, & prouincię nomen dedit. Fuit hæc ciuitas à Scipionibus condita, & vt alio loco diximus, Romanorum colonia. Vbi præter alias antiquitates multa nūc etiā Romanorū principū numismata reperiunt in agris & vineis. Vnde conſtitimus olim fuisse Tarraconem multo maiore. Celebratur à scriptorib⁹ multis rebus & præcipue vino, quod optimū illic legebat, & hodie legitur. Cui⁹ ecclesia cōspicua est ædificiis & sacerdotib⁹ exculta, & titulo archiepiscopat⁹ illustris. Sita est hæc ciuitas in littore maris mediterranei, & cāpos habet amēnos valdeq; fructiferos. Post aut Tarraconē Barcino est supius in eodē littore, oīm quas vidimus vrbū pulcherrima, de cuius noie & cōditore, qm̄ multę varietates sunt opīniones, & nulla certitudo, mihi differēdū nō est. De laudibus aut eius et rebus memorabilibus alio loco scripsimus. Tertiu locū dignitatis Ilerda sibi vindicat. De cuius etiā rebus & honoribus alibi scripsimus. Dertosa q̄q; descripsimus et eius res memorabiles, & Gerundæ fertilissimos campos. Cui⁹ tēplū memorabile & altare totum gemmatū vidimus & opulentissimum. Sunt autē prænominatæ vrbes, vt alio loco scripsimus, Romanorū Coloniae. In medio autē regionis Ilergetū ciuitas est Campestris, quæ Vrgelenſis dicitur, in fructiferoſo sita. Est & ciuitas, quæ nunc Viche dicitur, & olim vicus Aquari⁹ vocabat, Itē Elna, Minoreſſa ciuitates nobiles, & Belaguaria. Quib⁹ ciuitatibus p̄grandis oppidorū numerus seruit, præter pagos innumerabiles, Quorū cōuentus certis dieb⁹ vrbes complent, & opulentias faciunt. Legimus enim huius prouincię populos, præter pagos, fuisse numero quadringentos. Quorum paucos & notiores referemus. Apud Gallia itaq; Narbonē sem, Ruscinonenſis prouincia est, soli fertilitate diues. Cui⁹ caput est oppidum Perpiniānum purpura & lanificio nobile. Et apud montē Pyreneum Conſluentani metallis, auro, argento, quondam cū effodiebantur, ditissimi. A Perpiniāno autē Galliam versus est oppidum nomine Salsas cum arce munitissima Gallis, à quibus sepe fuit acriter oppugnata, obstaculo magno, adeo, vt inde hostes oppugnatione defessi discesserint. Sunt & Empuriani fama celebres. Palta renſes, & inferius Albi montani fide nobiles, Pratenſes, Ceruarienſes, Tarracēſes, & Cardonates candido sale diuites. Itē Caprarienſes, & Stereliquitani in alto loco positi arceq; muniti. A quibus non multum distant Blanenſes maritimi. Apud Barcinonē oppidum nomine Molendinus regius paruum quidem, sed palmetis, hortis & aliis rebus amēnissimum. In quo etiam domus est cōspicua. Hinc non multum distant Martorellani, & inferius ad meridiē Villa Franca cognomento Panades in agro fertilissimo, qui Suefanus, à magnis suis⁹ appellatur. Sunt in eadem regione Tutsenſis, Puicerdani, Caldenſes Mōbiqueni cognominati, Granullēſes, Villamator, Colibrenſes maritimi, Villa Franca, Conſluentina, Cubellenſes, q̄ Lustrunates quoq; dicuntur. Item Arbuçiani, & oppidum Cabra, Corritalenſes, Pratenſes cognomen regi⁹, & oppidum Veria, atq; aliud nomine Sancti Petri Oretani. Sunt & Campredōnes, Torrellani,

Tarraco.

Barcino.

Ilerda. *Derio peteplu*

Dertosa.

Gerunda.

Ilergenam.

Viche.

Elna, Minoreſſa.

Belaguaria.

Perpiniānum.

Perpiniānum.

Villamator.

Multa oppidorum nomina.

L. Marinei Siculi. Lib. iij.

Monerini cognominati, Besalonenses, Figuerani, Talaronenses. In confinis Aragoniae Narraeque sunt Arguetani, Balterrani, Villa liberalis, Marcilla, Funenses, Andosillani, & Sancti Adriani. Inde remoti diuersis in locis alia sunt oppida quorum nomina nobis occurrunt memoranda. Dematū scilicet, Miralcāpum, Castellum asium. Sunt & Rubinates, Monti Catini, Calaphitani, Cerialenses, Morellani, Bisbalenses, Poblitani, Redonates, Granolenses, & oppidū Equalatū, de quo scripsimus alio loco. Item Aldiconates, & Ampostani, in amnis Iberi ripa, quos & alibi memorauimus.

DE CIVITATIBVS ET OPPIDIS prouinciæ Carthaginensis.

Duo portus
insignes.

Valentia lau-
des.

Saguntus.

Carthaginensis prouincia quæ à Carthagine noua, quam Pœni teste Plinio cōdidere, nōcū accepit, regio est ingēs, & nobilitum populorū multarūq; rerum copia foelix. Quæ quidem à Granatæ regni confinib; Orientē versus ad Dertosanōs vsq; protenditur. Ipsa vero Carthago ciuitas, à multis autoribus celebratur. Cuius portus qualis sit ex ea Vergilij descriptione colligitur. In qua est inquit in secessu longo locus, insula portum efficit & reliqua. Duo siquidē Hispaniæ portus fama ferūt insignes, alter Nonæ Carthaginis, & apud Callicos alter in oppido Coronēsi. Sunt etiā in huius maris littoribus Helchitani, Alicantina ciuitas nobilis, cuius etiā portus naues tutas cōtinent. Est & oppidū nobile nomine Dianitū, cuius ut vrbis præclaræ scriptores meminerūt. Quam ego eā esse arbitror, quæ Denia nunc appellatur. Sunt & Oliuēses, & oppidum Gandia, Quorū omnium Valentia caput est nobilissima ciuitas. Quæ, ut Plinius & Strabo tradunt, à mari remota est passuū tribus milibus. Quæ quidem non immerito inter primarias Hispaniæ vrbes annumeratur. Hęc enim ciuitas sanctum bene viuendi ordinē sibi constituit. Hęc suis & honestissimis moribus & sanctissimis institutis inter ciues pacē concordiaq; tuetur. Hęc lites & iurgia semper odit. Equitū præterea splendore nobilis, mercatorum cōmercijs diues, mechanicis officiis adornata. Vbi lausificiū sit maximū & panni ceteris totius Hispaniæ meliores, liberalibus disciplinis exulta, præclaris hominum ingenijs illustris, capis & hortis amoena. Opere precium est videre Valentinos corporis Christi festum celebrantes & aliorum cœlitū sacra mysteria recolentes lustrationesq; facientes, Qui die festo sancti Mathiæ summa humanitate supplicantes ad locum proficiscuntur, in quo cadauera iacent eorum, quib; crimina mortis cā fuere. Quæ siue suspensa sint, siue iaceāt, suscipiunt, & feretris imposita ad sacrum locū deuehunt, ibiq; sacrificijs & orationibus honorifice sepeliunt. Multa deniq; sunt, à Valentie ciuib; memoratu digna, de quibus volumen magnum confici posset. Quare multis prætermisiss, quæ ad Valentia laudē pertinebant, illud dumtaxat referam, qd sit Valentina ciuitas foelix duobus Sanctis, Laurentio scilicet fortissimo martyre, & confessore Vincentio constantissimo. Quam sit & illustris duobus etiā Pontificibus, Calixto scilicet tertio, cuius auspicio Turcarum magnus exercitus fuit ab Vngaria perfigatus, & festum transfigurationis institutum, & eius nepote Alexandro sexto Pontifice maximo. Illud præterea non omittam, quod Marcus Tullius in Valentie laudē protulit. Qui in actione vltima contra Verrē Valentinarum inquit honestissimorum hominum testimonio. Post autem Valentiam Saguntus memoranda nobis occurrit & summis quidem laudibus efferenda. Fuit enim populo Romano fidelissima. Nā cum senatui populoq; Romano pareret, & ab Hannibale Carthaginensium duce & eius exercitu validissimo nouē mensibus acriter oppugnaretur, delcri penitus maluit, qd à Romanis deficere. Ceterū, qui Saguntinorum admirabilem virtutem summāq; fidem cognoscere velint, Titum Livium legant, vbi dicit & iam omnia trās Iberum præter Saguntinos Carthaginensiu erāt. Fuit autē Saguntus, ut alio loco scripsimus, Romanorū Colonia, vbi fuit olim theatrum, cuius adhuc forma vestigiaq; cernuntur. Hanc urbem à Sagis Ibericis edificatā fuisse quidā scripserūt & inde nomē accepisse. Distat autem Saguntus, à mari teste Plinio & Strabone, mille passibus. Quam nunc Mora-

S. Laurentij.
S. Vincentij.
Calix. 19. 3. pp.
Alex. 6. 5. pp.

De prouincia Carthaginensi.

Fol. xiiij

netrum vocant, muros veteres significare volentes. Cuius regionis sunt Murciani fistilibus & altis rebus diuites, & Oriola ciuitas nobilis, & alta ciuitas nomine Xatua, fontibus, arborum fructibus, & precipue malis punicis memorabilis. Hinc remoti sunt Bôdiani, Creuillenses, Villenates, Cosentanienses, Segobricenses, oppidum nomine Sancti Mathei, Lucenates, Lirienenses, Alfontani, Lucentini, Aspenenses, Torrentini, Paternienses, Alcocerenses, Algezira, Cullerenenses, Alponates, Hontenientes, Alcointi, Peñaguillani, Bratenses, Capdetani, Xaxonates, Villa regalis, Castellum Fabitanum, Ademuzani, Castellum planicie, Morellani, Xericenses, Castellonenenses, Villa formosa, Almenarenenses, Buniolenenses. In medio autem prouincie Carthaginensis oppida memorabilia conspiciuntur. In quibus est Concha ciuitas in vno de tribus iugis exposita. Illic enim tres colles binas valles efficiunt, per quas amnes gemini dilabuntur. Quorum alter Succharius, & alter Occharius appellatur. Qui vbi magnam ciuitatis partem circuit, in Succharium influit. In horum itaque scopulorum altero, qui medius est, inter duos Concha sita est. Quæ in altiori loco, id est, in altis rupibus turrim habet altissimam. Vbi olim castellum fuit minutissimum. Ciuitas autem magnis edificis et loci natura amnibusque, quos memorauimus, et aliis rebus memorabilis est. Quippe quæ pecoribus et lanis tenuissimis est admodum diues. Habet autem ciuitas hæc populos Orientem versus et à lateribus Almodouarenses, Cópilonenses, Raliones, Cardinetanos, Carborenses, Moianos, Lâdetanos, Requenates Villorenses, Cardinetanos alios. Ad meridiem vero sunt Villascusani, Igneñenses, Bimontani, Chinchilani, Rodanopidum nomine sancti Clementis, Villanouani, Motenses, Alcaracenses. Eiusdem regionis est Utana ciuitas nobilis, et Vcles equitum ordinis Sancti Iacobi cõuentibus illustris. Sunt et Taranconenses. Occurrit mihi nunc Ostolgaense castellum fortissimum, ad quod bellorum tempore plures eius prouincie populi sue salutis causa confugunt. In ea vero regione, quæ Aragoniæ Manchía dicitur, et alio nomine Spartaria vocabatur à copia Sparti, populi sunt memorabiles, & pecoribus ac tritici copia diuites. Quorum tellus etsi fluminibus caret & fontibus frumento tamen, vino, cæterisque necessariis rebus abundat. In hac itaque regione quauis arida, populi tamen sunt non ignobiles, Alcaçar scilicet cognomento Consuegra, campus Tritana, Socuellamus, Villa Robleta, Pronecta, Villa noua cognomine Gardete, Villa noua Infantium, Villa noua cognomento Xara, Alarconenses, Castellum Garciae Murioci, Albacetenses, Hellini, Touarreses, Xorquerani, Alcalá cognomēto Riuis, Iumillani, Checlani, Almansani, in quibus populis, ut accepimus, neque sunt amnes neque fontes, sed putei duntaxat & salsi. Eiusdem regionis oppidum est antiquissimum & memorabile, quod Molina dicitur. Cuius tellus quatuor in partes, quas Sesmas Molinates appellant, diuiditur. Quarum vna campestris nominatur, quæ viginti continet pagos. Altera nomine Serrana septendecim, alia Pedrigalensis decem & octo, quarta Sauinaria viginti. Quarum domus duorum milium & quingentorum numerum conficiunt. Quæ quidem sunt omnes pecoribus & lanis admodum diuites. Vbi mollissimæ lanæ numerantur ouium milia quadringenta. Sunt & alia oppida memorabilia castellis & aliis rebus, Goueta scilicet, Zafra, Castilnouum, Sanctiustum, Enbid, Fontesaxum, Estables, Mochales, Villed. Cuius domus cudendi monetam facultatem habet dandique campum certaturis. Sed redeo ad Molinam cuius castellum est memorabile & turris separata, quæ dicitur Aragoniæ. Multa præterea nobis occurrunt de Molinæ rebus memorabilia, quæ causa breuitatis omittimus. Nam de piscibus eius, qui turtures vocantur, & sunt optimi, diximus alio loco. Quare Molinates omnium rerum copia diuites nullis aliunde rebus indigent, sed suas potius alius suggerunt lanas præsertim ceteris omnibus totius Hispaniæ meliores. Quas mercatores ad exterarum nationes deferunt, quarum commercio ditissimi fiant. Abundant etiam Molinates agnatis carnibus & arietinis, quibus magna pars vitur Hispaniæ.

Concha ciuitas.

*ymmetotam præter suburbium**factum, nam alterum est oppidum Roda alterum s. Clementis munitum*

Molina.

LIBER QVARTVS

DE ROMANORVM COLONIIS
IN HISPANIA.

Vontam de ciuitatibus Hispaniæ loquuti sumus, de Romanorum coloniis & aliis rebus, quæ necessaria nobis videntur, & lectoribus, ut arbitramur, doctis præsertim non ingrata neque superflua videbunt, aliis qua summam dicemus. Illud in primis paucis verbis repetemus, quod supra dictum est, scripsisse nonnullos Hispaniam ab Hispano Herculis nepote seu successore, quem Iustinus Hispalum vocat, dictam fuisse, & vere fortasse. Quod ego nec affirmo, nec reprobo. Plures enim sunt, qui fabulosa quæ de Hercule narrantur, existimant, à quorum sententia non discedimus. Tamen si Herculem in Hispaniam venisse non imus inficias. Quandoquidem columnas apud Gades Herculis laborum metas & terminos plures affirmant. Gætes rum Hercules Hispaniam, quam gregibus & armentis exhaustit, meo iudicio non ædificiis quidem nec aliis rebus vllis excoluit. Quapropter Hispaniæ pontes insignes & res alias memorabiles nos profecto non Herculis, sed Romanorum potius & præcipue Iulii Cæsaris opera esse coniectamus. De cuius magnanimitate mirabiliq; munificentia Suetonius Tranquillus hoc modo scripsit. Nec minore studio reges atque prouincias per terrarum orbem allaciebat, aliis captiuorum milia dono offerens, aliis citra senatus populiq; autoritatem, quo vellent & quoties vellent, auxilia summittens. Similiterq; Italiae Galliarumq; & Hispaniarum, Asiæ quoque & Græciæ potentissimas vrbes præcipuis operibus exornans. In Alcantaræ præterea ponte carmen hoc legimus. Pons in rupe Tagi diuis & Cæsare plenus. Verum enimvero hunc Alcantaræ pontem non Iulii, sed Traiani Cæsaris esse plures autumant. Sed siue Traiani sit siue Iulii nihil refert, quando Romanis vterque præfuit. Iter præterea longum per Hispaniam stratū lapidibus per tempore brumæ, breuesq; per interualla columnas erectas, quæ viatoribus iter hyeme testum nubibus ostendunt, & quicquid in Hispania memorabile vidimus, Romanorum esse minime dubitamus. Propterea quod potentissimi liberalissimiq; fuerunt, in Hispania præsertim quamplurimos annos comorantes. Quapropter si dixerimus à Romanis nonnullos Hispaniæ nobiles originem habuisse, fortasse non mentiemur. Sunt enim in Hispania multe Romanorum coloniarum patriciorum. Siquidem scribit Plinius in vltiori Hispania quatuor iuridicos fuisse conuentus, Gaditanum, Cordubensem, Astigitanum & Hispalensem, oppidaque numero centum septuaginta quinque. In quibus erant coloniarum octo, municipia totidem, Latio antiquitus donata nouem & viginti. Et paulo post idem Plinius ait, & à dextera Corduba colonia Patricia cognominata, & à leua Hispalis colonia cognomine Romulensis. In descriptione autem citerioris Hispaniæ accedunt, inquit Plinius, insule, quarum mentione seposita, præter ciuitates alias distributas, prouincia ipsa ducenta nonaginta tria continet oppida. In quibus erant coloniarum tredecim. Oppida ciuium Romanorum tredecim. Latinorum veterum decem & octo, fœderatorum vnum. stipendiaria centum triginta tria. Et subinde scribit Carthago noua colonia, & Valentia colonia tria milia passuum à mari remota tantum à mari Saguntus ciuium Romanorum fide nobilis. Tarraco Scipionum opus sicut Carthago Pœnorum. Colonia Bracine cognomine Fauēcia, quam esse arbitror, quæ nunc Barcinona dicitur, & oppida Romanorum ciuium multa. Quibus subiungit populos quadraginta quatuor. Quorum celeberrimi sunt inquit Romanorum ciuium Dertosanæ, Gerūdenses, Cæsaraugusta colonia ciuitas immunis amne Ibero affusa, ubi oppidum antea Saldyba vocabatur, de qua alibi scripsimus. Inferius etiam scribit Romanorum ciuium Ilerdenses in ripa Sicoris, & Oscenses, Tirlaiffonenses. Latinorum veterum Calscantenses in fine regni Nauarre, & Erganicenses Aragoniæ. Fœderatorum Tarragenses. Aliis præterea rationibus & argumentis nostra

Suetonius.

Carmen.

Plinius.

De Romanorū coloniis in Hispania.

Fol. xv.

hec confirmatur opinio. Quib⁹ absq; dubio cōstabit multas Hispaniæ dom⁹ primarias à nobilib⁹ Romanis habuisse p̄cipitū, p̄pterea q̄ cū Romanorū duces & exercit⁹ i Hispaniā venis-
sent captis arcib⁹ & castellis equites nobiles p̄fecerunt. A quibus magna pars Hispaniæ castel-
la multiq; populi Castellani nostris etiam temporibus dicuntur. Propterea quod latini custo-
des arcium Castellanos appellant. Et quoniam tunc Hispania multis rebus ad vitæ vsum neces-
sariis indigebat, attulerunt in eam Romani leges, bonos mores, disciplinas, & linguā Latinā,
nam tunc Hispani barbare loquebantur, & ea lingua qua nunc Vascones vtuntur, & Canta-
bri, quod in alio loco clarius patebit. Cæterū dicam nunc breuiter de quib⁹dā nominibus &
claris in Hispania familiis, quas vt supra dictum est, à Romanis originem duxisse nō dubito.
Quæ quidem adhuc antiquos Romanorum mores, nobilitatem, & nomina retinent, nomina
dico non de plebeis & cōmunibus, sed de senatoribus, patriciis, & consulibus atq; aliis Roma-
nis viris illustribus, qui magnis rebus gestis in Romana republica floruerunt. Fuit itaq; olim
Romæ Pimentariorum domus illustris, quæ nunc in Hispania Pimētelorum intelligi potest.
Nam qui Latini non sunt, & barbare loquuntur, nomina corrumpunt, & literas pro literis p-
ferunt & commutant. Fuit etiam Romæ Castroniorum generosa domus, ex qua, nisi fallor, i
Hispania qui Castrī cognominantur, originem ducunt. Imperantibus Romæ Cæsaribus, q
duodecim fuerunt, Prosapiam generosam fuisse legimus, quæ Fonteia dicebatur, vnde Fōse-
corum genus in Hispaniam venisse cōfestimamus. Fuit præterea Romæ Silula gens illustris, q
nunc in Hispania maxime floret Toleti præsertim, vbi magni sunt nominis & autoritatis. Ve-
rum domus hæc à Portugaliæ regno in Castellam venisse à nonnullis prædicatur, quibus alii
non assentiuntur, sed nos ita esse nec affirmare possumus, nec reprobare, itaq; aliorum iudicio
relinquimus. Propterea q̄ Portugaliæ Silula domus, & Castellæ contendere videtur, vtra eaz
sit antiquior, & vtraq; se putat antiquiorem. Ego vero cum vtraq; sit nobilis & antiqua in an-
tiquitate & generis nobilitate pares esse iudico. Sed in Portugalia quædam nunc reperitur an-
tiquitas ex Romanorum temporibus. Siquidem illic in antiquissimo monumento, quod nup-
per repertum est, epitaphium legitur hac sententia. Hic iacet Lucius Silulus Iulii Cæsaris cen-
turio. Præterea non dubitabunt, qui Romanas historias legerunt, Romæ Plācorū familiā fuisse
nobilissimam, & ab ea Polancos in Hispania esse oriundos, cum præsertim vnius literæ muta-
tione differant. Quod quo tam longo contigisse non mirum est. Fuerunt etiam temporibus
Cæsaris in Italia magni duces, qui Petilli dicebantur, à quibus in Hispania, nec fortasse fallor,
originem ducunt, qui Padillæ cognominantur. Hoc tamen ego minime dubito gen⁹ hoc ab
Italia in Hispaniam venisse, quod eorum demonstrant insignia, quæ sartaginis, quam Itali pa-
tellam vocant, similitudinem habent. Et hoc nemo mirari debet, quandoquidem Romani ve-
teres, qui fuerunt illustres & fama celebres, non propter sui generis antiquitatem, sed propter
suas virtutes & res magnifice gestas à scriptoribus celebrati fuere. Qui quidem ab initio te-
nues ignobilesq; fuerunt, vt Lentuli, Cicerones, Fabii, qui cognominati fuerunt à leguminis
bus, & suis virtutibus rebusq; gestis se fecerūt illustres & immortales. Eodē modo Cincinati
Planci, quos ante diximus, & alii multi dicti fuere, quos recensere longum esset. Quapropter
alia prætermittimus, quoniam quæ diximus hætenus, opinionem nostram satis confirmant,
ideoq; transimus ad alia. Sunt qui credunt & minime dubitant in Hispania nobiles equites,
qui Meruli dicuntur à Merulorum Romana familia oriundos. Ego vero aliorum sequor opi-
nionem, qui dicūt Merulos non à Merulis, sed à Milonib⁹ Romanis illustribus originem duc-
cere. Quod ego hac ratione confirmo, q̄ huius generis equites, quos in Hispania cognosco,
vulgus indoctum Merulos appellat. Illi vero se non Merulos, sed Melos cognominant, sic enī
in eorum literis & chirographis legimus. Hoc autem nomen corruptum est propter. I. literę
in. E. mutationem. Scribant igitur posthac non Melos, sed Milos. Sunt in Hispania ceteri no-
biles ex antiquis quamuis pauci, quorum cognomina sunt Coroneles. Quos bene sentiētes
non dubitabunt à Corneliorum p̄clarissima Romanorum prosapia cognomen hoc & genus

Pimentelorū
domus.Castrorum
domus.Fōseca dom⁹
Silula dom⁹.Polancorum
domus.Padillarum
domus.Merulorum
domus.Cornelia do-
mus.